

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

VESNA ČULAJA

Mentor:izr. prof. dr. MITJA ŽAGAR

EKSTREMNA DESNICA V ZAHODNI EVROPI

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

Za pomoč pri pisanju diplomske naloge se zahvaljujem mentorju izr. prof. dr. Mitji Žagarju. Mami za potrpežljivost. Mateji, Ivu in Igorju, da so mi omogočili pisanje naloge.

KAZALO:

1	UVOD.....	1
2	POLITIČNE STRANKE.....	4
3	EKSTREMNA DESNICA.....	5
4	IDEOLOGIJE EKSTREMNIH DESNIC.....	9
4.1	KAJ JE IDEOLOGIJA?	9
4.2	GLAVNE IDEOLOGIJE SKRAJNE DESNICE	9
4.2.1	<i>Skrjni nacionalizem</i>	9
4.2.2	<i>Fašizem</i>	10
4.2.3	<i>Rasizem</i>	11
4.2.4	<i>Ksenofobija</i>	11
5	IZVORI EKSTREMNE DESNICE.....	12
5.1	SOCIALNO-EKONOMSKE RAZLAGE.....	12
5.2	POLITIČNI FAKTORJI IN IMIGRACIJA	13
5.3	KARIZMATIČNI VODJA	14
5.4	KRIZA IDENTITETE	14
6	KAJ LOČI EKSTREMNO DESNICO OD DRUGIH STRANK?.....	16
7	EKSTREMNA DESNICA V ITALIJI.....	19
7.2	"NAPREJ, ITALIJA"	20
7.2	NACIONALNO ZAVEZNIŠTVO	21
7.3	SEVERNA LIGA.....	24
7.4	POLOŽAJ V ITALIJI PO NACIONALNIH VOLITVAH LETA 2001	27
8	EKSTREMNA DESNICA V FRANCIJI.....	29
8.1	NACIONALNA FRONTA	29
8.1.1	<i>Program Nacionalne fronte</i>	32
8.1.2	<i>Volilna baza</i>	33
8.1.3	<i>Organiziranost Nacionalne fronte</i>	33
8.2	NACIONALNO REPUBLIKANSKO GIBANJE	34
8.3	REZULTATI PREDSEDNIŠKIH IN PARLAMENTARNIH VOLITEV 2002	34
9	EKSTREMNA DESNICA V NEMČIJI.....	37
9.1	NEMŠKA LJUDSKA UNIJA.....	38
9.2	NACIONALDEMOKRATIČNA STRANKA NEMČIJE	39
9.3	REPUBLIKANCI	41
9.4	STRANKA OFENZIVE ZA PRAVNO DRŽAVO	41
9.5	SKUPNE ZNAČILNOSTI DESNEGA EKSTREMIZMA V NEMČIJI	42
9.6	PARLAMENTARNE VOLITVE 2002	44
10	EKSTREMNA DESNICA V AVSTRIJI	45
10.1	ORGANIZIRANOST	47
10.2	STRATEGIJA IN IDEOLOGIJA	48
10.3	PREDČASNE PARLAMENTARNE VOLITVE 2002	49
11	EKSTREMNA DESNICA V ŠPANJI.....	51

11.1	CEDADE	53
11.2	DRUGE NEONACISTIČNE SKUPINE	55
11.3	NEOFAŠISTIČNE STRANKE.....	56
11.4	"ANARHONACISTI "	57
11.5	EVROPSKA ALTERNATIVA.....	58
11.6	POSEBNOST ŠPANIJE	58
12	EKSTREMNA DESNICA V BELGIJI.....	60
12.1	STRUKTURA IN VODSTVO FLAMSKEGA BLOKA.....	61
12.2	IDEOLOGIJA FLAMSKEGA BLOKA	62
12.3	VOLILNA STRATEGIJA FLAMSKEGA BLOKA	64
12.4	VOLILNA PODPORA	64
13	EKSTREMNA DESNICA V EVROPSKEM PARLAMENTU.....	67
13.1	RAZVOJ SKRAJNE DESNICE V EVROPSKEM PARLAMENTU	70
13.2	SKRAJNA DESNICA V EVROPSKEM PARLAMENTU PO VOLITVAH 1999	71
14	EKSTREMNA DESNICA PRI NAS	73
14.1	POJAV RADIKALNE DESNICE	75
14.2	SLOVENSKA POPULISTA	77
14.3	IZGLEDI IN MOŽNI PROTIUKREPI.....	78
15	SKLEP	79
16	LITERATURA.....	82
16.1	SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE.....	82
16.2	ČLANKI V REVIJAH OZIROMA ZBORNIKIH.....	84
16.3	VIRI Z INTERNETA.....	87
	PRILOGA A EVROPSKO DRSENJE V DESNO	91

1 UVOD

Po "padcu" levice¹ se je pojavilo gibanje v obliki "kulturne revolucije z desne". Z nastopom neokonzervativizma so se opogumile desne radikalne in ekstremistične skupine v zahodni Evropi, ki so začele močnejše igrati na protiimigrantska čustva.

Fenomen desnega populizma je povsod navzoč. "Ljudje so naveličani ustaljenih političnih strank in politikov, ki ne znajo odpraviti njihovih življenjskih težav, zato prisluhnejo makiavelističnim populistom, ki igrajo na nacionalistične strune" (Delo, 12.3.2002: Gorazd Bohte, Vzhodni in zahodni desničarski populist, str. 4). Socialdemokrati so se borili za več soodločanja in demokracije, a tudi več države v gospodarski politiki kot tudi proti zunanjepolitičnemu intervencionizmu, vendar pa je zaradi procesov globalizacije in integracij katera izmed teh zahtev komajda še aktualna. Pogosto namreč molčijo o tistih temah, za katere mnogi ljudje, upravičeno ali ne, čutijo, da jih ogrožajo: rastoči kriminal, vse večje težave z mamili, težave pri integraciji tujcev, neravnotežje med gospodarskim razvojem in socialno varnostjo. S širitvijo Evrope proti vzhodu strah pred novim valom imigranтов, legalnih in ilegalnih, še narašča.

V nalogi bom poskušala potrditi izhodiščno hipotezo, da v vse več državah zahodne Evrope narašča podpora volivcev in s tem tudi parlamentarni vpliv skrajnih desnih strank, kar obeta možnost, da le te postanejo oziroma so že postale vladne stranke, s tem pa bi postale legitimne tudi njihove zahteve po uzakonitvi desnoekstremističnih idej za reševanje temeljnih problemov sodobnih družb. Te stranke bodo predmet natančnejše analize v nadaljevanju naloge.

To izhodišče naloge potrjujejo volilni uspehi skrajne desnice v državah zahodne demokracije. V Belgiji je po volitvah junija 1999 skrajno desničarski Flamski blok

¹ Ni še dolgo tega, ko so politične razmere v Evropi izgledale povsem drugače kot danes. V 13 od 15 držav EU - izjemi: Irska in Španija - so v začetku leta 1999 vladali socialdemokrati. V mladih demokracijah Srednje in Vzhodne Evrope so se v ospredje prebijala v socialdemokratska spreobrnjena bivša komununistična gibanja (Delo, 6.4.2002: Biološka brigada pekov, str. 13). Trenutno vodijo socialdemokrati (ali so v vladni koaliciji) le še šest vlad EU: Švedsko, Finsko, Nemčijo, Avstrijo, Veliko Britanijo in Grčijo. Glej prilogo A.

postal tretja največja stranka v državi (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Od Le Pena do Le Pena, str. 4).

Na začetku leta 2000 so v avstrijsko vlado prišli Haiderjevi Svobodnjaki, Evropska unija pa je odgovorila s sankcijami. Haider se je osebno sicer umaknil iz prvih vrst, toda Svobodnjaška stranka je vztrajala v vladi in zmagala, saj je EU čez nekaj mesecev sankcije umaknila². Na predčasnih volitvah 24.11.2002 pa so Svobodnjaki z 10.2 odstotkoma glasov utrpeli "rekordno izgubo glasov v primerjavi z letom 1999"³.

Leta 2001 se je v Italiji vrnila na oblast naveza Berlusconi-Fini-Bossi pod zastavo "Hiše svoboščin" (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Od Le Pena do Le Pena, str. 4).

Tudi v Nemčiji, kjer je bila dolgo potlačena (čeprav je tam največ neonacističnih skrajnežev), postaja skrajna desnica vse bolj glasna. Septembra 2001 je na hamburških volitvah dobil 19 odstotkov glasov skrajni desničar Ronald Schill, ki se zavzema za črtanje pravice do azila iz nemške ustave. Na parlamentarnih volitvah 22. septembra 2002 so zmagali socialdemokrati pred konservativci, vendar povojna Nemčija ne pomni tako tesnih volilnih rezultatov. V novem nemškem parlamentu s 603 sedeži bo imela tako rdeče – zelena koalicija 306 poslancev, še naprej opozicijski konservativci in liberalci pa 295⁴. Skrajni desnici se ni uspelo prebiti v parlament.

Na volitvah na Danskem novembra 2001 je zmagal desni liberalec Anders Fogh Rasmussen⁵, skrajno desničarska Danska ljudska stranka pa je dobila 12 odstotkov glasov.

V Franciji se je Le Pen, na splošno presenečenje in v nasprotju z volilnimi napovedmi, uvrstil v drugi krog predsedniških volitev. Čeprav je v drugem krogu volitev, aprila 2002, zmagal nato Chirac, sta bila evropska politika in tisk po prvem krogu volitev osupla in šokirana (Delo, 23.4.2002: Stojan Žitko, Presenečenje doma in v Evropi, str. 1). Na parlamentarnih volitvah dva meseca kasneje skrajni desnici ni uspelo priti v Narodno skupščino.

² Tedaj je bil verjetno zamujen trenutek, ko bi Evropa skrajni desnici še lahko "stopila na prste" oziroma zaustavila takšen prodor desnice (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Od Le Pena do Le Pena, str. 4).

³ Vir: http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php

⁴ Vir: http://www.delo.si/full.php?lev_0=0&lev_1=0&a_id=10763

⁵ Sicer ni skrajnež kot npr. Haider, a kljub temu napoveduje bistveno strožji režim za azilante in priseljence. Dansko politiko hoče na tem področju uravnotežiti z večino evropskih držav, kar je precejšen obrat od dosedanje zelo liberalne politike (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Od Le Pena do Le Pena, str. 4).

Ksenofobični desni populizem je zajel tudi Nizozemsko, kjer je na parlamentarnih volitvah Lista Pima Fortuyna, le dva meseca po ustanovitvi in dober teden po umoru ustanovitelja, s 26 poslanskimi sedeži zasedla drugo mesto⁶.

Začetno poglavje te naloge je namenjeno predstavitvi pojma politične stranke. V naslednjih poglavjih bom najprej opisala značilnosti sodobnih skrajnih desnic ter nakazala, kako se ločijo od svojih predhodnic ter od drugih strank v političnem spektru levo-desno. Nato se bom osredotočila na skrajne desničarske stranke v Italiji, Franciji, Nemčiji, Avstriji, Španiji in Belgiji ter opisala, kako je politična skupina te politične usmeritve organizirana v Evropskem parlamentu⁷. V zadnjem poglavju bom skušala preveriti, ali lahko hipotezo potrdim v primeru Slovenije.

Pri nalogi bom uporabila različne družboslovne metode, predvsem analizo besedil (literature in dokumentov), analizo primera in usmerjeno primerjavo kot tehnike primerjalnega preučevanja. Te bodo služile kot "pripomoček" za testiranje izhodiščne hipoteze, pravzaprav za pojasnitev temeljnih značilnosti različnih sodobnih evropskih skrajnih desnih strank, vzrokov njihovega pojava in uspeha ter obsega njihovega vpliva na politično življenje v posameznih državah zahodne Evrope.

⁶ Volitve so potekale 15.5.2002 (Delo, 7.5.2002: Gorazd Bohte, Volilna katastrofa dosedanje nizozemske koalicije, str. 1).

⁷ Ta je močno nacionalistično nastrojena in je osredotočena v glavnem na "nesprejemljivo liberalen odnos do etničnih in imigracijskih vprašanj" (Nugent, 1994: 193).

2 POLITIČNE STRANKE

Politične stranke, kot jih poznamo danes, so nastale v 19. stoletju, in sicer v času oblikovanja nacionalnih držav, krize legitimitete starih režimov, prenašanja oblasti na parlamente, uveljavljanja in širjenja volilne pravice, drugih velikih družbeno-ekonomskih sprememb ter industrijskih revolucij.

Družbe 19. stoletja so bile močno razcepljene in politične stranke so sprva zastopale povsem nasprotne interese med seboj močno ločenih družbenih skupin. Kasneje so se razlike med družbenimi skupinami in političnimi strankami zmanjšale, kar je bila posledica družbenoekonomskih in političnih sprememb, kamor sodi tudi konsolidacija demokratičnih političnih sistemov s splošno volilno pravico. Dolgoročno pa so se uveljavile predvsem "catch-all-parties", to so stranke, ki se niso vezale na interese le ene družbene skupine, ampak so čim bolj skušale predstavljati čim širši krog volivcev (Koprivnik, 1996: 10).

Stranke oblikujejo politične programe, artikulirajo različne družbene interese in vrednostne usmeritve ter jih prenašajo v sfero javnega oziroma državo. Z drugimi strankami konkurirajo za glasove volivcev, ki jim, če jih zberejo dovolj, odprejo vrata v parlament, ki je osrednja institucija oblasti, in prav takšno delovanje jim omogoča realizacijo zastavljenih ciljev oz. udejanjanje njihove politične volje in programov (Koprivnik, 1996: 11).

V Leksikonu politike (Sruk, 1995: 322) so stranke opredeljene kot "organizirane skupine ljudi, ki si s politično dejavnostjo v družbi, še posebej pa s sodelovanjem na volitvah, prizadevajo za pridobitev neposrednega vpliva na odločanje". Prav sodelovanje na volitvah stranke bistveno loči od gibanj, organizacij in društev. Stranke so v sodobni demokraciji nujne zato, da "artikulirajo neskončno množico individualnih hotenj in zahtev v pobude, ki se kasneje uveljavljajo v parlamentu".

3 EKSTREMNA DESNICA

S terminom ekstremna desnica mislimo stranke, kot že ime samo pove, ki so locirane na desni strani levih in desnih političnih orientacij in katerih volilni program nakazuje, da so ali neofašistične ali antisistemske. Vse te stranke združuje naglaševanje "etničnega ekskluzivizma" - sovražnost do tujcev, imigrantov, azilantov, kot tudi agresivni nacionalizem ali lokalizem⁸.

Bistvo skrajne desne politike je pojem "drugi". Besedo "drugi" razumejo v povezavi z besedo "mi", gre torej za boj "nas" proti "njim". V tej povezavi so "drugi" in drugačni obravnavani kot "sovražniki" (Ramet, 1999: 4). "Politika organizirane nestrpnosti je v sovražnosti do drugačnosti" (Ramet, 1999: 27), ne glede na to, ali se ta drugačnost kaže v rasi, religiji, spolni usmerjenosti, navadah, običajih, jeziku...S pojmom organizirane nestrpnosti misli na tisto nestrpnost, ki razlikuje med skrajno in zmerno desnico, saj je organizirana nestrpnost skrajne desnice naravnana k nasilju nad tujci in zaničevanju šibkih (Ramet, 1999: 27). Zgodovinsko gledano je antisemitizem igral osrednjo vlogo v desničarski nestrpnosti, v sedanosti pa ga je nadomestilo sovraštvo do tujcev.

Pri opredeljevanju pojma skrajne desnice in desnih gibanj igra ključno vlogo tradicija oziroma vprašanje, kako rešiti tradicijo. Tradiciji pripisujejo različne pomene: kot arhetip, kot idealna podmena o obstoju odločilnega obdobja v zgodovini človeštva, kot zgodovinski spomin, kot zvestoba narodu, kot skupnost usode...zato skrajna desnica poudarja "obrambo preteklosti, izročila, dediščine" (Bobbio, 1995: 74). Bobbio (1995: 70) razlikuje med reakcionarno desnico, ki je verska, med pogansko desnico, ki vero uporablja zato, da bi si z njo pridobila prednosti ter zmerno desnico, ki ima na politiko laičen pogled. Nova desnica zadnjih desetletij pa naj bi bila neverujoča.

Pojem ekstremne desnice se pogosto uporablja v povezavi s sinonimoma ultra oziroma radikalne desnice. Sestavine desnega ekstremizma so (glej Ramet, 1999: 6):

⁸ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

- pretiran nacionalizem, ki vsebuje sovražen pristop nasproti drugim državam ali ljudem;
- zanikanje enakih človekovih pravic vsem ljudem;
- prikrito zavračanje parlamentarno - pluralističnih sistemov, ki temeljijo na vladavini večine⁹;
- etnocentristična ideologija.

Desni skrajneži verjamejo, da so upravičeni do uporabe vseh razpoložljivih sredstev za vsiljevanje svojega mnenja družbi, od "umora, požiga in korupcije v demokratičnem procesu" (Ramet, 1999: 19).

Leksikon politike (Sruk, 1994: 63) opredeljuje, da sodijo na desnico "politične stranke, ki imajo v nekaterih parlamentih sedeže na desni strani - gledano od predsednika". Desnica je tudi "sinonim za politično in idejno usmerjenost s pretežno konzervativno vsebino". Stranke te politične usmeritve vztrajajo pri nacionalnih in verskih izročilih, so torej tradicionalistične in zato sprte z različnimi antitradicionalističnimi stališči ter težnjami po obnovi. V stabilnih demokracijah sodijo na desno "konservativne, nacionalistične in tradicionalistične stranke, torej tiste, ki se nazorsko tesno povezujejo z verskimi ustanovami". V teh demokracijah lahko govorimo o zmerni desnici, desnem centru ter o skrajni desnici. Na skrajni desnici pa so v večini držav vsakovrstni deklarirani in nedeklarirani radikalni nacionalisti, pogosto fašisti. V novih demokracijah pa je stvar bolj zapletena, saj desničarjev v različnih državah ne moremo metati v isti koš. Deklarirane levičarske stranke neredko zastopajo pojmovanja, ki so nedvomno desničarska, v desnih strankah se pojavljajo izrazito levičarske skupine in pojmovanja ipd. Zaradi tega je po Srukovem mnenju najbolje v novih državah preučiti vsako stranko posebej in poskušati ugotoviti, kaj je v vsaki od njih središčno, kaj levo in kaj desno.

Teodor Kuljič v svojem delu "Savremena desnica i levica" (1984: 32) na skrajno desno uvršča fašizem, za katerega naj bi bil značilen "protimesščanski,

⁹ Tu bi bilo potrebno poudariti, da je za sodobni evropski desni ekstremizem značilno, da strankarski prvaki v svojih uradnih nastopih ne zahtevajo popolne spremembe političnega sistema. Tako Le Pen govori o potrebi po spremembi političnega sistema in zagovarja popoln predsedniški sistem; Nacionaldemokratska stranka Nemčije se zavzema za populistični polpredsedniški sistem; Nacionalno zavezništvo pa podpira model korporativne države in zahteva ustavno reformo, ki bi to uredila (Rizman, 1992: 552).

protirazsvetljenski, protihumanistični in antiliberalni značaj ter nasprotovanje socialističnemu in komunističnemu internacionalizmu".

Rudi Rizman (1998: 249) pa v članku "Radikalna desnica na Slovenskem" navaja, da radikalno desnico najbolje opredeljujejo štiri politične sestavine:

- nestrpnost,
- protidemokratska stališča,
- sovraštvo do univerzalnega razuma in
- poudarjanje tradicionalnih vrednot.

V času komunizma je bila skrajna desnica pojmovana kot "nekaj izven vsakdanjega političnega diskurza, zato je pri mnogih uživala status prepovedanega sadeža" (Rizman, 1998: 249). Tako ni nič čudnega, da so bili po "padcu" komunizma nad politiko skrajne desnice mnogi navdušeni. Ker razrednega sovražnika ni bilo več, je skrajna desnica ustvarila nove "sovražnike ljudstva": priseljence, liberalno usmerjene intelektualce, bivše komuniste...(Rizman, 1998: 249).

Če povzamem, je za skrajno desnico značilno poudarjanje tradicionalnih vrednot, avtoritarnost, fašistoidnost, bolj ali manj skrit šovinizem, pretiran nacionalizem, zanikanje enakih človekovih pravic vsem ljudem, iskanje lastnih zgodovinskih korenin in oseb, podobni cilji napadov (tujci), poudarjanje vrednot kot so družina, narod, močna država in razširjanje nestrpnosti. Skrajna desnica ljudi še posebej privlači v času družbenoekonomskih kriz, ko socialno in družbeno nezadovoljstvo naredi skrajno desnico še privlačnejšo. Specifična obdobja družbene, ekonomske ali politične krize torej ustvarjajo plodna tla za pojav skrajne desnice.

Tabela 3.1 Politične stranke skrajne desnice v Zahodni Evropi¹⁰

Država	Stranka	Volilni uspeh	Datum volitev
Avstrija	Avstrijska svobodnjaška stranka	10.2	24/11/02
Italija	"Naprej, Italija"	29.0	13/05/01
	Severna liga	3.9	
	Nacionalno zavezništvo	12.0	
Belgija	Flamski blok	9.9	13/06/99
	Nacionalna fronta	1.5	13/06/99
Norveška	Stranka napredka	14.6	10/09/01
Francija	Nacionalna fronta	17.02	21/04/02
Danska	Danska ljudska stranka	12.0	20/11/01
Nemčija	Republikanci	<1.8	22/09/02
	Nemška ljudska stranka	<1.2	22/09/02
Velika Britanija	Britanska nacionalna Stranka	<1.0	01/05/97
Nizozemska	Lista Pima Fortuyna	12.0	15/05/02

¹⁰ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm.
Tabelo sem ažurirala po novejših datumih.

4 IDEOLOGIJE EKSTREMNIH DESNIC

4.1 KAJ JE IDEOLOGIJA?

V tem podpoglavju bom samo na kratko predstavila, kaj pojem ideologija sploh pomeni. Je "javni sistem prepričanj in vrednot o človeški družbi". "Javni" zato, ker privatna in čisto osebna prepričanja ne moremo obravnavati kot ideologijo. "Sistem" zato, ker ideologija vsebuje organiziran skupek idej. Je bolj razločna in natančna kot npr. politična kultura. Sistem "prepričanj in vrednot" nudi tako analizo obstoječe družbe, pa tudi podlago za čustva, usmerjena k idealnemu cilju, čeprav lahko ta cilj predstavlja revizionizem "dobrih starih časov". O "človeški družbi" pa govori definicija zato, ker so ideologije po vsebini socialne in politične. V praksi jih označuje močna želja njihovih privržencev spremeniti svet v skladu z njihovimi ključnimi vrednotami. (glej Hague, Harrop in Breslin, 1993: 91)

4.2 GLAVNE IDEOLOGIJE SKRAJNE DESNICE

4.2.1 Skrajni nacionalizem

Nacionalizem je ena temeljnih ideologij skrajnih desnih strank. Je "zavest o identiteti, pripadnosti narodu" in je tudi "zavedanje različnosti v tej ločeni pripadnosti". "Je torej določeno stanje duha", prepričanje, da je narod "nezlomljiva oblika družbene organizacije, okvir varnosti in kreativne kulturne energije". Iz tega sledi "čustveno odlivanje tega prepričanja, kar vežemo za domoljubje", ki se pogosto izraža prek "prepričanja o večvrednosti lastnega naroda v odnosu do drugih narodov". Nacionalizem opredeljen zgolj kot stanje duha oziroma zavest o narodni pripadnosti je "nenatančna kategorija" dokler te ideologije ne postavimo v konkreten zgodovinski okvir. "Šele družbena gibanja, politični procesi in predvsem konkretni politični sistemi dajejo nacionalizmu dejansko opredelitev" (Južnič, 1981: 135).

Skrajni nacionalizem je tudi značilnost fašizma. Več o fašizmu bom pisala v nadaljevanju tega poglavja. Tu naj dodam Južničevo ugotovitev (1981: 197), da je to

"nekakšna reakcija na pešanje državne moči". "Politični desnici se je zdelo, da država "peša" v času premoči predstavniške demokracije in še bolj seveda z zmagovitim pohodom socializma" (Južnič: 1981: 197). Tisto, kar je značilno za fašizem je "popolno enačenje države in naroda". Država je temeljna enota, ki ji človek pripada. "Z državo identificirani narod pa je prava stalnica človekove eksistence, fizične in moralne. Narod zahteva popolno solidarnost ne le v prostoru, temveč tudi v času. V njem so vezi, ki ne družijo le sodobnikov, ampak tudi mrtve in prihajajoče rodove". Dejavnik izrazitega nacionalizma je rasizem (Južnič, 1981: 197). Desnoekstremistične stranke skušajo doseči poenotenje države in naroda skozi proces notranje homogenizacije. Ta pa lahko vključuje, ali proces kulturne asimilacije imigrantov v dominantno kulturo, ali promocijo repatriacije in celo izgon tistih, ki niso del dominantne etnične skupine¹¹.

Ena od oblik nacionalizma je ekonomski nacionalizem. Skrajne desne stranke zagovarjajo neoliberalističen ekonomski model, ki pa je zasnovan na promociji in zaščiti svobodnega trga. Če je potrebno bi morala država zaščititi narodno gospodarstvo in delavce pred tujo konkurenco, zagovarjajo državne subvencije in druge protekcionistične ukrepe. Podobno se desnoekstremistične stranke v skrajnem primeru strinjajo z državno podporo, ampak pod pogojem, da je te namenjena samo "njihovim" ljudem¹².

4.2.2 Fašizem

Fašizem je ideologija, ki zagovarja vzpostavitev močne avtoritarne in totalitarne države, skrajni nacionalizem, agresivnost zoper delavsko gibanje in socializem, rasizem, šovinizem, revanšizem in socialno demagogijo. Kot politični sistem ga označujejo: odprava ustavne ureditve, princip "vodje", nasilna odstranitev demokratičnih sil, militarizacija. Posameznik se mora popolnoma absorbirati v skupnost ali socialno skupino. "Ideal je nov človek, heroj, motiviran z dolžnostjo, s častjo in samožrtvovanjem, pripravljen, da posveti svoje življenje slavi svojega naroda in rase, ter da je popolnoma poslušen nadrejenemu vodji" (glej Južnič, 1981: 265-293).

¹¹ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

¹⁰ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

Izraz neofašizem označuje fašistična gibanja, organizacije, stranke in doktrine v obdobju po drugi svetovni vojni. Glavni značilnosti sta ekstremno desničarstvo in militantni nacionalizem. Neofašisti še vedno poudarjajo pomen nacionalnega interesa in nacionalne ideje, zagovarjajo načelo pravičnosti znotraj nacionalne skupnosti. Predvsem se usmerjajo proti priseljencem, razpihujejo ksenofobijo, so sovražni do etničnih skupin in imigrantov in zelo nenaklonjeni "alternativni sceni oz. kulturi". Populacijo, ki danes sledi neofašistični ideologiji, sestavljajo stari fašisti in nacionalistično usmerjena mlajša inteligenca (Sruk, 1995: 209).

4.2.3 Rasizem

Rasizem na splošno je "skupek predsodkov, ki zadevajo rase in etnije". Prav tako je uporabna ideologija, ki "sloni ne le na podcenjevanju pripadnikov druge rase, marveč neti sovražstvo do nje" (Južnič, 1977: 241). Rasizem je dejavnik izrazitega nacionalizma, skrajna oblika sovražnosti do drugih etničnih skupin. "Rasizem insistira pri totalnosti razlik, ne le pigmentacijskih in eventualno morfoloških, marveč psiholoških, karakternih in mnogih drugih" (Južnič, 1981: 189). Pri rasizmu govorimo o dominaciji ene skupine nad drugo, ki temelji na zaznavanju rasnih razlik. Rasizem poudarja, da v družbi vlada neka hierarhična urejenost, v kateri je določena skupina ljudi superiorna oziroma nadrejena.

Rasizma velikokrat ni mogoče ločiti od nacionalizma, šovinizma in ksenofobije, gre torej za med seboj tesno povezane pojave. Sodobni rasizem najpogosteje nastopa kot nekakšna "mešanica", odvisno od konkretnih okoliščin, kot so kraj, čas, tradicija, kultura ter verske in politične okoliščine.

4.2.4 Ksenofobija

Leksikon politike (Sruk, 1995: 174) definira ksenofobijo kot iracionalni strah pred tujci in vsem, kar je tuje. V praksi ni usmerjena samo proti ljudem, ki prihajajo iz drugih držav, ampak proti vsemu, kar je tuje njihovemu "domačemu" oziroma "nacionalnemu" načinu življenja in njihovim vrednotam. To pomeni, da skrajne desne stranke svarijo pred možnostjo "invazije" ljudi iz drugih držav, ki naj bi ogrožali njihov

način življenja. Podobno pa zaradi tega "strahu" nasprotujejo homoseksualnosti in drugim oblikam družbenih odstopanj.

5 IZVORI EKSTREMNE DESNICE

Čeprav obstajajo neke ideološke povezave s skrajno desnico in še posebej s fašističnimi režimi iz medvojnega obdobja, sega pojav sodobnih skrajnih desnic v leto 1980. Sodobna varianta ekstremnih desnic je prišla na površje in pritegnila mednarodno pozornost leta 1984, ko je francoska Nacionalna fronta pod vodstvom Jeana Marieja Le Pena napredovala od 0.2 odstotka glasov, ki jih je dobila na parlamentarnih volitvah leta 1981, na 11.2 odstotka, kolikor jih je prejela na volitvah za Evropski Parlament leta 1984.¹³ Od takrat so tudi druge skrajne desne stranke postopoma dobile pomembnejšo vlogo v političnem življenju, še posebej v Avstriji, Belgiji, Švici, na Nizozemskem in v Italiji.

5.1 SOCIALNO-EKONOMSKE RAZLAGE

Vzpon skrajne desnice se pogosto povezuje z naraščanjem socialne in ekonomske negotovosti določenih socialnih skupin. Ekonomske spremembe so proizvedle postindustrijsko družbo in nove informacijske tehnologije, kot je npr. internet, s tem pa tudi socialne spremembe. Za moderno družbo je značilna naraščajoča stopnja individualizacije, katere posledica je slabljenje socialnih vezi, ki povezujejo posameznike v skupnosti, kot so družina, delovna mesta, verske skupnosti, idr. To pa ima dve pomembni posledici. Kot prvo v posamezniku dezintegracija tradicionalnih družbenih struktur ustvarja strah, nemir, zaskrbljenost in odsotnost jasnih življenjskih ciljev. Kot drugo pa se zaradi novih ekonomskih in socialnih pogojev povečuje število ekonomsko in socialno ogroženih ljudi, v glavnem mladih, nekvalificiranih ali polkvalificiranih delavcev z nizkimi prihodki, starejših ljudi, ki dobivajo majhne pokojnine, kmetov¹⁴. Zato odtujeni posamezniki iščejo varnost v skrajno desnih političnih strankah, ker se zdi, da te ponujajo novo identifikacijo z nacionalno skupnostjo in izboljšanje tradicionalnih vrednot ter socialnih struktur.

¹³ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

¹⁴ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

Zagovorniki skrajnih desničarskih idej se zavzemajo za to, da bi morala država vzdrževati strog pravni red in da bi morali povečati moč države pri uveljavljanju zakonov. Prav tako zagovarjajo strožje pogoje v zaporih in pri kaznovanju. Takšna načela so pogosto poudarjena z moralno pozicijo, ki poudarja pomen družbenega reda in hierarhije in ki nasprotuje kulturni dopustnosti glede homoseksualnosti, splava, drog in pornografije.¹⁵ Kot primer naj omenim Francijo, kjer je bilo vprašanje notranje varnosti državljanov pomemben del predsedniških in parlamentarnih volitev. To temo je od skrajne desnice prevzel (sicer v manj radikalni obliki) tudi Chirac in zmagal.¹⁶

5.2 POLITIČNI FAKTORJI IN IMIGRACIJA

Po padcu berlinskega zidu se je povečalo število migrantov iz vzhodne Evrope, pa tudi Azije in Afrike, ki so prišli v države zahodne Evrope v iskanju zaslužka in boljšega življenja. Zahodna Evropa je odgovorila s Schengenskim sporazumom, ki je prihod novih imigrantov sicer nekoliko zajezil, ni pa ga mogel ustaviti. Navdušenje zaradi padca berlinskega zidu se je počasi umaknilo skrbi za službe in strahu pred kriminalom. Ker je padec berlinskega zidu posledično povzročil razkroj ostre polarizacije med strankami leve in desnice, pravzaprav močno usmeritev le teh proti centru političnega spektra, je desnica začela močnejše igrati na protiimigrantska čustva (Delo, 19.2.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5). Vendar pa je veliko imigrantov v zahodno Evropo prišlo pred letom 1980, ko so desnoekstremistične stranke postale politično bolj pomembne. Dekolonizacija v letih 1950 in 1960 je v Francijo, Anglijo in na Nizozemsko prinesla veliko število imigrantov in beguncev. V približno istem času so v Zahodno Nemčijo pripeljali milijone tujih delavcev, da bi zadovoljili potrebe po delovni sili oziroma odpravili pomanjkanje delovne sile, ki je predstavljala nujni pogoj za nemški ekonomski razcvet.

¹⁵ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

¹⁶ Chirac je predvolilno kampanjo začel z napovedjo boja proti nasilju in kriminalu. Zahteval je ustanovitev ministrstva za notranjo varnost, poleg tega se je zavzel za "dosledno nepopustljivost" do storilcev kaznivih dejanj in manjših kriminalcev, da bo "tudi najmanjše kaznivo dejanje dobilo pravičen, takojšen in ustrezen odgovor". Po Chiracovem mnenju bi morali pri preprečevanju nasilja sodelovati vsi: družina, šola, občina in država. Obljubil je, da bo takoj ustanovil svet za notranjo varnost, če bo izvoljen (Delo, 20.2.2002: STA, Chirac začel predvolilno kampanjo).

Eden od glavnih faktorjev, ki je pripomogel k vzponu ekstremne desnice naj bi bil tudi konec ekonomskega razcveta v obdobju po vojni. Še posebej sredi 80-ih let je nezaposlenost postala resen problem. To so izkoristile desničarske stranke in ustvarile atmosfero, v kateri je njihova retorika dobila poseben odmev.¹⁷ V državah z večjim številom imigrantov, kot sta na primer Francija in Nemčija, so skrajne desne stranke potegnile zelo jasno povezavo med imigranti in nezaposlenostjo. Tako je npr. francoska Nacionalna Fronta postala znana po svojem političnem sloganu "dva milijona imigrantov sta vzrok za dva milijona nezaposlenih Francozov". Nemški Republikanci so prav tako znani po sloganu "odstranite nezaposlenost: ustavite imigracijo"¹⁸.

Dejansko obstaja povezava med gospodarskim položajem države, socialno varnostjo in statusom ter zadovoljstvom državljanov in odkritim manifestiranjem skrajne desničarske agresivnosti. Če državi uspe zadržati stabilno rast gospodarstva in dovolj močno socialno varnost, če ne pride do večjih sistemskih sprememb, potem desni ekstremizem nima dovolj moči za izbruh.

5.3 KARIZMATIČNI VODJA

Uspeh strank skrajne desnice je v veliki meri mogoče pripisati njihovim karizmatičnim vodjem (glej Golsan, 1998: 8-25). Dejansko spada večina voditeljev najuspešnejših skrajnih desnih strank med najbolj karizmatične politike. Sem lahko prav gotovo lahko štejemo Le Pena, Haiderja, Finija in Bosija.

5.4 KRIZA IDENTITETE

Volilne uspehe skrajnih desničarjev se lahko mogoče v največji meri pripiše njihovem izkoriščanju zaskrbljenosti ljudi glede imigracije in prisotnosti velikega števila imigrantov in njihovih otrok v njihovih državah. Ta zaskrbljenost je povezana s

¹⁷ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

¹⁸ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

strahovi glede prihodnosti njihove države v okviru nadnacionalnih oblik politične organizacije (Evropske unije) in globalizacije ekonomije. V retoriki Nacionalne fronte je polno izrazov kot so *invazija*, *kolonizacija*, *poplava* in *katastrofa*, s katerimi opisuje, kako Francijo uničujejo neevropski imigranti. Po terorističnih napadih na Ameriko 11. Septembra 2001 je zlasti uporaben strah, da bodo evropske države postale gojišče islamskega ekstremizma in terorizma. Kar je implicitno v takšnem načinu govorjenja o imigraciji, je ideja o kulturni homogenosti naroda. Država je skupnost, ki deli skupno kulturo, jezik, zgodovino, religijo in raso in katere integriteto ogrožajo "valovi tujih zavojevalcev"¹⁹.

¹⁹ Vir: Internet: <http://www.sunderland.ac.uk/~os0tmc/contemp1/lepen.htm>.

6 KAJ LOČI EKSTREMNO DESNICO OD DRUGIH STRANK?

Oznaki levica – desnica sta se začeli uporabljati od francoske revolucije dalje, posebej pa v 19. stoletju. V svojem izvirnem pomenu sta izraza imela "enoznačno vrednostno konotacijo", kar se je začelo "z verskim izražanjem, kjer so dobri posajeni na desnico, grdi pa na levico Očeta" (Bobbio, 1995: 69). Izraz desnica je bil torej mišljen pozitivno, levica pa negativno, vse pa je izviralo iz svetopisemske "prostorske metafore" (Bobbio, 1995: 69). Oba izraza sta danes polna čustvenega naboja, po drugi strani pa sta "obe nalepki postali prazno pretvarjanje" (Bobbio, 1995: 46). Spričo zapletenosti novih problemov, s katerimi se morajo soočiti sodobna politična gibanja, "desničarji" in "levičarji" govorijo pogostokrat bolj ali manj iste reči, "oblikujejo za rabo in porabo svojih volivcev iste programe ter si zastavljajo iste neposredne cilje" (Bobbio, 1995: 46). Levica in desnice tudi nista besedi, ki bi za vedno označevali določene vsebine, saj se te spreminjajo glede na prostor in čas (Bobbio, 1995: 46).

Med levico in desnico obstaja vmesen prostor, imenovan politična sredina, ki postaja v današnji rabi vedno bolj popularen, kot da bi obstajal nekakšen strah pred skrajno klasifikacijo oziroma skrajnostmi (Bobbio, 1995: 24).

Specifično obliko skrajne desne politike predstavljajo fašistična gibanja, ki so znana tudi po tem, da opravičujejo nasilje. "Kot je radikalno desna politika lahko razumljena kot posebno učlovečenje organizirane netolerance, tako mora biti fašizem razumljen kot vrh radikalno desne politike, nacizem pa kot vrh fašizma" (Ramet, 1999: 6). Stranke, za katere lahko rečemo, da so fašistične, se od drugih strank v političnem spektru levo-desno razlikujejo v treh točkah :

- a) antidemokratska ideologija, podkrepljena z ekstremnim nacionalizmom in imperialističnimi apetiti do drugih držav; nasprotovanje vsakemu drugačnemu ali celo opozicijskemu razmišljanju;

- b) prikrito zavračanje parlamentarizma in večstrankarskega sistema; zavzemajo se za enotno stranko, ki bi vključevala vsa področja družbenega življenja, sodelovala pa bi z vojsko, s kapitalom in lahko tudi s Cerkvijo;
- c) družba je zasnovana kot harmonična in enotna skupnost vladajočih in vladanih, kar naj bi zagotovilo resnično vladavino ljudstva²⁰ (glej Vidovič: 1992: 551).

Te osnovne značilnosti fašističnih strank so bolj ali manj vidne tudi v ideologiji in delovanju sodobnih evropskih skrajnih desnih strank. Zanimivo pa je, da samo italijansko Nacionalno zavezništvo²¹ priznava svojo neposredno navezanost na preteklost, pa tudi dejstvo, da se stranka ima za naslednico Mussolinijevih fašistov (Vidovič, 1992: 551) Te stranke definiram kot neofašistične. Poleg Nacionalnega zavezništva spada med neofašistične stranke ekstremne desnice tudi Britanska nacionalna stranka.²² Nacionaldemokratska stranka Nemčije zanika kakršno koli zvezo z Nacionalsocialistično delavsko stranko Nemčije (NSDAP), sprejema obstoječi sistem, hkrati pa se razglša za stranko "parlamentarnega fašizma" (Vidovič, 1992: 551).

Druga vrsta skrajnih desnih strank so "sodobne" ali "postindustrijske". Sem spadajo Avstrijska svobodnjaška stranka, francoska Nacionalna fronta, belgijski Flamski blok in nemška Republikanska stranka²³. Te stranke bolj ali manj jasno zavračajo svojo povezanost s preteklostjo in to iz povsem praktičnih razlogov. V mnogih evropskih državah so namreč prepovedane politične organizacije, ki bi imele v svojih programih elemente verske, rasne ali nacionalne nestrpnosti, oziroma, ki bi se izdajale za naslednice fašističnih ali nacističnih organizacij (tako npr. italijanska ustava načelno prepoveduje organiziranje fašističnih strank, vendar pa to določilo nikoli ni bilo uporabljeno proti Nacionalnemu zavezništvu) (Vidovič, 1992: 551).

Za obe skupini sodobnih skrajnih desnih strank pa je značilno, da njihovi strankarski prvaki v svojih nastopih ne zahtevajo popolne spremembe političnega sistema in da je nekdanji antisemitizem nadomestilo sovražno razpoloženje do tujcev. Prav tako te stranke ne kažejo imperialnih apetitov do sosednjih držav (z izjemo Nacionalnega zavezništva) (Vidovič, 1992: 551-552).

²⁰ Te liberalizem ne zagotavlja, saj slabi moč enotnega naroda (Vidovič, 1992: 551).

²¹ Neofašistična narava te stranke je veliko bolj očitna kot pri drugih evropskih desnoekstremističnih strankah in stranka te narave niti ne skriva. Admirante, karizmatični voditelj te stranke je izjavil: "Fašizem je pomembno obdobje v italijanski zgodovini" (Vidovič, 1992: 551).

²² Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

²³ Vir: Internet: http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm

Tu moram omeniti še tako imenovano "novo desnico", ki se je pojavila v sedemdesetih letih v visoko in srednje razvitih meščanskih demokracijah. Njene značilnosti so predvsem avtoritarnost, rigidni konservatizem, skrajni šovinizem in fašistoidnost. Sam izraz so ustvarili po vzoru na termin nova levica in pomeni desničarske skupine, ki so zunaj strank, katere veljajo v parlamentih za meščanskodesničarske. Novodesničar se od običajnega desničarja razlikuje samo po tem, da ni vključen v običajno organizirano stranko in zato tudi ni podrejen formalni disciplini stranke in njenim pravilom, temveč iracionalni avtoriteti in kultu osebnosti voditeljev novodesničarske grupacije, kateri pripada. Večina novodesničarjev iz sedemdesetih let je kaj kmalu našla pot v obstoječe velike in vplivnejše stranke, drugi pa so se včlanili v različne ekstremistične stranke (glej Sruk, 1995: 216).

7 EKSTREMNA DESNICA V ITALIJI

Volitve 13. maja 2001 so se končale z zmago italijanske desnice, združene pod zastavo "Hiše svoboščin". To je pomenilo velik premik na desno v italijanski politiki in imelo velike posledice za nadaljnji razvoj Evrope²⁴.

V primerjavi z rezultati nacionalnih volitev iz leta 1996 je "Naprej, Italija" povečala svoj delež glasov od 20,6 na 29 odstotkov. Berlusconijev največji zaveznik, neofašistično Nacionalno zavezništvo, je izgubilo 4% glasov, iz 16 odstotkov glasov iz leta 1996 je zdrsnilo na 12 odstotkov. Glavni poraženec v "Hiši svoboščin" je bila separatistična Severna liga, katere vodja Umberto Bossi je vodil agresivno rasistično in ksenofobično kampanjo. Severna liga ni dobila zahtevanih 4% za vstop v parlament.²⁵

V volilnem programu "Hiše svoboščin" so stranke zagovarjale izgon imigrantov iz držav nečlanic OECD, katerim v šestih mesecih po prihodu v Italijo ni uspelo najti redne službe. Če pa so le ti vpisani na imigracijske liste v italijanskih konzularnih predstavništvi ali so pridobili številko socialnega zavarovanja, se jim vstop dovoli. Vsakih šest mesecev pa morajo regionalne in lokalne oblasti sporočiti, koliko delavcev iz držav nečlanic Evropske unije bodo lahko "vzele pod streho" ter kakšen tip delavcev potrebujejo. Ponovno je potrebno preučiti civilne in kazenske zakone, zagotoviti hitra sojenja in učinkovite kazni. Zagovarjali so zmanjšanje davkov za velike družine in podjetja, povečanje fleksibilnosti in svobode pri najemanju delavcev, investicije v velika javna dela, zmanjšanje birokracije v javnih službah in števila

²⁴ Berlusconi je v vlogi zunanjega ministra pred parlamentom poudaril, da se bo odslej v Bruslju italijanski glas bolj slišal in da bodo odločneje kot doslej branili tudi nacionalne interese. "Nihče nas ne bo nadzoroval in preverjal, nihče kratil naše suverenosti in se vmešaval v notranje zadeve" (Delo, 15.1.2001: Tone Hočevar, "Nihče ne bo preverjal Italije, str. 1).

²⁵ Na sredinski levici so bili največji poraženci Levi demokrati, ki so se pojavili leta 1990 kot nova podoba italijanske komunistične stranke. V primerjavi z letom 1996, ko je stranka dobila 21,2 odstotka glasov, je sedaj dobila manj kot 17 odstotkov glasov.

zaposlenih v javni upravi ter posodobitev le te. S privatizacijo naj bi dobili 100,000 bilijonov lir in s tem denarjem zmanjšali javni dolg²⁶.

7.2 "NAPREJ, ITALIJA"

"Naprej, Italija" je najmočnejša stranka v "Hiši svoboščin". V to skupino strank sem jo uvrstila zato, ker se po posameznih idejah demagoške in populistične narave približuje idejam Nacionalnega zavezništva in Severne lige. Te ideje so v bolj ali manj radikalni obliki postale eden izmed temeljev oblikovanja "Hiše svoboščin". Vendar pa je po mojem mnenju "Naprej, Italija" dobila demokratično legitimnost s sprejetjem v Evropsko ljudsko stranko.

"Naprej, Italija" je organizirana bolj kot komercialno podjetje in manj kot politična stranka. Berlusconi jo je ustanovil leta 1994 in jo od takrat tudi osebno vodi na svoj avtoritarni način. Zgrajena je bila na modelu italijanskega nogometnega kluba. Organizacija nima lokalnih skupin, kongresov ali programa, namesto tega jo sestavljajo tako imenovani "klubi", ki prodajajo zastave, broške, kravate in portrete guruja Berlusconija, v ozadju pa se bohotijo barve italijanske nacionalne zastave. Imela naj bi okoli 300.000 članov, ki plačujejo letno članarino, ki je višja kot v kateri drugi politični stranki v Italiji. Politične slogane, javno podobo in aktivnosti stranke kreirajo strokovnjaki iz oglaševalskih agencij, ki so del Berlusconijevega trgovskega imperija. Zanimiv je način, kako izbirajo kandidate za regionalne volitve - Berlusconi najame svetovalce iz velikih firm, ki ocenijo kandidate po kriteriju produktivnosti. Prejšnja politična aktivnost ni pogoj. Nato izbrano osebo predstavijo 10 koordinatorjem, ki ocenijo njegovo/njeno politično primernost. Delo se nato začne na sedežu stranke v Rimu, kjer na osnovi javnomnenjskih raziskav določijo teme in dajo kandidatom primeren videz. Kdor razdeli med ljudi največ strankarske literature in dobi še več glasov, dobi nagrado²⁷.

Na volitvah v Evropski parlament junija 1994 je "Naprej, Italija" dobila 30.6 % glasov oziroma 27 sedežev. Na splošnih volitvah aprila 1996 je stranka dobila 21 % glasov. Na rezultat volitev oziroma zmanjšanje števila glasov so vplivali sodni procesi

Vir: <http://www.wsws.org/articles/2001/may2001/ital-m15.shtml> .

²⁶ Vir: Internet: <http://europe.cnn.com/2001/WORLD/europe/06/11/berlusconi.cabinet/> .

²⁷ Vir: Internet: <http://www.wsws.org/articles/2001/may2001/ital-m07.shtml>.

proti Berlusconiju. Temu navkljub je bil leta 1998 formalno izvoljen za predsednika "Naprej, Italije". Širši ugled si je stranka pridobila s članstvom v Evropski ljudski stranki (prej je bila članica Unije za Evropo narodov). Na volitvah v Evropski parlament junija 1999 je stranka dobila 25.2 % glasov oziroma 22 sedežev. Do konca leta je bil Berlusconi ponovno na sojenju zaradi podkupovanja sodnikov (Day, 2000: 135).

Berlusconi, ki ima v lasti tri najvplivnejše televizijske hiše, najbolj brano revijo Panorama, časnik Giornale, največja gradbena in zavarovalniška podjetja, nogometni klub..., je najbogatejši človek v Italiji. Prav tako je poznan kot eden najbolj skorumpiranih politikov v celi Evropi. "Gradbeni podjetnik in medijski mogotec Silvio Berlusconi se je s političnim gibanjem, ki še imena ni imelo, samo geslo žogobrcarskih navijačev "Forza, Italia!" je bilo dovolj za preboj, zavihTEL na vrh, kmalu padel s prestola in se vrnil po petih letih. Ko je bil prvič na oblasti leta 1994, so ga privili tožilci "čistih rok" (skupina milanskih tožilcev, ki je raziskovala in odkrila obilo nepravilnosti na politični sceni) in mu dokazali, da je bil v prejšnjih, poslovnih časih med podjetniki, ki so podkupovali in počeli stvari, ki so bile del tedaj utečenega sistema. Bil je večkrat spoznan za krivega, obsojen na zaporno kazen, vendar na višjih instancah ali pa zaradi zastaranja vsakokrat posebej v več zadevah tudi oproščen" (Delo, 18.2.2002, Tone Hočevar, Čiste roke so samo še trpek spomin, str. 24). Po njegovem načinu razmišljanja je vsak, ki dvomi v neomejeno dominacijo svobodnega trga in ki si upa kritično pregledati njegovo poslovanje, komunist. Pozira kot junaški branilec svobodnega podjetništva, ki ga ogrožajo "rdeči" sodniki in komunistični "aparatchiki". Njegovo avtoritarno vedenje, skoraj megalomanska samozavest, prepletanje privatnih in političnih interesov in omaloževanje tradicionalne delitve oblasti in sodstva nedvomno predstavlja nov napad na tradicionalne oblike demokracije²⁸.

7.2 NACIONALNO ZAVEZNIŠTVO

Stranka je bila ustanovljena 26. decembra 1946 pod imenom Italijansko socialno gibanje (Movimento Sociale Italiano) kot svojevrsten podaljšek Mussolinijevega fašizma, na čelu katerega je bil vse do svoje smrti povojni voditelj

²⁸ Vir: Internet: <http://www.www.wsws.org/articles/2001/may2001/ital-m07.shtml>.

neofašistov Giorgio Almirante, po njegovi smrti pa je vodstvo leta 1987 prevzel Gianfranco Fini. Od drugih evropskih desnoekstremističnih strank se razlikuje po tem, da je ves čas po vojni prisotna v italijanskem parlamentu (Vidovič, 1992: 554).

V 50-ih letih je stranka uživala podporo volivcev predvsem zaradi svojih zahtev po vrnitvi Trsta Italiji. Sredi 50-ih let je sklepala sporazume z liberalci, monarhisti in s krščanskimi demokrati. Njen glas je v tistih letih zagotavljal obstoj marsikateri vladni koaliciji. Zaradi vsesplošnih antifašističnih protestov je bil leta 1960 MSI dokončno potisnjen v parlamentarno opozicijo. Leta 1972 je po združitvi z monarhisti svojemu imenu dodal še DN (nacionalna desnica), kar je v njene vrste pritegnilo mnoge ugledne osebnosti iz vrst vojske, aristokracije, intelektualcev, uradništva (Vidovič, 1992: 554). Italijansko socialno gibanje – Nacionalna desnica ni izključevalo uporabo nasilja, njeni člani so bili vpleteni v številna nasilna dejanja (Day, 2000: 141). Samo za primer naj tu povem, da so bili trije člani neofašistične skupine imenovane Novi red (Ordine Nuovo), katere ustanovitelj je Pino Rauti, obsojeni na doživljenjsko ječo zaradi bombnega napada v Milanu leta 1969, v katerem je bilo ubitih 16 ljudi in 88 ranjenih²⁹ (Pino Rauti je celo vodil Nacionalno zavezništvo v letih 1990 – 1991). Moram pa poudariti, da nasilnih dejanj niso opravičevali vsi v stranki. Decembra 1976 se je od stranke ločila skupina, ki je zanikala vsakršne fašistične tendence in se poimenovala Nacionalna demokracija (*Democrazia Nazionale*) (Gallego, 2001: 7).

Na parlamentarnih volitvah leta 1992 je stranka dobila 5.4 % glasov oziroma 34 sedežev, ena od njenih najuspešnejših kandidatov v Neaplju je bila Alessandra Mussolini, vnukinja bivšega diktatorja. Na volitvah marca 1994 je stranka dobila kar 13.5 % glasov, največ podpore je imela na jugu Italije. Naslednjega meseca je na volitvah v Evropski parlament stranka dobila 12.5 % glasov oziroma 11 sedežev (Day, 2000: 141).

Leta 1995 so se preimenovali v Nacionalno zavezništvo, s ciljem biti hegemonistična sila italijanskega desničarskega krila³⁰. V osnovnih dokumentih Nacionalnega zavezništva so zbrisali večino referenc, ki so se nanašale na fašizem. Najbolj radikalno krilo stranke se je zato odcepilo in ustanovilo Socialno gibanje tribarvnega plamena³¹ (Day, 2000: 141). Le ti so na volitvah v Evropski parlament

²⁹ Vir: Internet: <http://www.splcenter.org/intelligenceproject/ip-4s5.html> .

³⁰ Vir: Internet: http://www.diba.is/icps/working_papers/docs/WP_I_169.html .

³¹ Na rimskem olimpijskem štadionu so se ponovno začeli zbirati pripadniki vsaj treh udarnih fašističnih skupin – Tribarvnega plamena, Novega reda in Političnega gibanja. Maurizio Boccacci, voditelj Političnega gibanja, je s tem začel oktobra 2001, ko so obnovili svojo politično stranko, ki je bila pred

leta 1999 dobili 1,6 % glasov in s tem en sedež. Najmočnejši element, ki kaže na kontinuiteto s fašistično ideologijo, pa je razviden v 1. členu statuta stranke, ki govori o ustanovitvi nacionalne države dela (Stato Nazionale del Lavoro), ki pa je uresničljiva le s "korporativistično alternativo". Nacionalno zavezništvo zastopa idejo o sintezi med delom in kapitalom, ki mora temeljiti na interesih celotnega naroda, zato ne nasprotuje ekonomskemu načrtovanju, temveč ekonomskemu liberalizmu evropskih konservativnih strank (Vidovič, 1992: 554).

Na regionalnih volitvah aprila 1995 se je odstotek glasov Nacionalnega zavezništva malce povečal in sicer na 14.1 %, na splošnih volitvah aprila 1996 pa so dobili že 15.7 % in 91 sedežev. Na volitvah v Evropski parlament leta 1999 so dobili samo 10.3 % glasov in 9 sedežev. Pridružili so se Uniji za Evropo narodov (Day, 2000: 141).

Na volitvah maja 2001 je stranka, pod zastavo Hiše svoboščin, dobila 12 odstotkov glasov. Stranka je v parlamentu močno zastopana, ima sto članov poslanske zbornice in 46 senatorjev, Fini pa je postal podpredsednik vlade in zastopnik Italije v konvenciji, ki razpravlja o prihodnosti EU. V stranki Nacionalnega zavezništva so se pod Finijevo iniciativo povezali vsi, ki so hoteli oblikovati sodobno politično stranko na desnici. Fini je ubral zmernejšo retoriko in v parlamentu celo izjavil, da "Mussolini ni več največji 20. stoletja" (Hočevar, Delo, 24.1.2002: 4), kar pa ne spremeni dejstva, da je stranka še vedno nosilka vrednot, ki jih zagovarjajo nekdanji fašisti. Nekateri izmed njih so v sedanji vladi, npr. senator in minister za Italijane po svetu Mirko Tremaglia, ki je konec leta 2001 dosegel sprejetje zakona, po katerem bodo Italijani na tujem lahko volili svoje predstavnike v rimski parlament.

Temeljne vrednote Nacionalnega zavezništva so država, narod, družina in vera. Država mora biti močna, temeljiti bi morala na hierarhiji, disciplini, avtoriteti in poslušnosti. Stranka se ima za edino pravo braniteljico Italijanov pred komunizmom, celo za edino nekomunistično stranko. Poudarja pomen italijanske vojske, še posebej opozarja na italijansko preteklost in jo povečuje. V vseh svojih programih nasprotuje zmanjšanju proračunskega deleža za obrambo. Čeprav ima med člani veliko antiklerikalcev, brani interese in načela Katoliške cerkve. Nasprotuje pravici do

leti prepovedana zaradi fašistične usmeritve in podpihovanja rasizma. "Javnost mora vedeti, da še živimo in da katoliška tradicija, fašizem, nasprotovanje vsemu judovskemu in odpor do črnih prišelkov v Italiji niso izumrli" (Delo, 15.11.2001: Tone Hočevar, Kljukasti križi in parole na južni tribuni, str. 24).

splava in ločitve, zagovarja tradicionalno vlogo žensk v družini in družbi ter se zavzema se za smrtno kazen. Glavna in stalna tema strankine propagande je boj proti partitokraciji, kar je delno posledica navezanosti na fašistično ideologijo, ki zavrača demokratični strankarski sistem. Po drugi strani je kritika partitokracije vezana na degeneriranost italijanskega strankarskega sistema (korupcije, zveze z mafijo...), zato se stranka zavzema za neposredne volitve šefa države in županov mest. Italijansko javnost pa je vedno znova razburkala s svojimi izjavami o krivično izgubljenih italijanskih ozemljih v nekdanji Jugoslaviji, kamor sodijo tudi ozemlja, ki so danes pod jurisdikcijo Republike Slovenije (glej Vidovič, 1992: 554).

Nacionalno zavezništvo tudi danes vsebuje več različnih tokov. En del članov se ima za zveste naslednike "duceja" Mussolinija in strank, ki so nastopale s fašističnimi idejami, drugi del se vrača k izvirom fašizma in poudarja socialno tematiko, kar v sedanjih italijanskih razmerah zveni skoraj levičarsko. Tretji vidijo prihodnost v sodobni evropski desnici, zato so razprave med temi tremi tokovi ostre. Edina stalnica v stranki je slej ko prej Gianfranco Fini (Delo, 4.4.2002: Tone Hočevar, Ducejevi in Togliattijevi nasledniki na preizkušnji, str. 4).

7.3 SEVERNA LIGA

Severna liga (*Lega Nord*) je ena izmed najradikalnejših populističnih strank v Zahodni Evropi. Nastala je leta 1989, na predlog njenega voditelja Umberta Bossija, z združitvijo različnih lig – Beneška liga (*Lega Veneta*), Lige Lombardije (*Lega Lombarda*), idr.– v Severno ligo (glej Betz in Immerfall, 1998: 45-55). Ime je dobila po federaciji severnih italijanskih mest v dvanajstem stoletju. Združitev v stranko je bila uradno ratificirana na prvem kongresu Severne lige leta 1991 (Day, 2000: 142).

Na splošnih volitvah leta 1992 je dobila 8.7 % glasov in 55 sedežev. Na volitvah županov v Milanu junija 1993 je dobila rekordnih 40 % glasov. V kampanji je opozarjala na politične škandale in podkupovanja politikov. Marca 1994 je na parlamentarnih volitvah dobila 8.4 % glasov, junija 1996 na volitvah v Evropski parlament pa 6.6 % in šest sedežev. Maja 1994 se je pridružila Berlusconijevi vladi, šest mesecev kasneje pa odstopila zaradi političnih in osebnostnih sporov z Berlusconiem. Na splošnih volitvah aprila 1996 je nastopila samostojno in povečala

delež glasov na 10.1 %. Dobila je 59 sedežev in postala najmočnejša samostojna stranka v severni Italiji. Avgusta 1996 so preiskujoči sodniki od rimskega parlamenta zahtevali ukinitve Bossijeve imunitete. Obtožen je bil spodbujanja političnega nasilja na zborih Severne lige na severu. Bossi je na obtožbe odvrnil, da ni odgovoren sodnikom "kolonialne Italije" in organiziral tridnevni pohod, ki je dosegel vrh z zborom v Benetkah in z deklaracijo o neodvisni "Republiki Padaniji". Deklaracija naj bi stopila v veljavo v roku 12 mesecev, v tem času naj bi se "začasna vlada" pogajala z vlado v Rimu o "sporazumni ločitvi". Oznani je, da bo ustanovil "nacionalno gardo", ki bo varovala "interese Padanije". Vlada v Rimu tega ni vzela preveč resno. Oktobra 1997 je začel organizirati "volitve" v 200 članski parlament "Rupublike Padanije". Januarja 1998 ga je sodišče v Bergamu obsodilo na leto dni ječe in ga oglobilo za 170 milijonov lir zaradi spodbujanja kaznivih dejanj na shodu Severne lige leta 1995. Stranka je organizirala protestne shode proti graditvi mošej in proti "tujemu kriminalu". Pav tako je julija 1998 dobil pogojno kazen sedem mesecev zaradi prekrškov, storjenih v sporu s policijo leta 1996. Na volitvah v Evropski parlament junija 1999 je Severna liga dobila 4.5 % glasov in izgubila dva sedeža, dobila jih je namreč samo štiri (Day, 2000: 143).

Od ustanovitve naprej je Severna liga zasledovala isti strateški cilj: preobrazbo centralistične italijanske države v moderno federalno državo. Federalizem naj bi bil najučinkovitejše sredstvo za preprečitev "političnemu razredu", da bi še naprej prelival sredstva iz produktivnega dela države (severa) v neproduktivne dele (jug). V ta namen je uporno izvajala populistično strategijo in mobilizirala javno ogorčenje proti različnim skupinam, kot so južnjaki in imigranti, ki naj bi ekonomsko izkoriščali sever (glej Betz in Immerfall, 1998: 45-55).

Severno ligo sestavlja 12 nacionalnih sekcij v delu Italije severno od reke Pad. Te so razdeljene v regionalne in lokalne sekcije. V 1994 je imela okoli 950 lokalnih sekcij s povprečno 40 registriranimi člani na sekcijo. Nove rekrute skrbno preverijo z namenom, da bi gibanje zaščitili pred oportunisti in subverzijo. Novi rekruti morajo prestati poskusno dobo dveh mesecev preden lahko zaprosijo za polno članstvo. Na severu Italije je stranki uspelo ustvariti trdno volilno bazo, ki varira od 10 do 20 odstotkov populacije, odvisno od regije (glej Betz in Immerfall, 1998: 45-55).

Na zadnjih volitvah leta 2001 je stranka dobila samo 3,9 odstotka glasov. Njen voditelj Umberto Bossi je postal minister za reforme, Roberto Castelli je dobil pravosodno ministrstvo, Roberto Maroni pa je postal minister za delo. Decembra 2001 je Severna liga sklicala privrženca v Milanu, ki bi se proti terorizmu borili z zapiranjem meja. Zbralo se je skoraj sto tisoč ljudi. Manifestacije so uradno pripravili kot zahtevo, da se mora zaustaviti ilegalno priseljevanje v Italijo, vendar so se spremenile v podporo rimski vladi in njenemu pravosodnemu ministru, ki ne sprejemata evropskih načrtov za uvedbo skupne evropske tiralice³² kot bistvene akcije proti svetovnemu terorizmu. Bossi in Fini sta skupaj pripravila predlog zakona o tujcih, po katerem bi morala vlada zelo poostri nadzor nad priseljevanjem in vedenjem tujcev. Zaradi Bossijevih protievropskih stališč, ki jih tudi javno razglša, opozicija zahteva njegov odstop. Sam prav tako grozi, da bo na naslednjih volitvah Severna liga nastopila sama in ne več kot del vladajoče koalicije, če njegova stranka ne bo dobila enega izmed treh sedežev v upravnem odboru državne radiotelevizijske *Rai* (Delo, 13.02.2002: Tone Hočevar, Bossi že grozi Berlusconiju, str. 24). Pred leti je Severna liga z odhodom iz koalicije res pomagala spodnesti Berlusconiju, sedaj pa ima "Hiša svoboščin" veliko večino in lahko mirno preživi tudi brez Bossija. (Delo, 17.01.2002: Tone Hočevar, Ciampijev poseg, str. 24).

Zakaj je Berlusconi sploh pritegnil Severno ligo v "Hišo svoboščin"? Berlusconijska teza je bila, da je Severna liga močna na severu Italije, kjer se je lahko borila z levico (kot pri volitvah župana v Milanu leta 1993). Obstajala pa ni na jugu, zato tu nikoli ne bi mogla premagati postkomunistov pri nacionalnih volitvah. Berlusconi se je bal rizika zmage komunistov, zato je videl nujnost sodelovanja med federalisti s Severa in nacionalisti z desnice, ki so imeli svojo volilno bazo zlasti v osrednjem delu Italije.³³

³² Italija formalno ne bo nasprotovala kaznivosti in preganjanju finančnih prevar, pranja denarja in korupcije kot dejanj, zaradi katerih je mogoče aretirati kogar koli kjer koli na ozemlju EU, vendar tudi ne bo takoj pripravljena uresničevati sklepa o skupni tiralici. Umberto Bossi je Evropsko unijo imenoval "Forcolandia" (dežela vislic) in vpil, da se lahko Italijanu v prihodnosti zgodi, da ga bodo zaprli v kakšni nekoč komunistični državi (Delo, 12.12.2001: Tone Hočevar, Italija: evropska tiralica bo šepava, str. 24).

³³ Vir: Internet: <http://www.quebecislibre.org/990320-10.htm>.

7.4 POLOŽAJ V ITALIJI PO NACIONALNIH VOLITVAH LETA 2001

Berlusconijeva vlada je na ministrske položaje privedla neofašiste in populistične separatiste, zato sem "Hišo svoboščin" tudi uvrstila med skrajne desne stranke. V Italiji zdajšnja koalicija ubira vedno bolj desničarsko pot. Veliko se govori o reformizmu, toda ta reformizem zaznamujejo prazne besede in fraze, vedno bolj očitno je populističen in retoričen in namenjen le koristi enega ali pa peščice.

Premier Berlusconi ali "mali Cezar" je namreč precej agresivno začel svoj mandat. Precej razburjenja je povzročil z izjavo o večvrednosti zahodne civilizacije nad islamsko po terorističnih napadih 11. septembra 2001. Svoje probleme na sodiščih skuša reševati z novimi zakoni.³⁴ Med drugim sta bila sprejeta tudi zakon, ki ne zahteva več plačila visokih davkov za dedovanje ali darovanje (Berlusconi ima pet otrok), in strožji zakon o priseljencih³⁵. Po odstavitvi v Evropi priljubljenega zunanjega ministra Ruggiera je Berlusconi prevzel zunanje ministrstvo³⁶, čeprav je že pred tem prišlo do konflikta interesov zaradi nasprotja med njegovo vladno funkcijo in njegovim medijskim imperijem. Po državi se vrstijo stavke. Splošna stavka 17. aprila 2002 je bila prva tako velikih razsežnosti po dvajsetih letih. Stavkajoči so si za smoter protesta vzeli 18. člen delavskega statuta, ki je delodajalcem z več kot 15 zaposlenimi onemogočal odpuščanje delavcev brez upravičenega razloga. Premier Berlusconi hoče ta člen odpraviti oz. spremeniti, pripravlja pa še hujše poteze in spremembe delovne zakonodaje in pokojninskega sistema, ki utegnejo prizadeti delavske pravice (Delo, 17.4.2002: Tone Hočevar, Dvajset milijonov proti Berlusconi, str. 4). Enega izmed večjih protestov proti vladi Slivia Berlusconi 23. novembra 2002 v Milanu in v mestu Bari na jugu države se je udeležilo okoli 200.000 Italijanov. "Po mnenju Berlusconijevih nasprotnikov bosta zaradi zmanjšanja proračunskih izdatkov ogrožena zdravstvo in šolstvo. Proračun po drugi strani ne

³⁴Primer je Zakon o pridobivanju preiskovalnega gradiva na tujem. Gre predvsem za gradivo iz Švice, s katero je Italija v oljčnem obdobju pred tremi leti sklenila ustrezen sporazum. Senatorji so sprejeli spremenjeni zakon, takega, ki po "mnenju opozicije in sodnikov ščiti mogotce in mafijske botre ter onemogoča tožilce in s katerim so s seznama kaznivih dejanj izbrisali davčne utaje, poneverjene bilance in pranje denarja" (Delo, 12.12.2001: Tone Hočevar, Semenj v senatu, cilj dosežen, str. 24).

³⁵Kot avtorja sta ga podpisala podpredsednik vlade Gianfranco Fini in minister za reforme Umberto Bossi in je bil v senatu izglasovan z izdatno večino: 153 glasovi za in 96 proti (Delo, 4.3.2002: Tone Hočevar, V Italijo samo s pogodbo o delu v žepu, str. 24).

³⁶To se je v Italiji enkrat že zgodilo leta 1922, ko je vlado in ministrstvo za zunanje zadeve vodil Benito Mussolini (Delo, 15.1.2002: Tone Hočevar, "Nihče ne bo preverjal Italije", str. 1). "Ko je prevzel zunanje ministrstvo, je začel s temeljito prenovo, začeni s kadri, ki naj ne bi bili več pravniki in politologi, pač pa strokovnjaki za zunanjo trgovino in ekonomisti. Doslej je bilo med veleposlaniki in diplomati samo šest odstotkov ekonomistov, poslej naj bi bilo popolnoma drugače" (Delo, 21.1.2002:

vsebuje nobenih strateških ukrepov za pospeševanje neugodne gospodarske rasti". Demonstranti so vlado obtoževali tudi "soodgovornosti za krizo avtomobilističnega koncerna Fiat" (Dnevnik, 24.11.2002: STA, Protesti proti Berlusconijevi vladi, str. 2)

Umberto Bossi je medtem ponovno poskrbel za notranja nesoglasja v italijanski vladi glede širitve Evropske unije. Menil je, da so nad izidom referendum na Irskem, ki je potekal 19. oktobra 2002 "razočarani vsi, razen predsednika Evropske komisije Romana Prodija in komunistov". Bossi se tudi boji, da bo imel prihod držav Srednje in Vzhodne Evrope v EU negativne posledice za italijanski jug in da bodo "našo državo pripravili novi valovi priseljencev" (Dnevnik, 23.10.2002: STA, Nova nesoglasja v italijanski vladi glede širitve EU?, str. 2).

Takšna ravnanja ustvarjajo frustracijske razmere in poglobljajo občutek nemoči pri ljudeh. Situacijo, ki je nastala v Italiji z zmago "Hiše svoboščin" dobro označuje Hribarjev citat: "V Italiji vejejo novi vetrovi, v državo prihaja nov red..." (Delo, 7.12.2001: Berlusconi uvaja nov red, str. 4).

8 EKSTREMNA DESNICA V FRANCIJI

8.1 NACIONALNA FRONTA

Nacionalna fronta (*Front national*) je bila ustanovljena leta 1972 in je dedinja treh tokov desnice (Vaughan, 1991: 212):

1. petainizma maršala Pétaina, ki se je obračal na malega človeka;
2. "Francoske Alžirije", skrivne vojske, ki se je z atentati borila proti samostojnosti Alžirije;
3. poujadizma (Pierre Poujade se je v 50-ih letih boril proti davkom v okviru Zveze za obrambo trgovcev in obrtnikov).

Dva dejavnika sta vplivala na ponoven vzpon desnice v Franciji. Prvi dejavnik je bila dekolonizacija in razglasitev samostojne Alžirije leta 1962. Neodvisnost je povzročila eksodus milijona francoskih naseljencev in 150.000 "harkijev", ki so sodelovali v francoski vojski poti svojim rojakom. Široko razširjeni protiarabski občutki izvirajo iz tega obdobja. Drugi dejavnik je bila izvolitev socialističnega predsednika, Françoisa Mitteranda ter upanja, strahovi in razočaranja, ki jih je povzročila njegova administracija. Oster obrat levice (v primerjavi z leti po vojni) v bolj "ortodoksne socialne in ekonomske politike" leta 1983, ki je označil konec "države blaginje", je namreč razočaral del njihovih volilcev in povečal potencialno volilno bazo desnici. S tem mislim na približevanje političnega programa levice centru, leвица je prevzela del političnega programa bolj konzervativnih strank, kar je vodilo v zmanjševanje socialnih pravic in blaginje državljanov. V tej točki so se Francozi začeli zavedati resnosti recesije, njene mednarodne dimenzije in nesposobnosti tako levih kot desnih vlad, da bi se z njo učinkovito spoprijeli. Centrizem levice je imel za posledico tudi razvoj desnice, ki se je nujno morala radikalizirati, da bi ohranila svojo posebnost.

Šele takrat so ideje Nacionalne fronte našle "kupce" na volilnem trgu in imigranti so postali grešni kozli za bolezn države (Betz in Immerfall, 1998: 11).

Odkar je vodji stranke Jean-Marieju Le Penu uspelo združiti pod skupno zastavo prej razdrobljene manjše desnoekstremistične skupine, spremlja to stranko

konstantna rast vpliva na francoskem političnem prizorišču³⁷. Zanimivo je, da Le Penu še leta 1981 ni uspelo zbrati 500 podpisov županov, ki jih je potreboval, da bi lahko kandidiral na predsedniških volitvah, njegova stranka pa je na volitvah dobila zgolj 0,18% glasov (Vidovič, 1992: 555). Na občinskih volitvah leta 1983 je Nacionalna fronta dosegla nekatere pomembne uspehe, predvsem v Parizu. Na volitvah poslancev za Evropski parlament leta 1984 je stranka dobila 11% glasov, na parlamentarnih volitvah 1986 leta pa 9,65% glasov in s tem 35 poslanskih sedežev. Te volitve so bile pomembne tudi zato, ker je FN dobila enako število poslanskih sedežev kot francoski komunisti. S tem je FN postala pomembna politična sila, ki je omajala trdnost položaja tradicionalnih francoskih strank (Vidovič, 1992: 555). V predvolilnem boju za poslanska mesta v Evropskem parlamentu leta 1984 je Nacionalna fronta poudarjala nevarnosti, ki naj bi jih za Francoze in njihovo notranjo varnost predstavljali priseljenci. Geslo njihovega predvolilnega boja je bilo: "Dva milijona imigrantov je vzrok za dva milijona brezposelnih Francozov!". Za družbeno zlo, kot sta kriminal in nespoštovanje zakonov, naj bi bili v večini primerov krivi priseljenci. Stranka je obtožila levico in zmerno desnico, da nimata poguma, da bi sprejeli in podprli tršo imigrantsko politiko. Enake teme so bile podlaga predvolilnega boja na parlamentarnih volitvah leta 1986. Volilni rezultati so pokazali, da je bila takšna usmeritev Nacionalne fronte pravilna. 39% volivcev, ki so leta 1984 glasovali za stranko, je menilo, da je najpomembnejše francosko politično vprašanje odnos do imigrantov (takšno mnenje je imelo samo 8% celotnega francoskega volilnega

³⁷ Znotraj desničarskega političnega spektra nima resnejših tekmecev. Ostala gibanja, od Solidaristov, Katoliških fundamentalistov, do članov **Nouvelle Droite circles**, kot sta **Club de l'Horloge** ali **GRECE**, so postopoma združila svoje moči z Le Penom. Samo majhne skupine so še vedno zunaj orbite Nacionalne fronte: – **anarhisti**: Anarhistična federacija (**Fédération Anarchiste**), – **sekte**: **l'Alliance populaire**, **monarhisti**: Nova rojalistična akcija (**Nouvelle Action royaliste**) in Nacionalna obnova (**Restauration Nationale**), – **študentski aktivisti**: **Groupe Union Defense**, – **skinhed**i, zbrani okoli Sergea Ayoub (alias Batskina), in **neonacisti**: Francoska in evropska nacionalistična stranka (**Parti Nationaliste Français et Européen**) ter Francoska nacionalistična stranka (**Parti Nationaliste Français**). Le Penova podpora Sadamu Huseinu med Zalivsko vojno je pritegnilo radikalne skupine ekstremne desnice, kot sta **l'Oeuvre Francaise** in **Troisième Voie** (Betz in Immerfall, 1998: 14).

telesa). Leta 1986 pa se je število volivcev Nacionalne fronte, ki jih je najbolj zanimala imigracijska politika, povečalo celo na 46% (Vidovič, 1992: 555).

Porast vpliva Nacionalne fronte je bil za stranki tradicionalne desnice (gaulliste-*Rassemblement pour la Republiique* - RPR in *Union pour la democratie francaise* - UDF), ki sta si lastili monopol nad predstavljanjem centra in desnice volilnega telesa, znak za odločno politično ukrepanje. Na razpolago so bile tri možnosti:

- a) sprejeti konkurenco z Nacionalno fronto na področjih, ki so le tej zagotovila podporo volivcev; se pravi v enaki ali še večji meri zahtevati nadzor nad imigracijsko politiko ter red in zakonitost,
- b) storiti ravno nasprotno in se odkrito upreti političnim stališčem Nacionalne fronte,
- c) oslabiti ekstremizem stranke z njeno vključitvijo v vladno koalicijo.

RPR In UDF sta se odločili za kombinacijo prve in tretje možnosti. Rezultati volitev leta 1988 pa so pokazali, da volivci niso bili preveč navdušeni nad takšno novo usmerjenostjo obeh strank. Leta 1987 je bila namreč francoska desnica povsem razklana, predvsem zaradi neprestanih Barrovih in Le Penovih napadov na predsednika vlade. Posledica tega je bila, da je leta 1988 desnica skupno v prvem krogu predsedniških volitev dobila večino glasov volivcev³⁸, v drugem krogu pa je večino glasov pobral Mitterrand. Poraz desnice na predsedniških volitvah je bil očitno posledica nestrpnosti med desničarskimi kandidati (Vidovič, 1992: 555-556).

V zadnjem desetletju je podpora Nacionalni fronti nihala med 10-14 odstotki. Leta 1993 na parlamentarnih volitvah ni prišla v parlament, čeprav je v prvem krogu dobila 12,4% glasov. Na volitvah v Evropski parlament leta 1994 je dobila 10,5 % glasov. Spomladi 1995 je njen vodja v prvem krogu predsedniških volitev dobil 14,9 odstotka glasov. Poleti 1995 je na regionalnih in lokalnih volitvah v velikih mestih, kot sta Toulon ali Perpignan, in v predmestjih velikih mest, kot je Marseille, stranka dobila čez 30 odstotkov glasov. Februarja 1997 pa je na volitvah županov v mestu Vitrolles dobila celo več kot 50 odstotkov glasov (Golsan, 1998: 3). Na volitvah za

³⁸ V prvem krogu volitev je Chirac dobil 6,063.000, Barre 5,031.000, Le Pen 4,375.000, socialist Mitterrand pa 10,367.000 glasov. V drugem krogu pa Mitterrand 16,704.000, Chirac pa 14,218.000

Evropski parlament junija 1999 je Nacionalna fronta prejela 5.7 % glasov in 5 sedežev. Njeni poslanci v Evropskem parlamentu so del skupine Neuvrščenih (Day: 2000: 64). Rezultate zadnjih predsedniških in parlamentarnih volitev bom komentirala v posebnem poglavju.

8.1.1 Program Nacionalne fronte

Program Nacionalne fronte je v marsikateri točki izjemno podoben programom tradicionalne francoske desnice. Razlika je le v tem, da tam, kjer tradicionalna desnica govori o nujnosti prenove državljanških zakonov, Nacionalna fronta kategorično zahteva za Francoze prednost pri zaposlovanju, izgon tujcev, ki so zagrešili kazniva dejanja ali ostali brez zaposlitve, prekinitve s prakso, ko lahko imigranti iz nekdanjih francoskih kolonij avtomatično pridobijo francosko državljanstvo, nasprotuje socialni pomoči za tujce in se zavzema za smrtno kazen (glej Vidovič, 1992: 555).

Glede Evrope so se njena stališča spremenila. V programu iz 1985 se je zavzemala za svobodno trgovino in enotno evropsko valuto, skupno zunanjo politiko in poenoten sodni sistem. Vendar pa se je s sprejetjem Maastrichtske pogodbe in Enotnega evropskega akta obrnila in postala protievropska. Promovirati je začela protekcionistične in nacionalistične odgovore na strahove, ki jih je povzročil proces unifikacije in s tem jasno označila svojo različnost od proevropskih strank (Betz in Immerfall, 1998: 17).

V programu leta 2002 je bila Nacionalna fronta izredno sovražna do: dominantnih političnih strank, levice, Socialistov, Komunistov, imigrantov in etničnih manjšin, močnejše evropske integracije in birokratov v Bruslju, homoseksualcev, intelektualcev (še posebej levih ali homoseksualnih) in do splava. Na drugi strani so izrazito zagovarjali: zaprtje francoskih meja neevropskim migrantom in konec združevanja družin imigrantov (*le regroupement familial*), omejitev števila dovoljenj za bivanje iskalcem azila, repatriacijo treh milijonov neevropskih imigrantov, začenši z nezaposlenimi in prestopniki; tistim imigrantom, ki bi ostali, pa omejiti ugodnosti in dostop do francoskega državljanstva, preklic protirasistične zakonodaje iz let 1972 in 1990, ker naj bi omejevala pravico do svobodnega izražanja, ustanovitev specialne

(Vidovič, 1992: 555).

Narodne garde, ki bi preprečevala javne nemire, ki jih povzročajo imigranti, strožje zakone in več pooblastil policiji, smrtno kazen in družino (oče, mati, otroci)³⁹.

8.1.2 Volilna baza

Volilna baza Nacionalne fronte je ideološko kompleksna in socialno heterogena. Ugotoviti je mogoče pet osnovnih homogenih skupin volivcev, ki so se na volitvah leta 1984 opredelili za stranko: 38% je bilo tistih, ki se lahko uvrstijo med "ksenofobe", 28% med tradicionalno desnico, 17,7% med katoliške fundamentaliste, 9% med mlade delavce, 7,3% med "izgubljene sinove levice". Enaka analiza volilne baze Nacionalne fronte na volitvah 1986 pokaže, da je prišlo do osipa volivcev v skupini "tradicionalne desnice" in v skupini "razočaranih levičarjev", kar pa je bilo nadomeščeno z večjim številom "ksenofobov" (Vidovič, 1992: 555).

V novejših raziskavah, objavljenih v pariškem časopisu *Le Monde*⁴⁰ je največ rasistov med kmeti, lastniki trgovin, obrtniki, preprostimi delavci. Člani Nacionalne fronte prihajajo iz vrst "protirepublikanske desnice", nekateri so tudi pomembni poslovneži, visoki javni uslužbenci ali desničarski intelektualci. Njeni volivci so v glavnem moški, teh je okoli 60 %. Zanimivo je, da ima najmanj vpliva med mladimi, kateri večinoma podpirajo integracije in priznavajo prispevek – ekonomski in kulturni – ki so ga imigranti prispevali državi⁴¹.

8.1.3 Organiziranost Nacionalne fronte

Struktura Nacionalne fronte je podobna strukturi Francoske komunistične stranke. Na kongresu Nacionalne fronte izberejo 50 članski centralni komite, le ta izvoli politični biro, ki imenuje predsednika stranke (Day, 1988: 183). Politični biro se sestaja enkrat na teden in je izvršna struktura stranke. Člani političnega biroja in centralnega komiteja se sestanejo dva ali trikrat na leto. Stranka ima prav tako delegacijo, ki je zadolžena za komunikacijo in odnose z mediji. Z njeno pomočjo in pomočjo drugih intelektualcev je stranka malce spremenila svojo politično retoriko, ki

³⁹ Vir: Internet: <http://www.sunderland.ac.uk/~os0tmc/contemp1/lepen.htm>

⁴⁰ Vir: internet: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/124532.stm>.

je postala bolj "politično pravilna". Pravo moč in oblast pa ima predsednik stranke Jean-Marie Le Pen. Le ta ima popolno kontrolo nad stranko in je znan po tem, da ne prenese nasprotovanj znotraj stranke in koalicij z ostalimi strankami. Nacionalna fronta naj bi imela okoli 80.000 članov.

Nacionalna fronta svoj vpliv razširja s pomočjo tiskanih medijev (*National Hebdo*, *Present*, *Minute*) in radijskih postaj (*Radio Courtoisie*, *Radio Le Pen*). Ena izmed najaktivnejših skupin je njen podmladek, *Front national de la Jeunesse*, ki ima 15.000 članov, starih med 18 in 24 let, svoje veje pa ima v srednjih šolah in na univerzah (Betz in Immerfal, 1998: 16).

8.3 NACIONALNO REPUBLIKANSKO GIBANJE

Nacionalno republikansko gibanje (*Mouvement National Républicain – MNR*) je, po sporu glede politične strategije z Le Penom, ustanovil leta 1999 poslanski vodja in glavni ideolog Nacionalne Fronte Bruno Méret. Medtem ko je Le Pen nasprotoval kakršni koli koaliciji med Nacionalno fronto in ostalimi strankami, je Méret zagovarjal volilna zavezništva s strankami zmerne desnice. Na konferenci Nacionalne fronte v Marignanu je 17.000 članov od 40.000 podpisalo peticijo konferenci o volitvah vodstva. Le Pen je konferenco bojkotiral in odpustil Méreta, ki je trdil, da je sedaj on vodja avtentične Nacionalne fronte. Spor med obema ni bil ideološki, temveč predvsem glede strategije, kot sem omenila že na začetku. Méret je svoje krilo poimenoval "Nacionalna fronta – nacionalno gibanje". Maja istega leta je sodišče v Parizu Méretu prepovedalo uporabo imena in logotipa Nacionalne fronte, tako da je stranki nadel ime Nacionalno republikansko gibanje. Na volitvah v Evropski parlament leta 1999 je MNR dobila samo 3,3 % glasov (Day, 2000: 64).

Program stranke vključuje izgon imigrantov, nasprotovanje evru in obrambo nacionalnih interesov Francije⁴².

8.3 REZULTATI PREDSEDNIŠKIH IN PARLAMENTARNIH VOLITEV 2002

⁴¹ Vir: Internet: <http://www.sunderland.ac.uk/~os0tmc/contemp1/lepen.htm>.

21. aprila 2002 je potekal prvi krog predsedniških volitev. Zanimivo je, da napovedi raznih raziskovalnih institucij javnega mnenja niso niti približno predvidele razpleta prvega kroga volitev, ko je Le Pen dosegel več glasov kot tedanji premier Lionel Jospin in se uvrstil v drugi krog volitev. Le Pen je zbral dobro petino glasov, to je okoli osem milijonov glasov volivcev ali 17,02 odstotka glasov, Chirac pa 19,67 odstotka. Volilni uspeh Le Pena je v Evropi povzročil pravi šok⁴³. Zanj naj bi bila kriva desnica, ker je svoj čas paktirala z Nacionalno fronto, potem pa si je v volilne namene poskušala prilastiti njene teze o slabšanju varnosti državljanov. Kritike pa je bila deležna tudi levica, ki je skrajno desnico včasih uporabljala kot sredstvo v boju proti zmerni desnici, hkrati pa zmanjševala pomen varnosti, na katerem je Le Pen gradil svoj vzpon (glej podpoglavje 8.1.1.). Za popolno presenečenje naj bi bilo krivo tudi dejstvo, da se je tokrat res veliko Francozov čisto na koncu odločilo, komu bodo namenili svoj glas. Poleg tega je "ljudi, ki volijo Le Pena, najpogosteje sram, da bi to povedali anketarjem" (Delo, 23.4.2002: Stojan Žitko, Celó njegovi volivci molčijo, da so zanj, str. 4). Francoski levičarji so po porazu pozvali ljudi, naj v drugem krogu volitev glasujejo za dotedanjega konservativnega predsednika Chiraca. Tako naj bi preprečili, da bi se Francija pogreznila v "brezno sramu", če bi zmagal Le Pen (Delo, 23.4.2002: Stojan Žitko, Presenečeni doma in v Evropi, str. 1).

Le Pen v svojih nastopih ni poudarjal le tega, da bi v primeru zmage izgnal nezakonite priseljence (zanje bi do odhoda v domovino zagotovil prehodna taborišča). Spomnil je tudi na številne predsednikove korupcijske škandale iz časov, ko je bil Chirac še pariški župan. Zanimivo je, da se je zelo dobro odrezal tudi v Alzaciji, torej v enem najbogatejših predelov Francije, kjer je 5-odstotna nezaposlenost za skoraj polovico manjša kot na splošno v Franciji. V nekaterih predelih Alzacije je zbral celo po 30 odstotkov glasov in s tem ovrgel dosedanje mnenje, da ga volijo le v revnejših krajih z veliko brezposelnimi in priseljenimi. V drugem krogu predsedniških volitev je Le Pen nato dobil 17,5 odstotka glasov. Zmaga Chiraca in zmerne desnice naj ne bi bila samo zmaga na volitvah, ampak

⁴² Vir: Internet: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/261681.stm>

⁴³ Glede odmevov naj omenim dva primera. Avstrija, ki so jo pred dvema letoma zaradi Svobodnjaške stranke prizadele sankcije Evropske unije, pri čemer je bil posebno glasen ravno uradni Pariz, je dočakala svojih pet minut. *Kronen Zeitung* je zapisal: "Francija bi ravnala primerneje, če bi poskrbela zase, in ne pridigala drugim" (Delo, 23.4.2002: Stojan Žitko, Šokirana Evropa, str. 4). V Italiji je Le Pen čestitala edino Severna liga, ker naj bi ta branil svojo domovino pred tujci, ki naj bi bili za vso Evropo pomenili resno nevarnost.

hkrati na referendumu o demokraciji in proti skrajnemu desničarstvu (Delo, 7.5.2002: Stojan Žitko, Francoski referendum o demokraciji, str. 4).

Na parlamentarnih volitvah junija 2002 se je nekaterim kandidatom Nacionalne fronte uspelo prebiti v drugi krog volitev, vendar pa so ostali brez poslanskih sedežev, ker z njimi nobena stranka ni sklepala volilnih dogovorov. Zmerna desnica je vrgla z oblasti levico, predvsem socialiste. V novem 577-članskem parlamentu bodo položaj obvladovali desnosedinski poslanci s približno dvotretjinsko večino, poslanci levih strank pa bodo stisnjeni na le še skromno tretjino sedežev. To pa je tudi skoraj povsem obratna podoba parlamenta po predčasnih volitvah leta 1997, ko je prevlada socialistov pripeljala do tretje kohabitacije. Volitve 2002 je težko primerjati s prejšnjimi, saj je takoj po predsedniških volitvah začela delovati Unija za predsedniško večino (UMP), ki je povezala tri desnosedinske stranke, med njimi tudi doslej vodilno neogaulistično RPR. Še pred uradnim preoblikovanjem v novo stranko je UMP postala tudi najmočnejša parlamentarna grupacija⁴⁴.

Tako veliko zmago desnice in na drugi strani neuspeh socialistov in tudi skrajne desnice bodo še dolgo analizirali. Vsaj za levico velja, da so se ljudje njenega dolgotrajnega odločilnega vpliva preprosto naveličali in so se ji tudi zato odpovedali (Delo, 17.6.2002: Stojan Žitko, Pričakovana zmaga desnice in slovo od kohabitacije, str. 1). Zaradi povezave desnosedinskih strank, ki so odklonile – kljub nekaterim namigom v tej smeri – povezavo s skrajno desnico, se slednji ni uspelo uvrstiti v Narodno skupščino.

⁴⁴ V novem parlamentu sedi 399 poslancev desnice in 178 poslancev levice. Absolutno večino je dosegla že sama UMP, saj ima kar 375 poslancev, za njo pa so najmočnejša stranka socialisti s 153 poslanci (Delo, 17.6.2002: Stojan Žitko, Pričakovana zmaga desnice in slovo od kohabitacije, str. 1).

9 EKSTREMNA DESNICA V NEMČIJI

Čeprav naj bi Zvezna republika Nemčija (ZRN) po vojni prekinila vezi z nemško nacistično preteklostjo, so skrajne desničarske stranke in sicer tiste, ki so se distancirale od nacizma, obstajale še naprej. Od konca druge svetovne vojne je bilo ustanovljenih več kot 40 desničarskih populističnih strank. Ker je bilo njihovo članstvo maloštevilno in organizacija neučinkovita, je večina od njih ostala na političnem prizorišču le kratek čas. Petim od njih pa se je uspelo obdržati dalj časa: Nemški skupnosti (*Deutsche Gemeinschaft*) in Nemški stranki rajha (*Deutsche Reichspartei*) v Adenauerjevi dobi; Nacionaldemokratski stranki Nemčije (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands* - NPD) od leta 1964; Nemški ljudski uniji (*Deutsche Volksunion* - DVU) od leta 1971 in Republikancem (*Republikaner* - REP) od leta 1983 (Betz in Immerfall, 1998: 95-96).

V prvih letih po nastanku ZRN so desničarski populizem spodbudili ekonomski in socialni problemi. Vendar so do konca 50. let, ko so v ZRN uspeli vzpostaviti temeljni demokratični sporazum, desničarska gibanja iz volitev v volitve izgubljala več volivcev. Zaradi "čudežnega" ekonomskega razvoja in strategije konservativne unije (CDU/CSU) se je vse več bivših volivcev majhnih desničarskih strank pridružilo CDU/CSU. Prav tako se je število glasov, potrebnih za vstop v parlament nenehno večalo. Od leta 1956 mora stranka doseči prag najmanj 5 odstotkov glasov, če želi vstopiti v nacionalni parlament (Betz in Immerfall, 1998: 95-96).

V odgovor na volilni neuspeh so se voditelji radikalne desnice odločili združiti skupne sile v okviru Nacionaldemokratske stranke Nemčije (NPD), ki je kmalu po ustanovitvi doživela obdobje hitre rasti predvsem zaradi premika CDU/CSU proti levi in prve ekonomske krize v zgodovini ZRN. Svoj prvi uspeh je stranka doživela na

volitvah v Baden-Württembergu leta 1968, kjer je dobila 9.8 odstotka glasov. Čeprav so mnogi opazovalci pričakovali, da bo na nacionalnih volitvah leta 1969 NPD preseгла prag 5 odstotkov glasov, jih je dobila samo 4.3 odstotka. Kombinacija notranjih problemov, premik CDU/CSU na desno in naraščajoča nasprotovanja javnosti desničarskim pozicijam je povzročila začetek njenega hitrega upadanja.

Upadanje vpliva NPD in ustanavljanje razcepljenih strank na desnici je pripomoglo k izgubi moči ekstremne desnice. V zgodnjih 70. letih se je pojavila DVU, v zgodnjih 80. letih ji je sledila REP. Marca 1987 sta voditelja obeh strank ustanovila Nemško ljudsko unijo – Listo D (*Deutsche Volksunion-Liste D*), ki je na nacionalnih volitvah 1987 v Bremnu dobila kar impresivne rezultate. Temu uspehu navkljub pa pričakovanja strank niso bila uresničena, tako da sta se leta 1990 razšli (Betz in Immerfall, 1998: 96).

9.1 NEMŠKA LJUDSKA UNIJA

30. septembra 1991 je v Bremerhavnu majhna desničarska stranka z imenom Nemška ljudska unija (*Deutsche volskunion - DVU*), ki je zagovarjala "čisto Nemčijo" (volilno geslo stranke: Bremen und Bremerhaven müssen deutsch bleiben!), dobila celo 10 % glasov volivcev, v Bremnu pa 6,25 % glasov. (Vidovič, 1992: 557). Maja 1995 je stranka na volitvah v Bremnu dobila komaj 2.5 % glasov, tako da je morala zapustiti deželni parlament. Prav tako je s 4.3% glasov izgubila sedeže v deželnem parlamentu na volitvah v Schleswig-Holsteinu marca 1996. leta (Day, 2000: 103). 26. aprila 1998 pa je na volitvah v Saškem dobila presenetljivih 13 odstotkov glasov in s tem 16 od 116 sedežev v deželnem parlamentu⁴⁵. Na zveznih volitvah septembra 1998 je znova nazadovala, dobila je komaj 1.2 % glasov. Junija 1998 na nacionalnih volitvah je prejela 3 % glasov, septembra 1999 na volitvah pa 5.3% v Brandenburgju (Day, 2000: 103).

Vodi jo urednik *Deutsche National Zeitung*, založnik in multimilijonar Gerhard Frey, ki je desetletja izdajal knjige in časopise, ki so poveličevali nacistični režim.

⁴⁵ Vir: Internet: http://www.oneworld.org/ips2/may98/06_33_013.html.

Njena dobro poznana rasistična propaganda proti tujcem je bila povezana z "bojem proti množični nezaposlenosti". Glavna slogana stranke sta bila "nemški denar za nemške službe", "službe najprej za Nemce". Takšne slogane je bilo mogoče prebrati na 20.000 gigantskih volilnih plakatih. Kohl je bil po njihovih besedah "glavni krivec za galopirajoč kolaps naše ekonomije". DVU je metodično zbirala glasove. Osebna pisma so poslali vsem v starosti med 18 in 29 let v državi. Rezultat: 30 % tistih pod 30 leti je glasovalo za DVU. Skoraj $\frac{3}{4}$ glasov je DVU dobila od prejšnjih ne-volivcev ali tistih, ki so glasovali prvič. Večina mladih volivcev so bili v času zloma Vzhodne Nemčije in nemške združitve stari med 10 in 20 let. Videli so, kako so njihovi učitelji najprej povzdigovali vzhodnonemški režim kot "socialističen" in kako so po združitvi postali najbolj vneti zagovorniki kapitalizma in tržnega gospodarstva. Ti preobrati so povzročili cinizem in gnus. Zahodni stil demokracije se jim je kmalu pokazal kot vzrok za množično nezaposlenost večinskega dela prebivalstva, medtem ko je neprimerljivo bogatstvo pripadlo maloštevilčni ekonomski in politični eliti. Veliko nemške mladine je bilo sito praznih tolažb in govorjenj o reformah ter je iskalo v radikalnem desničarstvu alternativo socialni krizi. Dosti manj podpore je DVU pridobila med starejšimi volivci⁴⁶. Ima okoli 15.000 članov, raztresenih po vseh zveznih deželah. Denar dobiva po zakonu od države, glavni sponzor pa je vodja stranke, Gerhard Frey, Bavarec, ki pravi, da je "mladim voliti desnico postalo del mladinske kulture, tako kot tehno in skateboarding"⁴⁷.

9.2 NACIONALDEMOKRATIČNA STRANKA NEMČIJE

Druga ekstremno desničarska stranka, ki je počasi začela izgubljati politično pomembnost tako kot njeni postarani pripadniki, pogosto bivši nacisti, Nacionaldemokratična stranka Nemčije (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands* - NPD), nadaljuje obstoj s pomlajevanjem (Betz in Immerfall, 1998: 99). Ustanovljena je bila leta 1964. Na zveznih volitvah leta 1969 je dobila 4.3 % glasov in v poznih šestdesetih letih sedeže celo v nekaj deželnih parlamentih. Kasneje je njen vpliv upadel predvsem zaradi Republikancev. Aprila 1995 so njenega člana Deckerta

⁴⁶ Samo 9 % volivcev med 45 in 59 leti je volilo DVU, in samo 3 % nad 60 let.

(Vir: Internet: <http://www.wsws.org/news/1998/may1998/sax-m9.shtml>).

⁴⁷ Vir: Internet: http://www.oneworld.org/ips2/may98/06_33_013.html.

obsodili na zaporno kazen zaradi nagovarjanja k rasnemu sovraštvu. Leta 1998 je dobila na zveznih volitvah 0.3 % glasov in 0.4 % na evro volitvah (Day, 2000: 112). Tudi na zadnjih volitvah 2002 ni dobila omembe vrednih glasov.

Vodi jo Udo Voigt. Stranka, s koreninami v Zahodni Nemčiji, se obrača na mlade in se skuša uveljaviti na vzhodu. NPD je v svoje vrste vključila razklane ekstremnodesničarske skupine, vključujoč skinheade in druge nasilne, toda običajno apolitične skupine⁴⁸. Večina članov je postopoma zapustilo stranko. Njihovo število je padlo s približno 28.000 članov v poznih 60. letih na približno 8.000 leta 1979; sedaj ima manj kot 4.000 članov. Nekaj nekdanjih bivših članov se je pridružilo DVU (Betz in Immerfall, 1998: 99). Bolj je NPD postala znana zaradi procesa, ki ga je proti njej sprožila socialdemokratsko - zelena vlada. Med dokazi za kršitev zakonodaje s strani NPD niso samo izjave prič, ampak tudi dokazi o napadih na azilante, t. i. osvobojena območja in drugo. V začetku leta 2001, ko je notranje ministrstvo prvič napovedalo sodni postopek proti NPD, so neonacistične dejavnosti za nekaj mesecev upadle, nato pa so se skrajneži na novo organizirali. Tako so novembra 2001 v Berlinu organizirali največje neonacistične demonstracije po drugi svetovni vojni (Delo, 24.1.2002: Barbara Kramžar, Ovaduh kot dokaz neonacistične nevarnosti, str. 20).

Ideologija NPD poudarja narod, kulturo in ljudsko izročilo. Kultura in ljudsko izročilo sta temelj za človekovo dostojanstvo. Zato je država, katere naloga je varovanje človekovega dostojanstva, odgovorna za narod. Je izrazito proti multikulturni družbi, saj na bi bila to družba brez kulture. Vendar pa po drugi strani zagovarja različnost kultur. Temelj naroda je družina, zato ji mora država nuditi posebno pozornost in skrb. V Nemčiji krožeči kapital mora služiti nemškemu gospodarstvu. Socialna politika naj bi bila solidarnost naroda do teh, ki mu pripadajo in so socialno šibki. Tujce je treba izključiti iz nemškega sistema socialnega zavarovanja; prav tako azilantom ne priznavajo nikakršne samoumevne pravice do socialnih storitev, ampak se zavzemajo za črtanje pravice do azila iz nemške ustave. Evropsko unijo imenujejo "Evropo tehokratov". Le to naj nadomesti Evropa narodov, ki ščiti socialno pravično ureditev in narodno identiteto. NPD zahteva revizijo pogodb o državnih mejah. Obrambna politika mora imeti nacionalno nalogo, katere cilj je ohranitev miru v Evropi in zavarovanje evropskih interesov, zato zahtevajo izstop iz NATA in oblikovanje skupnega evropskega varnostnega sistema⁴⁹.

⁴⁸ Vir: Internet: http://www.oneworld.org/ips2/may98/06_33_013.html.

⁴⁹ Vir: Internet: <http://www.npd.net/npd-pv/programm/index.html>

9.3 REPUBLIKANCI

Republikance (*Die Republikaner*) sta novembra 1983 ustanovila dva bivša poslanca bavarske CSU, ki sta kritizirala domnevni diktatorski stil tedanjega vodje CSU. Republikanci so zagovarjali nemško reunifikacijo, manjše davke in omejitev imigracije. Na prvih volitvah na Bavarskem leta 1986 so dobili samo 3 % glasov, zato na zveznih volitvah naslednjega leta niso nastopili. Pod vodstvom bivšega člana Waffen-SS Franza Schoenhuberja je stranka leta 1989 na mestnih volitvah v Berlinu dobila 7.5 % glasov in 11 sedežev. Na volitvah v Evropski parlament leta 1989 so Republikanci dobili 7.1 % glasov in šest sedežev med Evroskeptiki. Decembra 1990 so na zveznih volitvah dobili samo 2.1 % glasov. Svojo vrnitev so naznanili na deželnih volitvah v Baden – Württembergu aprila 1992, ko so dobili 10.9 % glasov in 15 sedežev. Junija 1994 ji ni uspelo dobiti sedeža v Evropskem parlamentu (dobila je samo 3.9 % glasov), oktobra istega leta pa je na volitvah v nemški parlament dobila komaj 1.9 % glasov. Pred volitvami so z mesta vodje stranke odstranili Schönhuberja, uradno zaradi nepooblaščenega srečanja z vodjem DVU, prav tako pa zaradi njegove negativne podobe v medijih. Na deželnih volitvah marca 1996 so v Baden – Württembergu dobili 9.1 % glasov in 14 sedežev. Septembra 1998 so na zveznih volitvah Republikanci dobili samo 1.8 % glasov, na volitvah v Evropski parlament junija 1999 pa 1.7 % (Day, 2000: 106).

Leta 1984 je imela manj kot 2.000 članov, do 1989 se je članstvo početverilo, vendar ji ni uspelo vzpostaviti trdne strukture in organizacije. Trenutno ima okoli 15.000 članov (Betz in Immerfall, 1998: 99) in ne dosega impresivnejših rezultatov.

9.4 STRANKA OFENZIVE ZA PRAVNO DRŽAVO

Stranko ofenzive za pravno državo (*Partei Rechtsstaatlicher Offensive* – PRO) je ustanovil bivši sodnik v Hamburgu Ronald Schill. Na deželnih volitvah leta 2001 je njegova stranka dobila skoraj 20 % glasov, nakar je bil Schill imenovan za ministra za notranje zadeve v deželi Hamburg. Stranka se zavzema za ponovno vzpostavitev in okrepitev notranje varnosti. Pravica državljana je varno živeti, dolžnost države pa mu je to varnost zagotoviti. Zato PRO zagovarja odločen boji proti kriminalu in vzrokom zanj. Podpira večjo finančno podporo policiji in pravosodju ter, zahteva večjo navzočnost policije v javnosti. Zahtevajo integracijo v Nemčiji trajno živelih tujcev. V prihodnosti naj bi bila imigracija mogoča le pod pogojem, da domači trg delovne sile ne krije vseh potreb po delavcih. PRO se zavzema za črtanje pravice do azila iz ustave, zagovarja boj proti terorizmu. Je za evropsko integracijo, vendar zagovarja ohranitev samostojnosti posameznih držav članic. Je proti širitvi Evropske unije proti vzhodu brez predhodnega referendumu in za "enakopravno" finančno obremenitev vseh držav članic Evropske unije. Prav tako se zavzema za več neposredne državljanske demokracije⁵⁰.

9.5 SKUPNE ZNAČILNOSTI DESNEGA EKSTREMIZMA V NEMČIJI

Glavne teme teh strank so nacionalizem, priseljenci, politični azil in notranja varnost. Poleg tega želijo popravljati zgodovino s poudarjanjem domnevno pozitivnih aspektov nacionalsocializma. To še se posebej velja za DVU, v manjši meri pa tudi za Republikance. Verjamejo v "dobre stare čase" in etnično superiornost Nemcev, v močno državo. Zakon in red se da po njihovem mnenju doseči samo v močni, avtoritarni državi. Država mora povrniti politično suverenost in zagotoviti zakon in red tudi za ceno kršitve posameznikovih osnovnih človekovih pravic. Zagovarjajo vrednote, kot so družina, narod in "zdrav patriotizem". Njihovi sovražniki so liberalizem in univerzalizem, zahodna, anglo-ameriška kultura, o kateri menijo, da je dekadentna in tujci, iskalci azila in druge manjšine. Neredko je mogoče ljudi razburiti s pod površjem tlečimi zgodovinskimi zamerami in zvbati na dan najraznovrstnejše rasistične predsodke, ki poudarjajo domnevno višjo civiliziranost oziroma kolektivno večvrednost. Te pristope je NPD uporabljala že leta 1960.

⁵⁰ Vir: Internet: <http://www.schill-partie.de/leit.html>

Prav tako desničarske populistične stranke trdijo, da tujci kot paraziti izkoriščajo pridobitve Nemcev in ogrožajo njihove službe. Razlika med njimi je v tem, da se je NPD zanašala na nacionalistično-rasistične argumente in teorije zarote⁵¹, Republikanci in DVU pa poudarjajo, da so tujci vzrok za naraščajoče socialne probleme, kriminal in prestopke. Tujce povezujejo z odvisnostjo od drog, nemiri in nezaposlenostjo, da bi zbudili strah pred kulturno subverzijo, islamizacijo, ekonomsko ogroženostjo. Zahtevajo strožje kazni in zavračajo humani sistem zaporov. Napadajo sindikate, ki naj ne bi več predstavljali interesov delavcev. Člani strank so v glavnem mlajši moški iz nižjih razredov (Betz in Immerfall, 1998: 100).

Trije dejavniki naj bi bili glavni za oživljanje desničarskega populizma v Nemčiji. Prvi problem so imigranti, ki v iskanju boljšega zaslužka zapuščajo vzhodno Evropo in poskušajo srečo na zahodu. Člani in volivci desničarskih strank so še posebej zaskrbljeni glede vprašanja tujcev. Drugi faktor je kulturna transformacija, ki spremlja proces modernizacije in integracije. Zaradi sprememb se volivci, ki se držijo tradicionalnega sistema vrednost, počutijo ogrožene. Tretji faktor je strukturni razkroj v politični sferi kot posledica ekonomske modernizacije in kulturne transformacije. Institucije, kot so Cerkev in sindikati nič več ne usmerjajo volilno obnašanje v takšni meri, kot so ga prej. Temu razvoju paralelna je erozija tradicionalnih strankarskih vezi, kar povečuje možnost rasti podpore desničarskim strankam (Betz in Immerfall, 1998: 100-108).

V evropskih okvirih zbuja desni ekstremizem v Nemčiji skrbi predvsem iz dveh razlogov. Prvi je preteklost Nemčije, drugi pa pogostost napadov na tujce. Največ nasilja nad tujci je bilo v nekdanji Vzhodni Nemčiji. Nasilje nad priseljenci, predvsem obarvanimi, ima različne oblike: od šikaniranja v avtobusu do tega, da obarvanega tujca polijejo z bencinom in zažgejo. Vse več Nemcev vidi tujce kot velik problem. Da se je tega začela zavedati tudi vlada, kaže velika televizijska kampanja, ki jo sponzorira in v kateri poziva Nemce k strpnem odnosu do tujcev. Nemška javnost pa

⁵¹ Zanimivo je, da je NPD ob terorističnem napadu na ZDA 11.9.2001 izrazila solidarnost s teroristi in izjavila, da je Amerika dobila, kar je zaslužila. Vez med belimi skrajnodesničarskimi skupinami in muslimanskimi ekstremisti so skupni sovražniki: Židi, ZDA, mešanje ras, etnične raznolikosti, skupna prepričanja, da je potrebno zaščititi lasten narod pred kvarnim vplivom tujih kultur. Že pred drugo svetovno vojno so zahodni fašisti tkali vezi z islamskimi ekstremisti. Čez leta so se stiki med nacisti in islamisti razvili v nevarne mreže, bogati arabski ekstremisti pa so financirali ekstremiste v Evropi in ZDA (<http://www.splcenter.org/intelligenceproject/ip-4u3.html>).

se je tudi sama odzvala na stopnjevanje nasilja nad tujci. Ob 53. obletnici "kristalne noči" je več kot 100.000 ljudi v vseh najpomembnejših nemških mestih pozivalo k prijateljskem odnosu do tujcev. Dejstvo, da je desnoekstremistično razpoloženje bolj prisotno v nekdanji Vzhodni Nemčiji, kjer živi samo 0,2 % tujcev (okoli 30.000), je samo na videz presenetljivo. V tem delu države je namreč kar 28 % aktivnega prebivalstva nezaposlenega, cene hrane in stanarina pa so se po združitvi za nekajkrat povečale. Slabšanje socialnega položaja predvsem v vzhodnih zveznih deželah je realna podlaga za pričakovano povečanje volilnega uspeha desnih strank, še posebej, če se bo krivda za slab socialni položaj pripisovala imigrantom (Vidovič, 1992: 551-559).

9.6 PARLAMENTARNE VOLITVE 2002

V najbolj izenačenih volitvah v nemški povojni zgodovini ostajajo Socialni demokrati najmočnejša posamična stranka v parlamentu. Skupaj z zelenimi imajo 251 poslancev, medtem ko imata Krščanskodemokratska in Krščanskosocialna unija (CDU/CSU) tri poslance manj (Dnevnik, 23.9.2002: Schroeder ostaja kancler, str.1).

Ena od pomembnih značilnosti letošnje predvolilne kampanje v Nemčiji je bila tudi ta, da desničarji v njej niso imeli nikakršnih možnosti. Če bi imeli svojega karizmatičnega voditelja, bi dobili verjetno kakih pet odstotkov. Ljudje se bojijo naraščajočega kriminala in v takšnem razpoloženju bi lahko desni populist veliko dosegli. V Hamburgu se Ronald Schill ni ravno izkazal v tej smeri. Mogoče je razlog za neuspeh skrajne desnice tudi v tem, da je konservativna unija CDU/CSU prevzela njihove ideje o nasprotovanju priseljevanju tujcem.

10 EKSTREMNA DESNICA V AVSTRIJI

Volilni rezultati v Avstriji kažejo, da upada delež volivcev obeh največjih strank, hkrati s tem pa narašča vpliv Avstrijske svobodnjaške stranke, ki jo lahko predvsem zaradi izjav njenega najuspešnejšega voditelja Jörga Haiderja in zaradi njenega političnega programa opredelimo za desno populistično ali celo ekstremistično stranko. Od avstrijskih volitev leta 1986 je stranka v neprestanem vzponu in na vsakih volitvah pridobi po nekaj odstotkov glasov. Politična stabilnost in predvidljivost, ki ju je avstrijski strankarski sistem zagotavljal v preteklosti, tako nista več stalnici avstrijskega političnega življenja (glej Vidovič, 1992: 558).

Svobodnjaško stranko (*Freiheitliche Partei*) je ustanovil Anton Reinthaller leta 1956. Z združitvijo treh desničarskih skupin, med katerimi je bilo najmočnejše Združenje neodvisnih (*Verband der Unabhängigen – VdU*) in Svobodnjaške stranke je nastala Avstrijska svobodnjaška stranka (*Freiheitliche Partei Österreich - FPÖ*), Reinthaller pa je postal njen prvi vodja (Day, 1988: 31). VdU je dajalo poudarek ekonomskemu liberalizmu in nacionalizmu. Prav tako so pozivali h prenehanju medsebojnih povojnih obtoževanj in k polni reintegraciji vseh avstrijskih državljanov, tudi bivših nacistov (Bell, 1998: 492).

Do nedavnega je bila FPÖ marginalni del avstrijskega javnega življenja. Na nacionalnih volitvah leta 1956 je dobila 6.52 % glasov. Leta 1958 je Reinthaller umrl, njegovo mesto je prevzel bivši nacist Friedrich Peter in ostal na položaju vodje stranke 20 let. 1959 je povečala število glasov na 7.7 % in zopet izgubila na volitvah leta 1962 in 1966. Med leti 1966 in 1975 je Svobodnjaška stranka dobivala med 4-7

% glasov (Bell, 1998: 492). Po Petrovem odhodu je njegovo mesto za kratek čas nasledil Götz. Leta 1980 je vodja stranke postal Norbert Steger, ekonomski liberalist in zmeren nacionalist. V istem letu je strankin kandidat za predsednika Willfried Gredler dobil 17 % glasov. Leta 1983 je število glasov padlo na 4.98 %. FPÖ je prvič vstopila v koalicijo s socialnimi demokrati. Leta 1986 je vodstvo stranke prevzel mlajši in agresivnejši Jörg Haider. Vodja socialnih demokratov Franz Vranitzky je prekinil koalicijo in zahteval nove volitve. Pod Haiderjevim vodstvom pa je podpora FPÖ znatno narasla in postala je najuspešnejša evropska populistična stranka⁵². Leta 1990 leta je stranka na splošnih volitvah dobila 16.6 % glasov, leta 1994 pa se je njen delež glasov na splošnih volitvah povečal na 22.6 %.⁵³ Na prvih avstrijskih volitvah v Evropski parlament oktobra 1996 je stranka dobila 27.5 % glasov in s tem 6 sedežev. Marca 1999 je na deželni volitvah na Koroškem dobila 42 % glasov, Haider pa je postal koroški deželni glavar. Na volitvah v Evropski parlament junija 1999 je število glasov padlo na 23.5 %, kar je pomenilo pet sedežev v Evropskem parlamentu v skupini Neodvisnih (Day, 2000: 3). Oktobra istega leta je Avstrijska svobodnjaška stranka na zveznih volitvah dobila kar 26.9 % glasov (5% več kot leta 1995) in postala druga najmočnejša stranka (Day, 2000: 4) za Socialnimi demokrati (SPÖ) s 33,4 % glasovi (več kot 4% manj kot 1995 leta), čeprav z najmanjšim vodstvom po drugi svetovni vojni. To je pomenilo šest poslanskih sedežev manj za socialdemokrate in 12 več za svobodnjake. Največ podpore ima na Koroškem, v Salzburgu, na Tirolskem, v Gornji Avstriji in na Štajerskem (Bell, 1998: 492). "Zgodovinski" pomen izida zveznih volitev oktobra 1999 je, da gre za doslej najboljši izid Haiderjeve stranke, ki je vabila volivce s hujskanjem zoper "neprave" Avstrijce, zoper tujce sploh ter izrinila pojem solidarnosti iz političnega besednjaka (Delo, 4.10.1999: Mojca Drčar Murko, Potres na avstrijski politični sceni, str. 1). Njen uspeh je povzročil val ogorčenja v Evropi, Evropska unija pa je proti Avstriji uvedla sankcije.

Kot zanimivost naj povem, da je za "omilitev sankcij" 28. junija 2000 libijski voditelj Gadafi nakazal 25 milijonov dolarjev banki na Koroškem. Prav tako obstaja povezava Libije z Nacionalno fronto, Nacionaldemokratsko stranko Nemčije in Nacionalnim zavezništvom⁵⁴ Prav tako Haider neguje prijateljske odnose s Sadamom

⁵² Pod vodstvom Haiderja je stranka leta 1986 skoraj podvojila število glasov in dobila 9.73 % ter s tem 18 sedežev v parlamentu (Bell, 1998: 493).

⁵³ Leta 1993 se je iz stranke izločil Liberalni forum; ta je povezal tiste člane FPÖ, ki so se hoteli vrniti k pravemu liberalizmu in so bili nasprotniki Haiderjeve taktike (Day, 2000: 3).

⁵⁴ Vir: Internet: <http://www.splcenter.org/intelligenceproject/ip-4u3.html>.

Huseinom. Na obisku v Iraku je bil novembra 2002 že tretjič. Ostrih kritik večine avstrijskih in mednarodnih politikov je bil deležen že ob prvem obisku v Iraku februarja 2002, ko se je kljub mednarodnemu bojkotu iraškega režima sestal s Sadamom Huseinom (Dnevnik, 3.11.2002,: STA: Haider znova na obisk v Irak, str.3) Glavni namen obiska naj bi bila "humanitarna pomoč otrokom in prebivalstvu v Iraku, ki še danes trpi za posledicami ameriškega bombardiranja Bagdada in južnega dela Iraka med zalivsko vojno leta 1991 in ki je še danes brez najosnovnejše zdravniške oskrbe". Posredoval pa je tudi pri izmenjavi vojnih ujetnikov med Irakom in Iranom oziroma Irakom in Kuvajtom. Neuradno pa sta Haider in Husein načela temo o "zaroti ZDA in sionizma proti Iraku". (Delo, 14.2.2002: Ivan Lukan, Trgovec s tem in onim, str. 20). Drugič je koroški deželni glavar odpotoval v Irak maja 2002, ko je v Avstrijo pripeljal dva hudo bolna iraška otroka. Ob zadnjem obisku je dejal, da želijo "ZDA z grožnjami Iraku spodbuditi oboroževalno industrijo" in dodal, da vodijo "politiko brutalnega imperializma in kolonializma" (Dnevnik, 3.11.2002: STA, Haider znova na obisk v Irak, str.3).

24. novembra 2002 so v Avstriji potekale predčasne parlamentarne volitve. Zakaj je do njih prišlo in rezultate volitev bom komentirala v poglavju 10.3.

10.1 ORGANIZIRANOST

Na lokalnem nivoju delujejo skupine, ki morajo imeti najmanj 10 članov. Nad njimi so deželne skupine ali *Landesgruppen*. Na federalnem nivoju se najmanj vsaki dve leti odvija kongres stranke, na katerem sodelujejo delegati iz deželnih skupin. Na njem izvolijo novo vodstvo. Podmladek FPÖ se imenuje Krog svobodnjaške mladine (*Ring Freiheitlicher Jugend*). Drugače pa ima stranka manj pridruženih skupin, kot jih imata socialnodemokratska in Ljudska stranka. Poleg ekonomskega združenja ima še upokojensko skupino. Izdajajo tudi časopis, ta se imenuje *Neue Freie Zeitung* (Jacobs,1989: 494). V primerjavi s socialnodemokratsko in Ljudsko stranko imajo svobodnjaki malo članov⁵⁵. Politična in finančna moč stranke sta osredotočeni v rokah deželnih vodstev, zato ta stranka v celoti poudarja potrebo po maksimalizaciji

⁵⁵ Stranka naj bi imela okoli 50.000 članov (Day, 2000: 4).

politične moči v deželah, kar ji omogoča uspehe v nekaterih deželnih parlamentih (Vidovič, 1992: 558).

10.2 STRATEGIJA IN IDEOLOGIJA

Glavni smernici FPÖ sta liberalizem in nacionalizem, s poudarki na jasni ločitvi Cerkev in države, na bolj odprtem gospodarstvu z večjo vlogo privatnega sektorja in manjšo vlogo države. Poudarja patriotizem, spoštovanje vrednot in tradicij domovine. Podpirajo pravico nemško govoreče manjšine v severni Italiji po plebiscitu o vprašanju o vrnitvi Južne Tirolske Avstriji. Zavračajo istospolna partnerstva. Je pa FPÖ prva avstrijska stranka, ki je leta 1968 v svoj program vključila izjavo v prid varovanja okolja in poudarila potrebo po mednarodnem sodelovanju pri reševanju globalnih problemov (Betz in Immerfall, 1998: 31-33). Imigranti po mnenju Svobodnjakov ogrožajo avstrijsko družbo s tem, da jemljejo službe Avstrijcem in s seboj prinašajo kriminal iz Afrike, vzhodne Evrope in drugod⁵⁶.

Februarja 1993 je Svobodnjaška stranka sprožila peticijo za ustavitev imigracije in ohranitev deleža ne-nemško govorečih otrok v šolah pod 30 %. Haider je predvideval, da bo dobil vsaj milijon podpisov. Peticijo je podpisalo samo 417.000 ali 7.5 % populacije, kar se smatra kot njegov največji poraz⁵⁷.

V predvolilnem boju za zvezne volitve leta 1994 se je njegovo razpihovanje čustev proti imigraciji kot vzrokom za večjo nezaposlenost nadaljevalo, kar je povzročilo, da je vladajoča koalicija Haiderja obdolžila manipulacije z javnimi strahovi glede nezaposlenosti. Haider je oznanil Avstrijcem, da "morajo ustaviti imigracijo, dokler ne zmanjšajo stopnje nezaposlenosti pod 5 %". Trdil je, da je stopnja nezaposlenosti 5.8 %, uradna številka takrat pa je bila 4.4 %⁵⁸.

Maja 1995 je bila FPÖ edina večja avstrijska stranka, ki se ni udeležila ceremonij ob 50. obletnici osvoboditve Mathausna, taborišča smrti. Tik pred obletnico je Haider Mathausen označil kot "kazensko taborišče", s čimer je namignil, da so bili

⁵³ Slogana stranke na volitvah 1999 sta bila "Stop tuji infiltraciji" in "Stop zlorabi azila". Plakati so prikazovali Haiderja in njegovega kandidata za predsednika vlade Thomasa Prinzhorna kot "dva prava Avstrijca". Druge znane izjave o imigrantih vključujejo izjave kot: "Afričani, ki prihajajo sem, so razpečevalci droge in zavajajo našo mladino"; "Poljaki se ukvarjajo s krajo avtomobilov"; "Imigranti iz bivše Jugoslavije so izkušeni tatovi"; "Turki prekupčujejo s heroinom"; "Rusi so eksperti v izsiljevanju in podkupovanju" (Vir: http://www.adl.org/backgrounders/joerg_haider.html).

⁵⁷ Vir: Internet; http://www.adl.org/backgrounders/joerg_haider.html.

⁵⁸ Vir: Internet; http://www.adl.org/backgrounders/joerg_haider.html

taboriščniki v njem kriminalci. Haider je izkazal neobčutljivost za nacistično brutalnost in nespoštovanje do trpljenja tistih, ki so živeli pod nacistično vladavino. Leta 1996 je označil vladno integracijsko politiko za katastrofo⁵⁹..

Marca 1997 je Haider izjavil, naj se pošlje tretjino vseh tujcev, ki delajo v Avstriji, domov v naslednjih dveh letih. Haider je uporabljal terminologijo, ki spominja na nacistično, npr: "končna rešitev kmetijskega vprašanja". Na volitvah za vodjo stranke je zavrnil primerjave z Nemško nacionalsocialistično stranko, z besedami: "Svobodnjaška stranka ni naslednica Nacionalsocialistične stranke. Če bi bila, bi imela absolutno večino."⁶⁰

Na kratko pa lahko o Haiderju rečemo naslednje (Vidovič, 1992: 558):

- 1) njegov besednjak presega meje politične kulture;
- 2) njegove notranjepolitične predstave niso združljive z liberalno demokracijo. Politični sistem vidi kot avtoritarno ureditev na temelju "führer" načela in močnega populizma, ki ne trpi drugačnega mišljenja;
- 3) Haider je v osnovi nemški nacionalist.

Menim, da nihče ne more zanikati Haiderju demokratične pravice po izražanju njegovih pogledov, niti ne more dvomiti v legitimno pravico avstrijske javnosti, da ga podpira. Vendar pa naraščanje podpore tej stranki moti tiste, ki še naprej upajo v bolj tolerantno in za integracijo zmožno Evropo.

10.3 PREDČASNE PARLAMENTARNE VOLITVE 2002

Do predčasnih volitev je prišlo zaradi spora znotraj FPÖ, potem ko so podkanclerka Suzanne Riess-Passer in trije vodilni člani iz FPÖ ponudili odstop. Kriza v vrstah avstrijskih svobodnjakov je nastopila po sporu med koroškim deželnim glavarjem Haiderjem, ki je marca 2000 sestopil s čela stranke, in Riess-Passerjevo, ki je do nedavnega tudi vodila FPÖ. Haider je namreč zahteval izvedbo reforme, ki bi razbremenila ljudi z nižjimi prihodki, in odpoved nakupa osemnajstih sodobnih vojaških letal. Riess-Passerjeva pa je zagovarjala stališče vlade, po katerem naj bi odložili načrtovano davčno reformo, ki je bila ena glavnih predvolilnih obljub stranke

⁵⁹ Vir: Internet: http://www.adl.org/backgrounders/joerg_haider.html

leta 1999, na račun pomoči za poplave in ostali pri nakupu letal. Ob Reiss-Passerjevi so odstopili še finančni minister Karl-Heinz Grasser, minister za promet in infrastrukturo Mathias Reichhold in vodja poslanske skupine FPÖ Peter Wesenthaler.⁶¹ Novi predsednik avstrijskih svobodnjakov je postal Mathias Reichhold, ki je svobodnjake pozval k enotnosti in dejal, da bo FPÖ tudi v prihodnje nasprotovala vstopu Češke v Evropsko unijo, če ta ne bo razveljavila Beneševih dekretov.⁶² Vendar pa na mestu predsednika stranke ni ostal dolgo, nadomestil ga je Herbert Haupt.⁶³

V predvolilnem programu so bile glavne teme širitev EU, politika do tujcev in davčna reforma. Glede širitve Evropske unije so tako od Češke kot tudi od Slovenije zahtevali, da se odrečeta Beneševim dekretom oziroma avnojskim sklepom. Češka naj v zvezi z jedrsko elektrarno Temelin zagotovi Avstriji neomejeno varnost. Zavračajo povišanje prispevka EU na 1,237 odstotka bruto domačega prihodka in prav tako kmetijski prispevek. Glavna tema pa je bila namenjena problematiki tujcev. Haider je dejal, da je "FPÖ edina stranka, ki ne stremi za mednarodnim priznanjem" in da se je za zaščito avstrijskih interesov pripravljena spoprijeti z EU oziroma "velikimi" (Dnevnik, 24.9.2002: Zdenka Varga Novljan, Koroški odtenek enotne svobodnjaške politike, str. 3). Prav tako so se v volilnem programu zavzemali za zagotovljene pokojnine, neobdavčitev manjših in srednje velikih prihodkov, vzpostavitev novih delovnih mest in da minimalna plača Avstrijcev ne bi znašala manj kot 1000 evrov (Dnevnik, 21.11.2002: STA, V Avstriji pred volitvami napeto kot še nikoli, str. 3).

Rezultati volitev so bili za avstrijske svobodnjake porazni. Z 10,2 odstotki glasov so utrpeli rekordno izgubo glasov v primerjavi z letom 1999, to pa je tudi največja izguba volilne podpore v povojni Avstriji. Ljudska stranka je dobila 42,3 odstotka glasov, kar je največji porast števila glasov v neki stranki v Avstriji po drugi svetovni vojni. S tretjega mesta, ki ga je zasedla leta 1999 se je prvič po letu 1966 ponovno uvrstila na prvo mesto. Socialdemokrati se uvrstili na drugo mesto s 36,9 odstotka glasov. Zeleni so dobili 9 odstotka glasov⁶⁴. Haider je zaradi volilnega neuspeha

⁶⁰ Vir: Internet: http://www.adl.org/backgrounders/joerg_haider.html.

⁶¹ Vir: Internet: http://24ur.com/naslovnica/svet/20020920_2014483.php.

⁶² Beneševi dekreti so predstavljali pravno podlago za odvzem premoženja in izgon okrog 3,5 milijona sudetskih Nemcev in tudi manjše skupine Madžarov in Češkoslovaške po drugi svetovni vojni. Zaradi prekomernega izгона sudetskih Nemcev in načina izvajanja Beneševih dekretov bi morala Češka vzpostaviti odškodninski sklad (Vir: Internet: <http://www.dnevnik.i/clanek.asp?id=32063>).

⁶³ Vir: Internet: http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php.

⁶⁴ Vir: Internet: http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php

svobodnjakov napovedal svoj odstop, saj niso izgubili le na zvezni ravni, pač pa tudi na Koroškem. Sicer pa je Haider s svojim odstopom grozil že večkrat, tako da so postale tovrstne grožnje že povsem običajne⁶⁵. Seveda je svoj odstop kasneje ponovno umaknil. Po notranjih trenjih in volilnem neuspehu pa se v svobodnjaški stranki nadaljuje val odstopov. Na Koroškem je v štirih dneh po volitvah odstopilo deset članov, na Tirolskem pa štirideset.⁶⁶

11 EKSTREMNA DESNICA V ŠPANJI

Začetnika falangistične doktrine sta Ramiro Ledesma Ramos (1905-1936) in José Antonia Prima de Rivera (1903-1936). Ledesma je navdušil nemški nacionalsocializem. Sama organizacija fašistične Falange (*Falange Española*) pa je delo Joséja Antonia Prima de Riverre, sina diktatorskega generala Miguela Prima de Riverre. Navduševal se je za združitev vseh Špancev, kar naj bi privedlo do "narodne pomladitve" (Južnič, 1981: 307). Formalno je bila Falanga ustanovljena leta 1933, posrkala je majhno Ledesmovo skupino, na pomoč pa so prišle še majhne skupine desničarjev. V svojem programu so imeli že znane fašistične vzorce: uporaba nasilja, težnja po diktaturi, militaristične ideje idr. Prevzeli so del fašističnega sporazuma o sindikatih, ki naj bi bili skupna organizacija delodajalcev in delavcev, kar je v bistvu prikrojena ideja korporativizma. Program je nejasno omenjal agrarno reformo, poudarjali so spoštovanje privatne lastnine. Falanga je sprejela mitologijo španskega nacionalizma. "Fanatizem iz španske imperialne zgodovine je postal del njenega ideološkega opremljanja" (Južnič, 1981: 307).

Na volitvah 1936 je Falanga dobila le borih 0,44 % glasov. V prvih dneh državljanske vojne je izgubila svoje voditelje (Joséja Primo de Rivera in Ramira Ladesmo). Vendar pa je španska državljanska vojna Falango postavila v položaj, da je postala "desnici in vojaški kasti, ki se je bojevala proti republiki, pomembno ideološko orodje", ker je poudarjala "obrambo tradicionalnih španskih institucij, imela je izdelane ideološke formule za probleme razrednega boja" in bila blizu nemškemu nacizmu in italijanskemu fašizmu. Tako je postala pomembna stična vez, prek katere je prišla nujna zunanja pomoč (Južnič, 19981: 308).

⁶⁵ Vir: Internet: http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php

⁶⁶ Vir: Internet: <http://www.dnevnik.si/clanek.asp?id=37524>.

Državljska vojna je ponudila Falangi možnost pridobivanja članstva, še zlasti po letu 1937, ko je postala v nacionalnem taboru državna stranka. Njen vodja je postal general Franco, ki je Falangi pridružil nove skupine, med njimi reakcionarne in monarhistične karliste. Ob tej priložnosti reorganizacije je dobila naziv Tradicionalistična španska falanga združenj nacionalno sindikalistične ofenzive (*Falanga Espanola Tradicionalista de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista – FET - JONS*). Falanga je postala poleg militarizma in Katoliške cerkve eden temeljnih stebrov Francovega režima. Franco je okoli nje združil politične sile desnice (od monarhistov do katolikov) in iz nje oblikoval Narodno gibanje (*Movimiento Nacional*) kot edino stranko režima. Po letu 1947 je falanga izgubila svojo oboroženo milico in vlogo politične policije (Južnič, 1981: 310).

Po zmagi zaveznikov v drugi svetovni vojni je Francov režim, z namenom pokazati Evropi in Združenim državam Amerike boljši videz, svoja totalitarna nagnjenja skušal zabrisati⁶⁷, člani FET-JONS pa so izgubili svoj vpliv, a se niso sprijaznili s svojo novo usodo. Uspelo jim je ohraniti omejen vpliv do 1960, v glavnem z njihovo prisotnostjo v vladnih ministrstvih, javnih službah, sindikatih in v strankinem podmladku (*Frente de Juventudes*). Leta 1960 so začeli razvijati nekaj novih strategij z namenom povečati članstvo. V naslednjih letih je bilo ustanovljenih mnogo manjših skupin, ki so se razglašale za neonacistične ali pa so simpatizirale z evropskimi neonacističnimi ali neofašističnimi organizacijami. Dejansko so vse te skupinice izvirale iz Barcelone, doma skupine radikalnih Falangistov (ali fašistov). Med njimi so bili člani Francove Modre divizije (*Division Azul*), ki so se borili skupaj z nacisti v Sovjetski zvezi med drugo svetovno vojno (Južnič, 1981: 310).

Za promoviranje njihove ideologije so ustanovili številne založniške hiše. Ena med njimi je bila Editorial Caralt, ki je začela leta 1964 izdajati *World Information Journal*, ki je zagovarjal nacionalizem, fašizem, antikomunizem, antisemitizem in zanikal holokaust. Velik vpliv na španske skupine so imele evropske neonacistične organizacije, saj so številni člani nacistično usmerjenih strank iskali zatočišče po koncu druge svetovne vojne v Španiji. Med najbolj znanimi so bili Hrvat Ante Pavelič, Romun Horia Sima, Avstrijec Otto Skorzeny in Belgijec Leon Degrelle. Mnogi med

⁶⁷ Vse bolj se je namreč kazalo, da je frankistična država vse bolj odvisna od mednarodnih okoliščin. Ko je zmagal antifašizem v drugi svetovni vojni, je prišlo v Združenih narodih do obsodbe frankističnega režima. Leta 1946 Španija ni bila sprejeta v Združene narode in je bila zoper njo celo izglasovana blokada (Južnič, 1981: 311).

njimi so nadaljevali s politično aktivnostjo, ohranjali mednarodno nacistično mrežo ter spodbujali agitacijo in propagando španske ekstremne desnice⁶⁸.

Leta 1966 je nastala fašistična skupina z imenom CEDADE. Njene aktivnosti so spodbudile nastajanje ostalih neonacističnih skupin, še posebej v Barceloni in Kataloniji sploh. Španska nacionalsocialistična stranka (*Partido Español Nacional Socialista* - PENS) je delovala od 1969 do 1973. Objavljala je dva biltena: Novi red (*Nuevo Orden*) in Mlada Evropa (*Joven Europa*). Sicer je imela samo 30 članov in pomankljivo strukturo, a je vzdrževala redne stike s podobnimi skupinami: v Madridu z Nacionalnim revolucionarnim gibanjem (*Movimiento Nacional Revolucionario* – MNR), v Valencii pa s Španskim socialnim gibanjem (*Movimiento Social Español* – MSE). Tako je nastal Španski zahodni krog (*Circulo Espana/Occidente*). Te tri skupine, PENS, MNR in MSE, so španske obveščevalne službe ne samo tolerirale, ampak so jim dajale finančno in logistično pomoč. Navzoče so bile na univerzah in v španskih glavnih mestih. Navzočnost desničarskih militantov je bilo vedno bolj opaziti v paravojaških aktivnostih, naperjenih proti iniciativam odvetnikov, novinarjev in sindikatov v takratni španski opoziciji. Napadali so založniške hiše in knjigarne, ki so ponujale dela, napisana v katalonščini ali baskovščini, marksistične avtorje, in vse, ki so nasprotovali Francovemu režimu.

Po Francovi smrti 1975 se je v Španiji začela evolucija od avtoritarnega v demokratičen režim. Medtem ko so člani CEDADE kazali malo zanimanja za špansko politično situacijo, so neofrankistične organizacije, npr. Nova moč (*Fuerza Nueva*), ustanovljena 1966, zatrjevale, da je legalizacija Komunistične partije leta 1977 vodila v kvarjenje tradicionalnih vrednot in socialnega reda (Jimenez, 1999: 1-10).

11.1 CEDADE

Leta 1966 se je v Barceloni organizirala majhna skupina fašistov, častilcev Hitlerja in Tretjega rajha in začela delovati naslednjega leta. Poimenovali so se Španski krog prijateljev Evrope (*Circulo Español De Amigos de Europa* – CEDADE).

⁶⁸ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

V prvi fazi (1966-1970) se je CEDADE vezala na fašistično ideologijo, vendar je postopno prevzela neonacistična in rasistična stališča do Židov, črncev in Romov ter umsko in telesno prizadetih ljudi. Skupina je v nasprotju s Falangisti hitro začela s pridobivanjem novih članov. Njihove publikacije so se navduševale nad "žrtvovanjem" in "strogo moralnostjo". Organizirali so kampiranja in gorska plezanja, vojaške in psihološke treninge, podpirali nemško združenje, sodelovali pri kampanjah za osvoboditev Rudolpha Hessa. Leta 1969 so gostili 10. Kongres Novega evropskega reda, koalicije mednarodnih fašističnih skupin, ustanovljenega leta 1951. Denarno pomoč je ta organizacija dobivala od desničarskih pripadnikov vojske, nemških, romunskih in hrvaških izgnancev, od različnih državnih organizacij in Falangistične stranke. Februarja 1970 je predsedstvo prevzel Jorge Mota. Nacistična orientacija CEDADE se je še okrepila.

Čas med leti 1970 in 1974 je bil za CEDADE čas utrjevanja. Leta 1970 so imeli svoje kroge v več španskih mestih, na primer v Madridu, Zaragozi, Sevilli, Alicanteu, Badaloni in seveda Barceloni. Članstvo se je povečalo na 500-600 članov in zahvaljujoč finančni pomoči so lahko postavili pisarne v različnih mestih in izboljšali publikacije⁶⁹. Nekaj finančne pomoči je prišlo od arabskih političnih skupin. V znak zahvale je CEDADE organizirala shod v čast Haj Amin al-Husseinija v Madridu 22.12.1974. Nadaljevali so s tiskanjem novic in knjig tudi v arabščini. Organizacija je prav tako dobila nekaj finančne pomoči od tajvanske ambasade⁷⁰.

Glavne značilnosti CEDADE so rasizem, antisemitizem in naglaševanje neonacističnih ekonomskih in političnih aktivnosti. Specifični španski problemi so samo v njihovem posrednem interesu. Bolj se zanimajo za življenje Adolfa Hitlerja, Tretji Rajh in Waffen-SS kot pa za aspekte španske zgodovine, razen tistih, ki so tesno povezani z nacistično Nemčijo. Leta 1970 je bila CEDADE zastopana v 23 španskih mestih, poleg tega je imela predstavnike v Franciji, Argentini, Boliviji in

⁶⁹ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

⁷⁰ Haj Amin Al-Husseini ali Veliki Mufti, vzvišena religiozna oseba med palestinskimi muslimani, je bil znan arabski voditelj, ki je sklenil zavezništvo s Hitlerjem. Hitler je želel svoj vpliv razširiti tudi na Srednji Vzhod. Čeprav je Hitler preziral Arabce, je imel z njimi skupne sovražnike: Britance, Žide in komuniste. Po porazu Nemčije je Mufti pobegnil v Egipt, kamor so mu sledili mnogi veterani Tretjega Rajha. Kairo je postal zatočišče za tisoče nacističnih beguncev. Mufti je ohranil tesne stike z nacistično skupnostjo v Kairu in desnoekstremističnimi skupinami v ZDA in v Evropi
Vir: Internet: <http://www.splcenter.org/intelligenceproject/ip-4u3.html>).

Ekvadorju. Kot politična stranka z imenom Evropska nacionalna revolucionarna stranka (*Partido Europeo Nacional Revolucionario*) se je registrirala leta 1979⁷¹.

Njihove publikacije se osredotočajo na židovsko zaroto, s katero želijo Židje kontrolirati svet in spodkopati evropsko družbo s pomočjo pornografije, drog, demokracije in komunizma. Izrael mora po njihovem mnenju popolnoma izginiti z obličja Zemlje; zagovarjajo sterilizacijo hendikepiranih, da bi zaščitili Arijsko raso. Najbolj akuten problem pa so videli v invaziji Afričanov. Podobni neonacistični propagandi niso dodali ničesar originalnega. Pomembno je, da je CEDADE znatno profitirala ob dejstvu, da je bilo v Španiji zelo malo ovir za tiskanje neonacističnega gradiva. Mreža založniških hiš je omogočala tujim avtorjem nemoteno objavljanje njihovih publikacij⁷².

CEDADE je bila pomembna organizacija - ne samo zaradi števila militantnežev ali glasov, ki jih je lahko zbrala - ampak zaradi aktivnosti, dolge 30 let. Tako dolga prisotnost na politični sceni je neobičajna za neonacistične organizacije v Evropi in ZDA po letu 1945. Španske neonacistične založniške hiše so dolga leta izdajale ogromne količine propagandnega materiala. Zadnja velika akcija in poskus oživitve CEDADE je bila organizacija počastitve Hitlerjeve stoletnice, na katero so prišli mnogi evropski neonacistični voditelji. Nekaj mesecev kasneje, oktobra 1993, je zaradi različnih kriz in notranjih razhajanj organizacija razpadla. Po razpadu CEDADE ostaja samo peščica neonacističnih propagandnih centrov - revija Svet NS (*Mundo NS*), Evropska knjižnica (*Libreria Europa*) in nekaj manjših biltenov. Njeni najaktivnejši člani so nadaljevali s svojo kulturno agitacijo v "zmernih" desničarskih strankah, kot so Nacionalna demokracija (*Democracia Nacional*), ali pri konserativnih desnih strankah, kot je Španska demokratična akcija (*Partido de Accion Democratica Espanola*)⁷³.

11.2 DRUGE NEONACISTIČNE SKUPINE

⁷¹ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

⁷² Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

⁷³ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

V 70-ih se je pojavilo večje število manjših neonacističnih skupin, ki jih bom samo naštel, saj se niso organizirale kot stranke: Narodna revolucionarna mladina (**Juventud Nacional Revolucionaria**), Akcijski komandosi Adolfa Hitlerja (**Comandos de Accion Adolfo Hitler**), Nova španska garda (**Nueva Guardia de Espana**), Narodna osvobodilna vojska (**Ejercito de Liberacion Nacional**). Posebej kaže omeniti Mlade Vikinge (**Juventudes Vikingas**), ki jih je ustanovil bivši oficir Wehrmachta "kapetan Walter" Mattheai, ki je prišel v Španijo leta 1950. Prodajali so embleme, nacistične knjige, pamflete in se spopadali s člani ekstremne leve v centru Madrida v seriji manjših incidentov. Druga skupina, Novi Akropolis (**Nueva Acropolis**) je bila ustanovljena leta 1974 in še vedno deluje. Organizira neonacistične aktivnosti pod krinko konferenc o psevdofilozofskih in ezoteričnih predmetih (Jimenez: 1999: 8).

11.3 NEOFAŠISTIČNE STRANKE

Medtem ko je antisemitizem središčna tema neonacističnih skupin, je za neofašiste bolj obrobne pomena. Antisemitizem se omenja le, kadar se nanaša na obdobje druge svetovne vojne ali na konflikt med Izraelom in arabskimi državami. Tako je nek predstavnik Španskega falangističnega gibanja (*Movimiento Falangista de España*) izjavil, da je bila zgodovina druge svetovne vojne predrugačena in da so zmagovalci "slabši kot poraženci", da nad Židi ni bilo genocida, "mednarodno židovstvo" pa naj bi bilo krivo za teritorialne izgube Nemčije po vojni. Slednje naj bi imelo namen izzvati novo vojno in uničiti Evropo. Neofalangisti ne zanikajo vedno popolnoma nacističnih vojnih zločinov, vendar trdijo, da je pravo število žrtev nižje, kot ga navajajo zgodovinski viri⁷⁴.

Glavni interes neofašističnih strank je notranja španska politika: teroristični napadi baskovske separatistične organizacije ETA, visoka stopnja nezaposlenosti, nelegalno financiranje političnih strank in ilegalna imigracija⁷⁵.

Drugi znani neofašistični stranki sta že omenjena Španska falanga združenj nacionalno sindikalne ofenzive (*Falange Espanola De las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista* - FET-JONS) in Neodvisna falanga Španije (*Falange Espanola Independiente*). Publikacije FET-JONS primerjajo Izrael s Tretjim Rajhom. Obstoj Izraela kot države izhaja iz "izsiljevanja s holokavstom". Njihov mesečnik Mi

⁷⁴ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

⁷⁵ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

(*Nostrós*) označuje Izrael za dvainpetdeseto državo ZDA, palestinsko situacijo pa primerja s "suženjstvom". Neodvisna falanga Španije, majhna stranka, trdi, da je holokavst stalna tema "židovskega kapitalizma", enači Izrael z nacistično Nemčijo in poudarja, da Izrael še naprej obstaja kot država samo zaradi svoje moči in vpliva nad svetom. Antisemitizem je moč najti tudi v publikacijah *Juntas Espanolas*. Skupina zanika holokavst ter izenačuje politične in vojaške akcije zaveznikov in nacistične Nemčije⁷⁶.

11.4 "ANARHONACISTI "

Avtonomne baze (*Bases Autonomas*) so ustanovil mlada odvetnika in študent leta 1983, obstaja pa samo v Madridu. Njihov namen je vključiti mladino v politične aktivnosti. Lastno dejavnost omejujejo na izdajanje časopisov, v katerih se promovira nasilje. Takšna sta lista *Črna kuga (La Peste Negra)* in *Dajte jih! (A Por Ellos)*. Uporabljajo neofašistične simbole, kot sta keltski križ in črna podgana, za logotipe svojih pamfletov. Avtonomne baze lahko opišemo kot anarhonaciste, ker združujejo sporočilo kaosa in nacionalni socializem. Članstvo sestavljajo v glavnem nogometni navijaški huligani (*Ultra Sur, Athletic Front*) in skinheadi. Kot najbolj nasilna ekstremno desničarska organizacija zadnjih let deluje v majhnih enotah. Načrtovali so napad na univerzitetne študente, naklonjene levici, in na politike. Ena od njihovih glavnih aktivnosti je bilo ustvarjanje propagande proti politikom ter uporaba rasističnih in antisemističnih sloganov v obliki grafitov.

Policijski predpisi so omejili aktivnosti skupine, čeprav nekateri neonacisti še naprej uporabljajo značilne simbole. Leta 1995 naj bi bilo po poročilu Narodnega Varnostnega sveta približno 2.300 neonacistov (glej poglavje 11.2.) v Španiji, 50 odstotkov od tega naj bi jih bilo v Kataloniji, 30 pa v Madridu. Urbano nasilje skinheadov je med leti 1991 in 1996 naraslo, sestavljajo pa ga napadi na imigrante, homoseksualce, zasvojenca in berače⁷⁷.

⁷⁶ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

⁷⁷ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

11.5 EVROPSKA ALTERNATIVA

Evropska alternativa (*Alternativa Europea* – AE) je bila ustanovljena leta 1994 v Barceloni. Njena ideologija je mešanica neofašizma, konservativne revolucije in radikalnega španskega fašizma z uporabo boljševiske retorike. Njihova retorika torej skriva neofašističen izvor z uporabo simbolov in terminologije levice. Evropska alternativa je del Evropske osvobodilne fronte, panevropskega komiteja za koordinacijo, sestavljenega iz različnih revolucionarnih skupin. Ima razvejano založniško mrežo, njihova najbolj znana ideološka in kulturna revija je Evropska tribuna (*Tribuna de Europa*), ki jo izdajajo dvakrat na mesec. V njej analizirajo tekoče dogodke ter vzpone in padce različnih "revolucionarnih" asociacij in revij.

Oktober 1997 so ustanovili Evropsko alternativo - socialrepublikansko ligo (*Alternativa Europea - Liga Social Republicana*). Stranka je nastala iz samokritične analize različnih desničarskih skupin in se razhaja s tradicionalno špansko desnico. Nasprotuje Evropski uniji, predlaga republikanski model države namesto monarhije, je za regionalno decentralizacijo, ni pa za podelitev avtonomije regijam. Poudarja teritorialno enotnost Španije ter nasprotuje ameriški kulturi in politiki⁷⁸.

11.6 POSEBNOST ŠPANIJE

Primer Španije sem vključila v nalogo predvsem zaradi zanimivosti španskega desnega ekstremizma. CEDADE na primer, je bila pomembna organizacija predvsem zaradi njene aktivnosti, dolge trideset let! Tako dolg obstoj na politični sceni je bil neobičajen za neonacistične organizacije v Evropi po letu 1945. Malo pozornosti je posvečala španski politični situaciji in promovirala nacizem. Najpomembnejši faktorji, ki so prispevali k razvoju neonacističnih skupin so bili najprej Francova diktatura ter dejstvo, da je bila Španija v drugi svetovni vojni zaveznica nacistične Nemčije in fašistične Italije. Prav tako so se med tremi vodji teh držav izoblikovale pomembne osebne vezi. Po drugi svetovni vojni so si mnogi nacistični voditelji in sodelavci v Španiji poiskali zatočišče. Le ti so spodbujali ustanavljanje neonacističnih krogov in

⁷⁸ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

indoktrinirali njihove člane. Po razpustitvi CEDADE obstaja desnica v Španiji le v manjših razcepljenih skupinah.⁷⁹

Od 1982 naprej pa v Španiji ni bilo neke vseobsegajoče ekstremno desničarske stranke (Jimenez, 1999: 18), kar se mi zdi nekako druga skrajnost. . Najaktivnejši člani CEDADE so se priključili "zmernim" desničarskim strankam, kot so Nacionalna demokracija (*Democracia Nacional*), ali bolj konservativnim desnim strankam, kot je Španska demokratična akcija (*Partido de Accion Democratica Espanola*) (Jimenez, 1999: 18) Po razpustitvi Nove sile leta oktobra 1982 (zaradi pomanjkanja glasov se ni uspela obdržati v parlamentu) ekstremna desnica v obliki prepoznavne stranke v Španiji ne obstaja (Ellwood, 1991: 147). Pripadniki manjših desničarskih skupin so se osredotočili na tiskanje in distribucijo desničarskih publikacij, kar pa vendar daje občutek, da so prisotni in da delujejo ter da so razpoznavni.

⁷⁹ Vir: Internet: <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html>

12 EKSTREMNA DESNICA V BELGIJI

S povojno prepovedjo flamskih nacionalnih strank, ki so sodelovale s sovražnikom, je bila ekstremno-desničarska ideologija izobčena iz uradne belgijske politike. Vendar komaj se je vojna končala, so se že oblikovale majhne ekstremno desničarske skupine, ki so imele malo ali nič političnega vpliva. Ko je bila leta 1954 ustanovljena Ljudska unija (*Volksunie*) kot demokratična flamska nacionalna stranka, ki je promovirala ustanovitev federalne Belgije, so se ji pridružili mnogi člani ekstremne desnice, vključno s kasnejšim ustanoviteljem Flamskega bloka (*Vlaams Blok*) Karlom Dillenom. Ti ljudje so oblikovali desno krilo Ljudske unije, ki je z leti izgubilo ves vpliv v strankini politiki. Zato je Karel Dillen med leti 1970-1971 zapustil Ljudsko unijo (Betz in Immerfall, 1998: 59).

Zunaj Ljudske unije se je flamski nacionalizem v ekstremno-desničarskih različicah razvijal v številnih majhnih organizacijah, od paramilitarističnega Reda Flamskih militantov (*Vlaamse Militanten Orde*) do bolj intelektualne in ideološke *Werde di*, od asociacij Veteranov Vzhodne fronte (vojakov, ki so se borili za naciste v Rusiji), do Flamskega nacionalističnega mladinskega gibanja (*Vlaams Nationalistisch jeugdverband*). Karel Dillen je imel vlogo v dejansko vseh teh organizacijah in si je pridobil njihovo zaupanje kljub njihovim notranjim rivalstvom. (Betz in Immerfall, 1998: 59).

Ko se je leta 1977 Ljudska unija sprijaznila z reorganizacijo Belgije, so njeni najbolj radikalni člani zapustili stranko. Največji razlog za ta korak je bilo njihovo nasprotovanje dvojezičnemu statusu Bruslja. Istega leta je bila ustanovljena Flamska nacionalna Stranka (*Vlaams-Nationale Partij*) s sedežem v Antwerpnu. Mesec kasneje je bila ustanovljena Flamska ljudska Stranka (*Vlaamse Volkspartij*), njeno močno bazo so predstavljala zlasti flamsko govoreča mesta okoli Bruslja. Za parlamentarne volitve leta 1978 sta stranki oblikovali koalicio z imenom Vlaams Blok. Dillen je prevzel vodstvo stranke ter tako prvič po drugi svetovni vojni združil različne elemente flamskega skrajno desničarskega nacionalizma in jih oblikoval v enotno politično organizacijo (glej Betz in Immerfall, 1998: 59).

12.1 STRUKTURA IN VODSTVO FLAMSKEGA BLOKA

Flamski blok ima dve vrsti članov: aktiviste, ki prizadevno delujejo za stranko, in člane, katerih delovanje je omejeno na plačevanje članarine. Aktivisti izhajajo v glavnem iz omenjenih skrajno desnih skupin, ki se lahko smatrajo za njene podpornice. Skoraj vsi ustanovitelji, uslužbenci in izvoljeni predstavniki so bili člani ene ali več teh skupin. Leta 1992 naj bi Flamski blok imel nekje okoli 5.000 - 7.000 članov, do leta 1995 pa naj bi članstvo naraslo na 11.000 članov. Od tega je štirikrat več moških kot ženskih. Prav tako je 56 odstotkov članov mlajših od 40 let, 40 odstotkov jih živi v provinci Antwerpen (Betz in Immerfall, 1998: 60).

Uradno je najvišji organ Flamskega bloka generalni svet (skupina približno 50 ljudi), v praksi pa je najmočnejši izvršni organ, ki ima 13 članov. Vendar se odločitve lahko sprejmejo šele po odobritvi vodje stranke. Vse pomembne nacionalne krovne organizacije zastopajo njihovi predsedniki ali managerji. Te organizacije vključujejo raziskovalno službo, Nacionalni inštitut za urjenje, propagandno, pravno, tiskovno in komunikacijsko službo, Nationalist Broadcast Foundation (ki skrbi za njen radijski in TV program) in *Vlaams Blok Jongeren* (mladino). Vse te organizacije vodi relativno veliko število ljudi s pooblastilom izvršnega sveta. Takšen pristop zagotavlja enotnost vodstva, zagotavlja nadzor in spodbuja učinkovito delovanje. Na lokalni ravni ima Flamski blok veje v tistih mestih, kjer ima dovolj veliko število članov. Kjer je njihovo število neznatno, poskušajo njegove krovne skupine razviti pravo lokalno vejo. Druga

naloga teh skupin je, da vsaka od njih usposablja majhne skupine aktivistov za specifične naloge, kot je recimo propaganda. Lokalne veje nimajo pravice izvoliti svojega predsednika ali imenovati svojih kandidatov za volitve. Na nivoju volilnih okrožij je struktura odločanja identična z nacionalno strukturo. Imajo okrožni izvršni organ in okrožni svet. Izvršni organ koordinira aktivnosti stranke in skrbi za administracijo. Leta 1995 je imela stranka 14 stalnih okrožnih uprav in 70 redno zaposlenih delavcev (glej Betz in Immerfall, 1998: 60).

Flamski blok se financira se iz dveh virov. Do 1989 je bila stranka odvisna od članarin, davka oproščenih daril in prispevkov njenih izvoljenih predstavnikov. Leta 1992 in 1993 so ji prinesle članarine približno 113.000 dolarjev sredstev. Prispevki izvoljenih predstavnikov so v istem časovnem obdobju znašali približno 482.000 dolarjev. Zakon iz leta 1989 o omejitvi porabe za volitve in o financiranju strank je prinesel znatno spremembo. Stranke, ki imajo v Spodnjem domu in v Senatu vsaj enega direktno izvoljenega predstavnika, imajo pravico do državne subvencije. To pomeni, da je Flamski blok dobil leta 1995 1.792.000 dolarjev. Torej največji delež sredstev stranka dobi s strani države. S tem denarjem je stranka postavila obsežno propagandno mašinerijo (vključujoč četrletne regionalne publikacije in mesečne strankarske revije), organizira kongrese in enodnevne seminarje (glej Betz in Immerfall, 1998: 60).

12.2 IDEOLOGIJA FLAMSKEGA BLOKA

Volivci stranke so seznanjeni samo z nekaj najbolj udarnimi temami stranke: nasprotovanje imigraciji, nasprotovanje tradicionalnim strankam in poudarjanje njihove korupcije ter pozivi za neodvisno Flamsko. Ljudi razlikujejo na kulturni in etnični ravni. Vendar pa ideologi bloka redko izhajajo iz razlik na čisto biološki (rasni) osnovi. Na vrhu njegove etnične hierarhije so Flamci. Holandci in Afrikanerji (holandski južni Afričani), kot člani istega ljudstva, ki si delijo isti jezik in kulturo, so tik pod njimi. Naslednji v vrsti, še vedno bolj ali manj enaki, so asimilirani (francosko govoreči) Flamci v Bruslju, Valoniji in francoski Flamski (področje v severni Franciji). Tem skupinam sledijo evropski tujci, ki si delijo skupno dediščino in civilizacijo. Na dnu so neevropski tujci. Stranka tako razlikuje med "etnično zavednimi" in "etnično

nezavednimi" Flamci (Betz in Immeffall, 1998: 60). Nacionalno zaveden Flamec poseduje višje moralne vrednote, kot so zaznavanje odgovornosti, samožrtvovanje, socialna pravičnost, solidarnost in tolerantnost. Takšni Flamci so del elite. V kategorijo nezavednih pa spadajo širši sloji flamskega prebivalstva, katerim je treba pokazati pravo pot in jih zaščititi pred zlobnimi vplivi, kot so homoseksualnost, droge, splav in kriminaliteta. Te ljudi je treba učiti samodiscipline od otroštva naprej. Poglavitnega pomena je podoba delovne skupnosti. Vsakdo mora služiti, služba je dolžnost, pravice lahko izhajajo samo iz produktivnega dela. Ta dolžnost se lahko izvaja tudi na neekonomske načine. Npr. ženske naj bi rajši skrbele za družino in imele otroke. Družino stranka definira kot poročen heteroseksualen par, ta pa ji pomeni osnovno celico družbe. Dolžnost partnerjev je imeti vsaj dva otroka, da bi tako prispevala k ohranjanju flamske populacije. Del družinske izobraževalne naloge je vgraditi vrednote nacionalne predanosti svojim otrokom. Narod je skupnost posameznikov, ki delijo iste kulturne in etnične korenine ter jasno definirano ozemlje. Kdo je del nacionalne skupnosti, tega ne določa samo jezik, temveč tudi "izvor" (Betz in Immeffall, 1998: 61). Narod nastaja iz posameznikov in se mora skladati z državo. Državne meje bi morale biti enake etničnim mejam. To pojasnjuje separatistično vlogo Flamskega bloka v Belgiji: hoče neodvisno flamsko državo, čeprav ne nasprotuje federalni državi, ki bi združevala Nizozemsko in Flamsko. Prav tako zahteva spremembo jezikovne meje, da bi Flamci lahko dobili nazaj "okupirana" ozemlja in da Bruselj, ki ima sedaj dvojezičen status, postane zopet flamski (Betz in Immeffall, 1998: 61).

Stranka zagovarja nekakšen organski solidarizem, tj. občutek solidarnosti med delavci in delodajalci z namenom zasledovati skupne interese ljudi in države, kar zahteva močnega vodjo, ki bi utelešal te interese. Solidarizem predstavlja tretjo pot med izkoriščevalskim kapitalizmom in prisilnim komunizmom, je neke vrste neoliberalizem, ki ne bi prizadel interesov skupnosti. Delavci bi se morali poistovetiti s podjetji, sindikati in stavke so odveč. Sindikate bi morali nadomestiti delavski sveti, ki bi si prizadevali uresničevati interese podjetja. Ne glede na osnovno plačo bi bili zaslužki delavca odvisni od donosnosti podjetja. V organskem solidarizmu ni prostora za obstoječe politične stranke, ki jih stranka slika kot skorumpirane in nezanesljive oblike "političnega gangsterstva", čeprav ne nasprotuje parlamentarni demokraciji ali večstrankarskem sistemu. Zahteva večjo moč policije (lokalne in federalne). Predvsem pa bi morala država po mnenju strankinih voditeljev in pristašev ščititi

moralne, kulturne in duhovne interese etnične skupnosti pred ohlapno moralo in degeneracijo. Za takšno degeneracijo naj bi bila kriva v glavnem "zloraba medijev, prek katerih se propagira moralni razkroj" (Betz in Immerfall, 1998: 65). Dodatni vzrok za to pa so tujci v Flandriji. Maročani in Turki naj bi uničevali flamsko kulturo, islam naj bi bil nasprotje obstoječim zahodnim pravicam, kot so svoboda izražanja, demokracija, emancipacija žensk in ločitev Cerkve od države. Stranka se zavzema za vrnitev tujcev v njihove domače države. Državljanstvo se pridobi s krvjo in ne z rojstvom na flamskem ozemlju ali s poroko. Flamski blok prav tako zahteva stroge pogoje naturalizacije: kandidat mora biti star vsaj dvajset let, prebivati v državi vsaj 10 let, govoriti jezik skupnosti, imeti dobro moralno obnašanje in nuditi posebne spretnosti ali usluge državi. Zato zahtevajo ponoven pregled vseh naturalizacij (Betz in Immerfall, 1998: 70).

12.3 VOLILNA STRATEGIJA FLAMSKEGA BLOKA

Na volitvah leta 1978 so poudarjali reorganizacijo Belgije ter obsodili visoke davke in politično korupcijo. Ko je 1983 Le Penova Nacionalna fronta začela z agresivno antiimigrantsko kampanjo in uspela prebiti magično mejo 10 odstotkov, so tudi v Flamskem bloku spoznali, da je čas, da dajo večjo težo antiimigrantskim vprašanjem. Do leta 1987 so v stranki jasno preusmerili pozornost od separatističnih k imigrantskim problemom ter k vprašanju kriminalitete, javne varnosti in politične korupcije. Nasprotovanje turškim in maroškim imigrantom ter islamu je ena od strategij, s katerimi se Flamski blok trudi pridobiti volivce v delavskih okrožjih, kjer je veliko imigrantov. Sami sebe prikazujejo kot edino stranko, ki je sposobna opraviti s tem problemom in nudi rešitve v obliki "izgona imigrantov" (Betz in Immerfall, 1998: 69).

12.4 VOLILNA PODPORA

Od federalizacije naprej v Belgiji ni nacionalnih strank. Flamske stranke so omejene na pridobivanje volivcev v Flandriji in Bruslju, francosko govoreče stranke pa na Valonijo in Bruselj. Čeprav Flamski blok dobiva volilno podporo po vsej Flandriji, je njegova baza v Antwerpnu, največjem mestu v Flandriji. Do leta 1987 je bila pravzaprav stranka pomembna le v tem mestu, kasneje pa je začela dobivati

podporo tudi drugje. Največ podpore ima v industrijskih predelih, še posebej ob osi Antwerpen-Gent in Antwerpen-Bruselj.

Za stranko v glavnem volijo ljudje, ki niso verni, v starostni meji med 18 in 25 let, s slabšo izobrazbo. Na volitvah je pridobila glasove volivcev, ki so prej volili za socialne demokrate, krščanske demokrate, flamske nacionaliste, liberalce in del tistih, ki so na volitvah leta 1995 oddali prazne ali neveljavne glasovnice (Betz in Immerfall, 1998: 70).

Tabela 12.1 Odstotek volivcev VB na nacionalnih volitvah v Flandriji, kantonu Antwerpen in na občinskih volitvah v Antwerpnu*

Leto	Flandrija	Antwerp
1978 (nacionalne)	2.1	3.3
1981 (nacionalne)	1.8	4.7
1982 (občinske)	---	5.2
1985 (nacionalne)	2.2	6.5
1987 (nacionalne)	3.0	10.1
1988 (občinske)	---	17.7
1991 (nacionalne)	10.3	25.5
1994 (občinske)	---	28.0
1995 (nacionalne)	12.5	26.7
1999 (nacionalne)	---	9.9
2000 (občinske)	10.0	33.0

*mesto Antwerpen in kanton Antwerpen sta, z izjemo majhnega mesta Zwijndrecht dejansko identična. (Betz in Immerfall, 1998: 71). Rezultate zadnjih volitev sem dodala sama.

Vzpon Flamskega bloka pravzaprav pogojuje kombinacija različnih faktorjev:

- zgodovinska vloga Antwerpna,
- dejstvo, da so v tem mestu velike razlike med bogatimi in revnimi,
- Dillenova uspešna unifikacija flamske ekstremne desnice,

- to, da je dobro organizirana stranka s karizmatičnimi vodji, kot je Filip Dewinter,
- da razpolaga s finančnimi sredstvi, ki jih subvencionira država
- popolno izkoriščanje ti. imigracijskega problema.

Iz tabele 12.1 lahko vidimo, da se je volilna podpora Flamskemu bloku v zadnjem desetletju skoraj podvojila. Na lokalnih volitvah 8. oktobra 2000 pa je stranka dobila kar 33 odstotkov glasov! Filip Dewinter, vodja stranke, je izjavil, da je celo sam presenečen nad volilnim uspehom njegove stranke in da bo volilni uspeh Flamskega bloka prisilil glavne stranke k oblikovanju koalicije s Flamskim blokom, podobno kot se je leta 1999 zgodilo v Avstriji. Vendar pa so se ostale stranke dogovorile, da ne bodo oblikovale koalicije s Flamskim blokom⁸⁰. Kljub temu volilni rezultati kažejo, da se je Flamski blok trdno usidral na flamski politični sceni (glej Betz in Immerfall, 1998: 59-73)

13 EKSTREMNA DESNICA V EVROPSKEM PARLAMENTU

Skrajno desnico v Evropskem parlamentu (EP) tvorijo tri glavne skupine. Prva so neofašistične organizacije, ki zagovarjajo ekonomsko in socialno politiko nacističnih in fašističnih gibanj iz tridesetih in štiridesetih let ter pogosto uporabljajo iste simbole (v spodnji tabeli so označene s črko F). Drugo skupino predstavljajo stranke, ki so nacionalistične in ksenofobične. Te izhajajo bodisi iz monarhističnih tradicij (npr. Nacionalno zavezništvo ali Nacionalno politična unija) ali so nastale kot protestna gibanja, naperjena proti imigraciji v 70. ali 80. letih, zanikajo pa povezavo s fašizmom ali nacizmom (v tabeli označene z X). Tretjo skupino predstavljajo stranke, ki kombinirajo nacionalistično ideologijo in nezadovoljstvo z moderno državo blaginje (označene z A). Avstrijska svobodnjaška stranka, ki izhaja iz "narodnoliberalne" tradicije iz sredine devetnajstega stoletja, spada v to skupino, ker njeno sedanje "utelešenje" združuje nacionalistično/ksenofobične značilnosti (Hix in Lord, 1997: 42).

Te stranke lahko v Evropskem parlamentu obravnavamo kot eno družino oziroma skupino iz različnih razlogov:

1) Imajo močno skladna stališča v dimenziji levo-desno: v ekonomskih vprašanjih so nekatere desnoekstremistične stranke bolj liberalne kot druge. Vendar imajo skupna

⁸⁰ Vir: Internet: <http://europe.cnn.com/2000/WORLD/europe/10/09/belgium.elections/>

stališča o mnogih socialnopolitičnih vprašanjih, npr.: vse so protiimigrantske, nasprotujejo splavu, so proti pravicam homoseksualcev.

2) Nasprotujejo evropskim integracijam. Vse stranke ekstremne desnice so nasprotovale ratifikaciji Maastrichtske pogodbe leta 1992; Avstrijska svobodnjaška stranka in Novi demokrati iz Švedske so nasprotovali avstrijskem in švedskemu članstvu v Evropski uniji na referendumih leta 1994. Kar se tiče Evropske unije, obstaja neka napetost v ideologiji ekstremne desnice in sicer med ohranitvijo nacionalnih identitet na eni in močnejšo kulturno skupnostjo med "belimi Evropejci" na drugi strani. Skupine, ki zagovarjajo drugo stališče (neofašisti), so majhne, z manjšo volilno podporo (Hix in Lord, 1997: 42).

Skupina je bila zaradi svojih skrajnih stališč dejansko pogosto popolnoma blokirana s strani ostalih skupin v Evropskem parlamentu (Nugent, 1994: 193). Večina skrajno desničarskih strank so "antisistemske stranke". Čeprav je njihova opozicija obstoječim političnim sistemom v glavnem usmerjena v nacionalne politične arene, ima to pomembne posledice za njihovo sposobnost sodelovanja na evropskem nivoju. Prvič, njihovo sodelovanje na volitvah v EP je bilo pogosto bolj motivirano z željo izkoristiti drugi vzorec evropskih volitev in tako pridobiti moč v domači volilni politiki kot z željo sodelovati v EP. Drugič, njihov glavni cilj je čim jasnejša diferenciacija od sredinske desnice v domači politiki. Poleg tega njihov odnos do imigracijskih in rasnih vprašanj onemogoča zmerni desnici sodelovanje z njimi, tudi če bi stranke zmerne desnice to hotele (D.Bell in Lord, 1998: 117-130).

Tabela 13.1 Ekstremnodesničarske stranke v Evropskem parlamentu

Država članica	Ime stranke
Avstrija	Avstrijska svobodnjaška stranka X/A Nacionaldemokratska stranka F
Belgija	Flamski blok X Nacionalna fronta X
Danska	Stranka napredka (Fremskradtpartiet) A
Francija	Nacionalna fronta X
Nemčija	Republikanci X Nacionaldemokratska stranka Nemčije F Nemška ljudska unija F

Grčija	Nacionalno politična unija X
Italija	Nacionalno zavezništvo X
Luxemburg	Nacionalno gibanje (D'National Bewegong) X
Nizozemska	Demokrati centra (Centrum Democraten) X
Švedska	Nova demokracija (Ny Demokrati) A
Velika Britanija	Britanska nacionalna stranka F
	Nacionalna fronta F

Vir: Hix in Lord, 1997: 43

Desnoekstremistične stranke se v glavnem nahajajo v skupini Neodvisnih (*Non-attached*). Nekateri napovedujejo tej skupini razpad ter da se bodo stranke iz te skupine pridružile kateri od večjih skupin na desnici (glej Hix in Lord, 1997: 43)

Med zmerno desnico uvrščamo tri skupine - Evropsko ljudsko stranko in demokrate (*European People's Party and European Democrats – EPP-ED*), Evropsko liberalno demokratsko in reformistično skupino (*European Liberal Democratic and Reformist Group - ELDR*) in Unijo za Evropo narodov (*Union for the Europe of the Nations - UEN*). UEN je skupina, za katero se zdi, da ima nekaj skrajnih desničarskih elementov, vendar je v glavnem organizirana okoli odnosa do evropske integracije. Tej skupini se je priključilo italijansko Nacionalno zavezništvo. Evroskeptike (*The Europe of Democracies and Diversities Group – EDD*) predstavljajo stranke iz štirih držav Evropske unije, ki so močno kritične do Unije in nadaljnjih evropskih integracij (Bell, 1998: 118)

Tabela 13.2 Razpon ideoloških pozicij znotraj skupin Evropskega parlamenta

	Najbolj leve stranke	Najbolj desne stranke
EPP	Krščanska ljudska stranka (Christelikje Volkspartij) (Belgija)	Zmerna zavezniška stranka (Moderata Samlingspartiet) (Švedska)
ELDR	Demokrati 66 (D'66) (Nizozemska)	Liberalna stranka (Venstre) (Danska)
UEN	Fianna Fail (Irska)	Ljudska stranka (Partido popular) (Portugalska)

NI	Avstrijska svobodnjaška stranka (Avstrija)	Nacionalna fronta (Francija)
----	--	------------------------------

Vir: Bell, 1998: 118

13.1 RAZVOJ SKRAJNE DESNICE V EVROPSKEM PARLAMENTU

Italijansko socialno gibanje (Movimento sociale italiano) je imelo člane v EP od leta 1979, vendar se je bila skrajna desnica sposobna organizirati svojo skupino šele po uspehu Le Penove Nacionalne fronte leta 1984. Poleg Nacionalne fronte, Flamskega bloka in MSI so skupino sestavljali še član majhne skrajno desničarske grške stranke Nacionalno politična unija (*Ethniki Poliki Enosis*) in kasneje John Taylor iz Uradne Ulstrske unionistične stranke, ki se je skupini pridružil po razcepu z britanskimi konservativci. Po volitvah 1989 se je skrajno desničarska skupina z imenom Tehnična skupina evropske desnice (*Technical Group of European Right – ER*) rekonstruirala, ponovno z Nacionalno fronto kot njeno največjo stranko, toda tokrat z novo izvoljeno nemško Republikansko stranko kot njeno drugo največjo stranko. Ni pa bilo v njej več italijanskega MSI, ki ni mogel koeksistirati z Republikanci v glavnem zaradi razhajanj glede političnega položaja na Južnem Tirolskem, kjer so bili pristaši MSI glasni zagovorniki italijansko govoreče manjšine.

Štirje člani MSI so se zato pridružili Neodvisnim, novo izvoljeni član iz Uradnih ulsterskih unionistov se je pridružil skupini Evropske ljudske stranke, grška Nacionalna politična unija pa je ostala brez predstavnika v EP. Skupini pa je uspelo pritegniti novega člana iz Flamskega bloka. Zaradi razhajanj o vprašanjih regionalizma (Nacionalna fronta močno centralistična, Flamski blok pa regionalističen) so se pojavili dvomi o obstoju skupine, vendar so se na koncu sporazumeli in jo poimenovali "Tehnično", razhajanja glede tem, kot je regionalizem, pa so ostala. (Jacobs et.al.,1992: 75-76). Leta 1992 so Nemci zapustili skupino, ker so ugotovili, da sta Nacionalna fronta in njen voditelj Le Pen preveč rasistična za njihov okus.

Po volitvah 1994 nemški Republikanci niso uspeli priti v parlament, Italijani pa niso bili več voljni za zaveznitvo z ostalo skrajno desnico. Tako tej politični usmeritvi ni uspelo ustanoviti skrajne skupine, čeprav bi bila skupina lahko ustanovljena med Nacionalno Fronto, Flamskim blokom in Avstrijsko svobodnjaško stranko. Vendar je

bilo strankam skrajne desnice ljubše neformalno sodelovanje, zaradi majhnosti pa so težko predstavljali vir moči v Parlamentu.

Aprila 1994 sta Silvio Berlusconi in "Naprej, Italija" zmagala na nacionalnih volitvah z oblikovanjem nove politične alianse s Severno ligo in s skrajnim desničarskim Nacionalnim zavezništvom. Berlusconijev uspeh je v Evropskem parlamentu "Naprej, Italiji" zagotovil 27 sedežev, Severni ligi 5 in Nacionalnem zavezništvu 11. Ker je bilo malo verjetno, da se bodo stranke, ki so bile doma v vladajoči koaliciji, skladale tudi v Evropskem parlamentu, se je Severna liga pridružila Evropski liberalno demokratični in reformistični skupini - ELDR, Nacionalno zavezništvo pa je ostalo na skrajni desnici. Berlusconi ni bil zadovoljen s tem, da nima popolnega dostopa do odločanja v EP, zato je takoj zaprosil za pridružitvev Evropski ljudski stranki. S tem bi dvignil ugled svoji stranki kot kredibilni vladni stranki v domači politiki. Pridružitvev naj bi pomenila znamenje predanosti evropskim integracijam in politični kulturi, v kateri se polno participacijo v EU pogosto smatra kot kompenzacijo za slabo domače vladanje. Mogoče je Berlusconi upal, da bo zmanjšal možnost vrnitve krščanskih demokratov (sedaj znanih kot Partito Popolare), če bo dobil mednarodno priznanje za "Naprej, Italijo" kot glavno stranko italijanske sredinske desnice. Vendar so zavrnili njen takojšen vstop v Evropsko ljudsko stranko - EPP. Njena povezava z Nacionalnim zavezništvom v domači politiki je povzročila, da so nekateri člani Stranke evropskih socialistov (the Party of European Socialists - PES) zagrozili, da bodo bojkotirali vsako sodelovanje z "Naprej, Italijo" v parlamentu in v odnosih med PES/EPP. Z zavrnitvijo vstopa v Evropsko ljudsko stranko se je "Naprej, Italija" leta 1994 organizirala v skupino z imenom "Naprej, Evropa" (*Forza, Europa*) in so jo sestavljali člani "Naprej, Italija". Poleti leta 1995 se je skupina pridružila Evropski demokratični aliansi (*European Democratic Alliance - EDA*) in oblikovala Unijo za Evropo, ki je pozneje postala Unija za Evropo narodov (*Union for the Europe of the Nations - UEN*) (Heidar in Koole, 2000: 241).

13.2 SKRAJNA DESNICA V EVROPSKEM PARLAMENTU PO VOLITVAH 1999

Med 10. in 13. junijem 1999 je 144 milijonov izmed 288 milijonov volivcev izvolilo peti neposredno izvoljeni Evropski parlament. Glavna novost je, da so združene desnosredinske sile (EPP in UEN) z 264 sedeži sedaj močnejše kot združena leva in

zelena aliansa (European Monthly Newsletter, August 1999: 3). Desnoekstremistične stranke so ostale v skupini Neodvisnih predvsem zato, ker so preveč ekstremistične, da bi jih sprejeli v druge skupine. Med Neodvisne tako spadajo Avstrijska svobodnjaška stranka (5 poslancev), Flamski blok (2 poslanca), Nacionalna fronta (16 poslancev), Severna liga (3), Lista Bonino⁸¹ (7), Enotnost⁸² (1) in dva poslanka iz Demokratične unionistične stranke⁸³ iz Severne Irske. "Naprej, Italija" je končno postala članica Evropske ljudske stranke in evropskih demokratov - EPP-ED, Nacionalno zavezništvo pa Unije za Evropo narodov (Heidar in Koole, 2000: 241).

⁸¹ Radikalna stranka je bila ustanovljena leta 1955. Zagovarja nenasilje, človekove pravice, antimilitarizem, vzpostavitev "socialistične in demokratične družbe", pravice homoseksualcev in žensk, je proti uporabi jedrske energije. Leta 1970 si je prizadevala za legalizacijo razveze zakona in bila proti uporabi referendumu za spremembo zakona. Uspešno je podprla zakonodajo o spremembi polnoletnosti na 18 let, bolj liberalni zakon o drogi in delni legalizaciji splava. Bili so prva stranka, ki je imela žensko sekretarko (1977-78). Najbolj znana poslanka stranke je bila porno zvezda Cicciolina. (Day, 2000: 145).

⁸² Stranka je nastala 1998 leta kot naslednica *Herri Batasune*. Batasuna je baskovska nacionalistična stranka in zagovarja umik "okupacijskih sil", tj. španske vojske in policije, in neodvisnost Baskov. (Day, 2000: 184). Avgusta 2002 so jo v Španiji prepovedali za tri leta, ker naj bi veljala za politično krilo baskovske seperatistične organizacije ETA, ne bo smela prirejati javnih shodov ali organizirati političnih zborovanj. Njihovi kandidati ne bodo smeli kandidirati na lokalnih volitvah, prav tako pa jo skušajo uvstiti na seznam evropskih terorističnih skupin (Dnevnik, 26.8.2002: Španija prepovedala stranko Batasuna za tri leta). Sedež Batsune bo odslej nosil naslov stalnega prebivališča strankinega poslanca v Evropskem parlamentu Kolda Gorostiage v francoskem Bayonnu (Dnevnik, 28.8.2002: Batsuna preselila sedež v Francijo).

⁸³ Stranka je lojalistična, fundamentalistična in populistična. Glavno podporo ima pri majhnih kmetih in delavskemu razredu. Nasprotuje kakršnemu koli vmešavanju vlade iz Dublina v administracijo na Severnem Irskem. Prav tako nasprotuje Evropski uniji, katero je označila za katoliško zaroto, čeprav je stranka sprejela članstvo v Evropskem parlamentu (Day, 2000: 222).

14 EKSTREMNA DESNICA PRI NAS

V času komunistične vladavine v Sloveniji so ljudje dojemali skrajna desničarska politična stališča kot nekaj od "tam zunaj", v kapitalističnem svetu; ali kot nekaj iz temačne predrevolucionarne preteklosti. Ker je bila izrinjena iz vsakdanjega političnega diskurza v času komunistične vladavine, je radikalna desnica uživala status "prepovedanega sadeža", zaradi česar so bili nad njo mnogi hitro fascinirani, ko je stopila v vsakdanjo politiko postkomunistične družbe. Njen vstop v politično življenje se je pogosto opravičeval kot prihod tistih, ki so bili pol stoletja "razžaljeni in zatirani" (Rizman, 1998: 249). Po padcu komunizma je nastal vakuum, ki je moral biti nekako zapolnjen, ker ni bilo več očitnega sovražnika, proti kateremu bi se lahko ali bi se moralo boriti. To psihološko vrzel je zapolnila radikalna desnica z uvedbo novega "seznama sovražnikov, proti katerim naj bi ljudje usmerili svoje sovraštvo"⁸⁴. Dejavniki, s katerimi se hrani skrajna desnica pri nas, so poleg "demokratskega deficita tudi socialna bremena tranzicije, kateri se pridružuje brezposelnost" (Rizman, 1998: 251). Tako obubožani ljudje kot novopečeni bogataši imajo svoje razloge za to,

⁸⁴ To je proti priseljencem, nacionalnim manjšinam (predvsem Romom), liberalno in svetovljansko usmerjenim intelektualcem, proti novopečenim bogatašem ("komunistični mafiji"), proti komunistom (češ da so le začasno sestopili z oblasti in komaj čakajo, da se vrnejo), proti politikom, ki se ne zanimajo dovolj za nacionalne interese in ki niso dovolj nacionalno zavedni, in še proti mnogim (Rizman, *ibidem*).

da se prepoznajo v pogledih radikalne desnice. Kar se tiče Katoliške cerkve, lahko rečemo, da je blizu idejam radikalne desnice. Podobnosti med radikalno in katoliško desnico so naslednje: odprava razrednega boja, kritika tako kapitalizma kot socializma, vloga Katoliške cerkve kot glavne ohraniteljice nacionalne identitete in kulture ter antikomunizem (Rizman, 1998: 262).

Kar se tiče desnega ekstremizma pri nas, niti med strokovnjaki ne obstaja trdnejše soglasje, kaj konkretno pojma levica in desnica danes pri nas pomenita. Helena Čerin v diplomskem delu z naslovom Značilnosti oblikovanja strankarskih koalicij v Sloveniji (1996: 35) navaja mnenja slovenskih profesorjev in politikov o tej temi:

Janko Prunk na levo uvršča SLS in SDS, na sredino SKD, na desno pa LDS in ZLSD.

LDS naj bi bila izrazito desno usmerjena politična stranka po svojem socialnem programu, ki se kaže kot varuh kapitala in izvaja proces njegove privatizacije. SKD naj bi bila po svetovnem nazoru konservativna stranka, po socialnem programu pa stranka politične sredine. Njen ideal naj bi bil vključevati vse sloje prebivalstva: kmete, srednji sloj, zasebnike in delavstvo. SDS in SLS uvršča glede na socialne programe na levi politični pol. Stranki se opredeljujeta za desnico, vendar imata izrazito egalitarističen program. Po njegovem mnenju se zavzemata za ohranjanje egalitaristične strukture, za čim večjo premoženjsko enakost in socialno varnost.

Tine Hribar stranke razvršča od leve proti desni:
ZLSD, DS, LDS, SLS, SKD, SDS, desničarske stranke. LS naj bi bila manj desna od drugih desnih strank.

Mladen Švarec trdi, da LDS in SNS pokrivata vprašanje nacionalizma in opozicije liberalizma. SKD mu je stranka kolaborantov, SLS ima za nacionalno, antievropsko usmerjeno, desno stranko. Na skrajno desnico je uvrstil Liberalno stranko, Nacionalno stranko dela in Slovensko nacionalno desnico. Stranke je uvrstil od leve proti desni:

ZLSD LDS DESUS SNS DS SKD SLS SDS LS.

Dimitrij Rupel loči stranke po dveh kriterijih:
- po kriteriju metode delovanja:
Levi blok: ZLSD, sredinski blok: LDS, SKD in desni blok: SDS;

- glede na ideologijo:

Levi blok: ZLSD, sredinski blok: LDS in desni blok: SDS, SKD.

Bloki naj ne bi bili dokončno stabilizirani. Za SDS še ni prepričan, ali naj bi bila skrajno desna ali leva. Po metodi naj bi bila skoraj teroristična, po ideologiji pa naj ne bi bila tako ekstremna oz. desničarska. V dvomih je tudi za SKD. Po metodi mu je sredinska, po ideologiji pa skrajno desna.

Veljko Rus prav tako uporablja dva kriterija:

- glede na socialni plan uvršča na levi pol SDS in ZLSD, na desnega pa LDS, SKD in SLS.

Leva politična opcija predstavlja prevlado dela nad kapitalom, desna pa kapitala nad delom. V skladu s tem v Sloveniji ne obstaja jasna levo-desna delitev. Po teh kriterijih predstavljata LDS in SKD izrazito desni politični stranki, SDS in ZLSD pa izrazito levi politični stranki. SLS je po njegovem mnenju težko umestljiva, saj so edina interesna skupina, ki stoji za njo, kmetje. Le-ti se bolj ukvarjajo z lastnino kot pa s problemom brezposelnosti.

- Po kriteriju konservativno vs. progresivno: to delitev primerja z letnimi časi. Vse stranke so poleti konservativne in imajo retrogradni program - vzpostavljanje Slovenije, kakršna je bila pred drugo svetovno vojno. To so po Rusovem mnenju stranke jeseni. S tega vidika progresivnih strank ni.

Rudi Rizman (1998: 256) slovensko politično sceno razdeli na dva velika bloka: v levi blok uvršča Liberalno demokracijo Slovenije, Združeno listo socialnih demokratov in Slovensko nacionalno stranko. V desni blok pa po njegovem mnenju sodijo Slovenski krščanski demokrati, Slovenska ljudska stranka, Socialdemokratska stranka Slovenije in Slovenska nacionalna desnica. Med slednjimi samo Krščanske demokrate smatra za mainstreamovsko konservativno stranko, medtem ko se ostale tri spogledujejo z ekstremistično ali pa kakšno drugo verzijo fundamentalistične politike. Za slovensko radikalno desnico je značilna hiperprodukcija konfliktov, fascinacija revnih, obubožanih ljudi kot tudi novopečenih bogatašev nad politiko radikalne desnice, prav gotovo pa pravi boj za to, kaj pomeni biti Slovenec.

14.1 POJAV RADIKALNE DESNICE

V osemdesetih letih je slovensko javno mnenje odražalo zelo liberalna razpoloženja. To se je še posebej kazalo v strpnih stališčih do manjšin; ni bilo zaslediti etničnih nestrpnosti, ljudje so bili proti kazenskemu preganjanju zaradi izražanja drugačnih političnih stališč, bili so za civilni nadzor nad jugoslovansko armado (Rizman, 1998: 253).

Ko se je končala doba velikih zgodovinskih tem (samostojnost, uvedba večstrankarske vladavine), je del javnega mnenja opustil svojo prejšnjo liberalno držo in se začel identificirati s protidemokratičnimi, nestrpnimi in skrajno nacionalističnimi stališči. Globlje razloge za premik k odprtemu ksenofobičnemu razpoloženju v Sloveniji gre predpisati slabšanju ekonomskih pogojev, psihološki in politični zapletenosti tranzicijskega procesa, vojni v bližini ter s tem povezane negotovosti. Hkrati se ne sme spregledati zainteresiranosti politikov radikalne desnice, da se še naprej širi sovraštvo do "drugih" ter močno zakoreninjeno samopodobo Slovencev kot predstavnikov civilizirane Evrope proti svetu primitivnih ljudi na Balkanu (glej Rizman, 1998: 253).

"Parlamentarne volitve leta 1992 so samo potrdile ta obrat volilnega telesa, a se je nanašal predvsem na nenaden vzpon skrajno nacionalistične (v začetku celo fašistoidne) Slovenske nacionalne stranke in njenega voditelja Zmaga Jelinčiča" (Rizman, 1998: 253), ki je v državnem zboru imela 12 poslancev. Igrala je izključno na nacionalistično in ksenofobistično karto, kar je bilo podobno populističnim strankam v Zahodni Evropi: na primer Le Penovi stranki v Franciji, Republikancem v Nemčiji ali Haiderjevi Avstrijski svobodnjaški stranki. Jelinčič, zelo sposoben govorec in demagog, je ustanovil svojo stranko pod pretvezo, da je to "edina stranka, ki skrbi za Slovenijo in Slovence". Njegov politični cilj je bila etnično čista in "Velika Slovenija", ki bi nastala s priključitvijo avstrijske Koroške, celotne hrvaške Istre in italijanskega Trsta. "Po tem, ko je slovenska vlada odobrila približno 150.000 državljanstev ljudem iz ostalih bivših jugoslovanskih republik, ki so delali in živeli v Sloveniji že vrsto let, je javno razglasil, da je to genocid nad slovenskim narodom" (Rizman, 1998: 254). Januarja 1993 se je od stranke odcepilo šest poslancev. Le ti so ustanovili Slovensko nacionalno desnico (SND)⁸⁵ pod vodstvom Saša Lapa, ki je

⁸⁵ SND je bila ustanovljena kot rekreacijsko-športno društvo z imenom Slovenski sokol. V bistvu pa je bila že od samega začetka uniformirana, tj. paravojaška enota, katere naloga je bila, da se spoprime z nevarnostjo, ki jo predstavljajo Neslovenci. Po drugi strani je Matjaž Gerlanc, vodja nacionalsocialne zveze Slovenije, ustanovil t.i. "trojke", "večinoma neoborožene, z namenom, da vzpostavijo "red in mir" in zavarujejo "navadnega človeka" (etnično čistega Slovenca) pred "Južnjaki" v slovenskih mestih, kjer je "korumpirana policija" do tega indiferentna. Patrulje so nekaj časa

še zaostri la ultranacionalistične in ksenofobične poteze prejšnje stranke, medtem ko so Zmago Jelinčič in dva preostala poslanca ubrali manj skrajno in bolj levo usmerjeno nacionalistično politiko, ki sta jo določala predvsem antiklerikalno stališče in nasprotovanje vračanju zemlje tujim zemljiškim posestnikom. Jelinčič je v začetku 1993. leta znatno spremenil svojo politiko v smeri bolj "pragmatičnega nacionalizma" in se je skušal znebiti "skrajnežev" (Rizman, 1998: 267). Slovenska nacionalna desnica je bila silno razdrobljena kljub povezavi v nacionalno-socialni blok, ki pa ni imel dolge življenjske dobe. V ta blok so se 16. maja 1993 povezale Slovenska nacionalna stranka Marjana Staniča, Liberalna stranka Vitomirja Grosa in Narodna stranka Slovenije (mesec dni preden je nastala stranka SND) z namenom, da povežejo razdrobljeno desnico, da v javnosti predstavijo vrednote slovenske desnice ter da skupno napovedo boj za prevzem oblasti. Kasneje se jim je pridružila se Domovinska narodna stranka Slovenije (Olup, 2001: 28).

Konec leta 1995 so sovražni pogledi na "Neslovence" s sloganom "Slovenizacije Slovenije" doživeli svoj vrhunec v predlogu Slovenske ljudske stranke in Slovenske nacionalne desnice za referendum, na katerem bi se odločalo o odvzemu državljanstva 160.000 do 170.000 ljudem. Raziskave javnega mnenja so pokazale, da je bila ena tretjina volilnega telesa za tak predlog, 45 odstotkov jih je bilo proti (Rizman, 1998: 258).

14.2 SLOVENSKA POPULISTA

Prvi glasnik populistične (anti)politike v postkomunistični dobi je bil Ivan Kramberger. Kramberger se je prvi lotil ksenofobičnih tem, kot so: begunci, ki izkoriščajo Slovence; Srbe, ki podpirajo Miloševića, je potrebno izgnati; bivši oficirji Jugoslovanske armade predstavljajo "peto kolono" v Sloveniji, idr. Leta 1990 je kot neodvisni kandidat nastopil na volitvah za predsednika predsedstva s sloganom "za kruh in maslo" ter dobil na volitvah 18,5 odstotka glasov. "Z uvajanjem plebejske jeze razžaljenih in izigranih preprostih ljudi ter uvajanjem ciljnih skupin, nad katerimi je izražal svojo jezo in nestrpnost v vsakdanji politični diskurz, je prispeval k postopni

patruljirale po ulicah Maribora", dokler jih niso prepovedali (Rizman, 1998: 257). Sokolsko gibanje naj bi med mladimi utrjevalo nacionalni ponos in samospoštovanje. SND Leta 1998 je imela SND registriranih 2.000 članov (Rizman: 1998: 257).

radikalizaciji (anti)politike ter s tem ponudil radikalni desnici politične teme pri njenem uveljavljanju v družbi" (Rizman, 1998: 255).

Najmočnejša politična oseba na desnici v Sloveniji je bivši "predani komunist in ortodoksen marskist", ki pa se je "prelevil v skrajnega protikomunista", Janez Janša. V medijih so se nenehno pojavljale domneve oziroma sumi, da izkorišča položaj obrambnega ministra za trgovanje z orožjem. Janševo volilno telo se jasno opredeljuje kot desno. Tisto, po čemer se Janša v veliki meri razlikuje od ostalih populističnih osebnosti drugod po Evropi, je njegova podpora, ki jo je užival v vojski. Vidi se kot žrtev tako prejšnjega kot sedanjega sistema, tako da nenehno razširja stereotipe, češ da njegovi politični nasprotniki načrtujejo njegovo "politično odstranitev", zelo močno pa se tudi trudi prepričati javnost o zaroti, tj. obstoju "udbomafije", "komunistične skrite roke", ki še vedno "odloča o ekonomski in politični usodi slovenske družbe". Janša tudi spodbija legitimnost obstoječih demokratičnih institucij, rezultate volitev 1992 pa je opisal kot "kupljene". Obljublja "hitre in odločne" akcije, uporablja "boljševiški model poravnavanja računov" z ostanki preteklosti, verjame, da boja s komunizmom še ni konec. Na parlamentarnih volitvah leta 1996 sta Janša in njegova stranka pobrala glasove tistih, ki so prej volili za Krambergerja in Jelinčiča, ter glasove tistih strank na desnici, ki so v vladi sodelovale z levico (Rizman, 1998: 267).

14.3 IZGLEDI IN MOŽNI PROTIUKREPI

"Čeprav imajo mnogi Slovenijo za uspešno postkomunistično zgodbo, stoji le ta pred podobnimi izzivi kot ostale države v tranziciji". Politični prostor v Sloveniji je "še daleč od normalnega". Politični tekmeči vidijo drug drugega kot "sovražnike, ne pa nasprotnike". "Namesto prave demokracije imamo pogosto opraviti s kaotično demokracijo, kar je mnoge ljudi močno razočaralo: to dejstvo podžiga avtoritarne skušnjave". Poleg tega obstaja v Sloveniji tudi vedno večja "armada" ljudi na družbenem robu oziroma "novih revežev", ki imajo razloge, da jih fascinira skrajna desnica. Prav tako se kaže vedno večja nestrpnost, zlasti med mladimi, do homoseksualcev, lezbijk in Neslovencev, čeprav se ksenofobična stališča do sedaj še niso konfliktno izrazila v vsakdanjem življenju (Rizman, 1998: 265).

Kakšne izglede imajo skrajne desničarske stranke v Sloveniji? Odgovor je odvisen tako od zunanjih kot notranjih faktorjev. Pozitivna mednarodna situacija ne pomaga skrajni desnici. Ne gre podcenjevati vloge notranje političnih strategij pri odpravljanju globljih družbenih in kulturnih vzrokov političnega ekstremizma. Prepoznavanje vzrokov in posledic sovraštva je že prvi korak v tej smeri. Še bolj pomembno je, da lahko zmerne politične stranke ponudijo "pozitivne in učinkovite programe družbenega in kulturnega razvoja, ki se bodo spopadli z ekstremističnimi izzivi" (Rizman, 1998: 267). Če bi Slovenija uspela doseči in zadržati stabilno gospodarsko rast in socialno blaginjo, če ne bi prišlo do večjih sistemskih sprememb, potem ni nevarosti za izbruh skrajne desnice. Politični akterji pri nas se počasi učijo pravil demokracije, dosti se lahko naučijo na primerih evropskih držav, kjer dosegajo stranke skrajne desnice vedno večje volilne uspehe, tako da imajo vse možnosti, da preprečijo skrajni desnici priti na politično prizorišče oz. ji onemogočijo doseči večje volilne uspehe. Najmočnejša oseba na radikalni desnici zato ostaja "Janez Janša, ki ga je Spomenka Hribar uvrstila v sam neofašizem" (glej Rizman, 1998: 259).

15 SKLEP

Na koncu bom podala bistvene ugotovitve preučevane tematike. Hipoteza je bila, da se v vse več državah zahodne Evrope pojavlja rast volilne podpore in s tem rast parlamentarnega vpliva skrajnih desnih strank, kar obeta možnosti, da le te postanejo vladne stranke, s tem pa bi postale legitimne tudi njihove zahteve po uzakonitvi njihovih projektov za reševanje temeljnih problemov sodobnih družb. Ko sem začela pisati to nalogo, se mi je zdelo, da bom hipotezo zlahka potrdila.

Ena izmed posledic konca hladne vojne je bilo bistveno zmanjšanje razlik v programih političnih strank zahodnoevropskih držav.

"V novih razmerah se je sprva bolje znašla levica; marsikje je prevzela del volilnega programa konservativnih strank, se preobrazila v "levo sredino" in zmagovala na volitvah. Socialdemokrati novega kova naklonjeni odprtemu tržnemu gospodarstvu s privatizacijo niso imeli nikakršnih težav. Presenetljivo malo pomislekov so imeli do bolj konservativnega fiskalnega prijema in krčenja države blaginje. Večinsko prepričanje ljudi je bilo, da je zmanjševanje socialnih pravic neizogibno in da je bolje, če to počno socialni demokrati kakor konservativci. V takšnih okoliščinah je sredi devetdesetih let leva sredina zavladala v večini evropskih držav" (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5).

Izjeme so bile Francija, Velika Britanija in Nemčija. Leta 1996 je iz "socialdemokratskega tabora dezertirala Španija", vendar takrat še ni bilo videti, da se trend spreminja. Dvajset let po Francovi smrti se je zdelo "nekako normalno, da tudi Španija za kakšen mandat dobi desno vlado" (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5). "Levičarski" duh, vse bolj obrnjen k centrizmu, je imel za posledico tudi razvoj desnice, ki se je nujno morala radikalizirati, da bi ohranila svojo posebnost.

Leta 1997 in 1998 so evropski socialdemokrati zmagali tudi na Švedskem, toda potem je prišlo do zasuka na evropskem političnem prizorišču. Leva sredina je leta 1999 sicer zmagala na Portugalskem, Nizozemskem in Finskem, toda v Belgiji, Luksemburgu in Avstriji je bila poražena. V Luksemburgu je morala delavska stranka prvič po drugi svetovni vojni v opozicijo. Najhuje je bilo v Avstriji, kjer so Svobodnjaki v začetku leta prišli v vlado. "Takrat ni bilo več dvoma, da se je evropski politični trend precej nagnil na desno"(Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5).

Po padcu berlinskega zidu se je iz vzhodne Evrope tudi močno okrepila emigracija proti zahodu in to je za zahodno Evropo pomenilo dvojni udarec. V iskanju zaslužka in boljšega življenja se je namreč povečalo število ne le imigrantov iz vzhodne Evrope, ampak tudi Azijcev in Afričanov, ki so Vzhodno Evropo uporabili za tranzit. Navdušenje zaradi padca berlinskega zidu se je na Zahodu počasi, a zanesljivo umaknilo skrbi za lastno blaginjo in službe ter strahu pred kriminalom (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5). Ker so skrajne desne stranke "izrabile" v političnem diskurzu te strahove ljudi, je bila nekako logična posledica vzpon desničarskih strank. "Na večini področij so se politični programi zmerne levice in desnice tako rekoč izenačili, zato je skrajna desnica začela močneje igrati na protiimigrantska čustva. Na tem področju pragmatični oziroma oportunistični socialdemokratski voditelji namreč niso mogli biti toliko fleksibilni, kakor bi sami morda celo hoteli, ker bi tvegali izgubo naklonjenosti svoje najbolj zveste volilne baze" (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5).

Leto 2000 je levici sicer prineslo volilno zmago v Grčiji, a tudi drugi zaporedni poraz v Španiji, kjer se je Ljudska stranka obdržala na oblasti. Še slabše je bilo leta 2001, ko je v Britaniji Blair sicer brez težav še enkrat zmagal, toda leva sredina je izgubila Italijo, Dansko in Portugalsko. Še več, v Italiji je zmagala naveza Berlusconi-

Fini, "mora" progresivno-liberalne demokratične Evrope, na Danskem pa je socialdemokrata Poul Nyrupa Rasmussen na mestu premiera zamenjal konzervativec Anders Fogh Rasmussen, ki tudi "precej igra na protiimigrantsko karto" (Delo, 23.4.2002: Gorazd Bohte, Priseljenci – glavni adut desničarjev, str. 5). Na volitvah v danski folketing je 12 odstotkov Dancev volilo "tujcem sovražno in do Evrope skeptično Dansko ljudsko stranko Pie Kjaersgaard", ki je dobila za dobre štiri odstotke glasov več kot ob prejšnjih volitvah in 22 sedežev v parlamentu (Delo, 22.11.2002: Usihanje človekoljubja, str. 5). Aprila 2002 je na predsedniških volitvah v Franciji Le Pen presenetljivo prišel v drugi krog volitev, na parlamentarnih volitvah dva meseca kasneje pa Nacionalni fronti ni uspelo priti v parlament. Na teh parlamentarnih volitvah je zmagala zmerna desnica (Delo, 17.6.2002: Stojan Žitko, Pričakovana zmaga desnice in slovo od kohabitacije, str. 1). Na parlamentarnih volitvah na Nizozemskem je Lista Pima Fortuyna, ki je nastala šele marca 2002, zasedla drugo mesto in dobila 26 poslanskih sedežev (Delo, 7.5.2002: Gorazd Bohte, Volilna katastrofa dosedanje nizozemske koalicije, str. 1).

Vse je kazalo, da bo morda položaj sredi tega desetletja nasproten tistemu sredi prejšnjega – v poplavi desnosredinskih vlad bo v državah EU le izjemoma najti kakšno levosredinsko. Potem pa so na parlamentarnih volitvah na Švedskem, 16. septembra 2002, že tretjič zapored zmagali socialdemokrati. Njihova zmaga je razbila trenutni evropski trend volilnih zmag političnih strank desnosredinske usmerjenosti. Liberalna stranka se je v volilni kampanji zavzemala za integracijo priseljencev in uvedbo preizkusa znanja jezika pred podelitvijo državljanstva. Dobila je 13,3 % glasov, kar je trikrat več kot na prejšnjih volitvah⁸⁶. Njihova kampanja jasno kaže na nov trend v političnem spektru levo – desno, ko se levica premika proti centru, desna sredina v svoje programe vključuje ideje skrajne desnice, skrajna desnica pa se še bolj radikalizira, da bi ohranila svojo razpoznavnost.

Na parlamentarnih volitvah 22. septembra 2002 V Nemčiji so zopet zmagali socialdemokrati pred konservativci. Skrajni desnici se ni uspelo prebiti v parlament⁸⁷. Na predčasnih parlamentarnih volitvah v Avstriji novembra 2002 je Avstrijska svobodnjaška stranka doživela največji poraz po drugi svetovni vojni; dobila je komaj 10,2% glasov.⁸⁸ Iz tega sledi, da hipoteze ne morem v celoti potrditi. Skrajno desne stranke ponekod in v določenih časovnih obdobjih pridobivajo na številu volilnih

⁸⁶ Vir: Internet: <http://www.dnevnik.si/clanek.asp?id=31667>.

⁸⁷ Vir: Internet: http://www.delo.si/full.php?lev_0=0&lev_1=0&a_id=1763.

glasov, drugod izgubljajo. Ponekod presenečajo z velikim številom glasov, na naslednjih volitvah pa zopet njihova podpora upade. Poleg tega sem ugotovila, se je skrajna desnica v primerih, ko je prišla v parlament, ali:

- a) izkazala za nesposobno sodelovati pri demokratičnih, državotvornih procesih (primer Avstrije in Nizozemske);
- b) prilagodila svoj program in ga usklajevala z ostalimi parlamentarnimi strankami.

Kar se tiče Slovenije, zaenkrat ne moremo govoriti o opazni, močni skrajno desni stranki. Od politkov na oblasti je odvisno, ali bodo znali odpraviti pogoje za njen nastanek. Če bi naša država uspela doseči in zadržati stabilno rast gospodarstva in dovolj močno socialno varnost, če ne bi prišlo do večjih sistemskih sprememb, potem desni ekstremizem nima možnosti za izbruh in tako je tudi v ostalih državah. Prav tako je nadvse pomembno, da razumna politika v svojem boju s predmodernimi in ultratradicionalnimi silami ponudi jasno obrambo modernosti v tem smislu, da to nima nič skupnega z rušenjem tradicije ali nacionalne identitete kot takšne.

16 LITERATURA

16.1 SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

Bell, David.S in Lord, Christopher (1998): Transnational Parties in the European Union. Ashgate Publishing Limited, Gower House, Croft Road, Aldershot, Hampshire GU11 3HR, England.

Betz, Hans-Georg in Immerfall, Stefan (1998): The New Politics of the Right. Neopopulist Parties and Movements in Established Democracies. Macmillan Press LTD, London.

Cheles, Ferguson in Vaughan (1991): Neo-Fascism in Europe. Longman Group UK Limited, London.

Corbett, Richard (1998): The European Parliament's Role in Closer EU Integration. Macmillan Press Ltd., London.

⁸⁸ Vir: Internet: http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php

Čerin, Helena (1996): Značilnosti oblikovanja strankarskih koalicij v Sloveniji. Ljubljana: FDV. Diplomsko delo.

Day, Alan J. (1988): Political Parties of the World. A Keesing's Reference Publication, Longman Group UK Limited, London.

Day, Alan J. (2000): Directory of European Union political parties. John Harper Publishing, London.

Golsan, Richard J. (1998): Fascism's Return. Scandal, Revision, and Ideology since 1980. University of Nebraska Press, Lincoln and London.

Heidar, Knut in Koolle, Ruud (2000): Parliamentary Party Groups in European Democracies – Political parties behind closed doors. Routledge/ECPR studies in European political science, London.

Hague, Harrop in Breslin (1992): Comparative government and politics. TheMacmillan Press Ltd., London.

Hix, Simon in Lord, Christopher (1997): Political Parties in the European Union. Macmillan Press Ltd., London.

Jacobs, Francis (1989): Western European Parties – A Comprehensive guide. Harlow:Longman.

Jacobs, Francis, Corbett, Richard in Shackleton, Michael (1992): The European Parliament. Second Edition. Longman Group UK Limited, Westgate House, The High, Harlow, Essex, CM201YR, United Kingdom.

Južnič, Stane (1981): Novejša zgodovina (izbrana poglavja). Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Ljubljana.

Južnič, Stane (1977): Socialna in politična antropologija, Partizanska knjiga, Ljubljana.

Koprivnik, Samo (1996): Volilna geografija ter družbeni in ideološki profil sodobnih političnih strank. FDV, Ljubljana.

Milardovič, Anđelko (1990): Nova desnica. Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb.

Nugent, Neill (1994): The Government and Politics of the European Union. Third Edition. The Macmillan Press LTD. Houndmills, Basingstoke, Hampshire RG21 2XS and London.

Olup, Maja (2001): Slovenska nacionalna desnica. Ljubljana: FDV. Diplomsko delo.

Ramet, Sabrina (1999): The radical right in Central and Eastern Europe since 1989. The Pennsylvania State Univeristy Press.

Sruk, Vlado (1995): Leksikon politike. Založba Obzorja Maribor.

Williams, Christopher (1999): "Problems of transition and the rise of radical right". The radical right in Central and Eastern Europe since 1989. The Pennsylvania State University Press, str. 29-47.

16.2 ČLANKI V REVIJAH OZIROMA ZBORNIKIH

Bohte, Gorazd (2002): "Priseljenci – glavni adut desničarjev". Delo, 19.2.2002, str. 5.

Bohte, Gorazd (2002): "Vzhodni in zahodni desničarski populistii". Delo, 12.3.2002, str. 4.

Bohte, Gorazd (2002): "Od Le Pena do Le Pena". Delo, 23.4.2002, str. 4.

Bohte, Gorazd (2002): "Volilna katastrofa dosedanje nizozemske koalicije". Delo, 7.5.2002, str. 1.

Drčar Murko, Mojca (1999): "Potres na avstrijski politični sceni". Delo, 4.10. 1999, str. 1.

Hočevar, Tone (2001): "Kljukasti križi in parole na južni tribuni". Delo, 15.11.2001, str. 24.

Hočevar, Tone (2001): "Berlusconi uvaja nov red". Delo, 7.12.2001, str. 4.

Hočevar, Tone (2001): "Zakaj v Italiji ni evrotiralic". Delo, 10.12.2001, str. 20.

Hočevar, Tone (2001): "Italija: evropska tiralica bo šepava". Delo, 12.12.2001, str. 24.

Hočevar, Tone (2001): "Semenj v senatu, cilj dosežen". Delo, 12.12.2001, str. 24.

Hočevar, Tone (2002): "Nihče ne bo preverjal Italije". Delo, 15.1.2002, str. 1.

Hočevar, Tone (2002): "Ciampijev poseg". Delo, 17.1.2002, str. 4.

Hočevar, Tone (2002): "Ad interim" lahko pomeni tudi novo smer". Delo, 21.1.2002, str. 4.

Hočevar, Tone (2002): "Bossi že grozi Berlusconi". Delo, 13.2.2002, str. 24.

Hočevar, Tone (2002): "Čiste roke so samo še trpek spomin". Delo, 18.2.2002, str. 24.

Hočevar, Tone (2002): "V Italijo samo s pogodbo o delu v žepu". Delo, 4.3.2002, str. 24.

Hočevar, Tone (2002): "Ducejevi in Togliattijevi nasledniki na preizkušnji". Delo, 4.4.2002, str. 4.

Hočevar, Tone (2002): "Dvajset milijonov proti Berlusconi". Delo, 17.4.2002, str. 1.

Kramžar, Barbara (2002): "Ovadu kot dokaz neonacistične nevarnosti". Delo, 24.1.2002, str. 20.

Lukan, Ivan (2002): "Trgovec s tem in onim". Delo, 14.2.2002, str. 20.

Rizman, Rudi (1998): "Radikalna desnica na Slovenskem". Teorija in praksa, let. 35, št. 2, str. 249-270.

Varga Novljan, Zdenka (2002): "Koroški odtenek enotne svobodnjaške politike". Dnevnik, 24.9.2002, str.3.

Vidovič, Stanislav (1992): "Desni ekstremizem na pohodu". Teorija in praksa, let. 24, št. 5-6, str. 551-559.

Žitko, Stojan (2001): "Usihanje človekoljubja". Delo, 22.11.2001, str. 4.

Žitko, Stojan (2002): "Celo njegovi volivci molčijo, da so zanj". Delo, 23.4.2002, str. 4.

Žitko, Stojan (2002): "Presenečeni doma in v Evropi". Delo, 23.4.2002, str.1.

Žitko, Stojan (2002): "Le Pen si pomaga s Chiracovimi grehi". Delo. 30.4.2002, str. 4.

Žitko, Stojan (2002): "v pričakovanju junijskih volitev". Delo. 6.5.2002, str.4.

Žitko, Stojan (2002): "Pričakovana zmaga Jacquesa Chiraca". Delo, 6.5.2002, str.1.

Žitko, Stojan (2002): "Francoski referendum o demokraciji". Delo, 7.5.2002, str. 4.

Žitko, Stojan (2002): "Pričakovana zmaga desnice in slovo od kohabitacije". Delo, 17.6.2002, str. 1.

"Western Europe's nationalists. The rise of the outside right". The Economists. 15.10.1994.

"Biološka brigada pekov". Delo, 6.4.2002, str. 13.

"Avstrijski svobodnjaki grozijo Češki in Slovaški zaradi Beneševih dekretov". STA. Dnevnik, 3.10.2002, str. 3.

"Nova nesoglasja v italijanski vladi glede širitve EU?". STA. Dnevnik, 23.10.2002, str. 2.

"Chirac začel predvolilno kampanjo". STA. Delo, 20.2.2002, str. 28.

"Haider znova na obisk v Irak". STA. Dnevnik, 3.11.2002, str. 3.

"Protesti proti Berlusconijevi vladi". STA. Dnevnik, 24.11.2002, str. 2.

16.3 VIRI Z INTERNETA

ADL. Joerg Haider – The Rise of an Austrian Extreme Rightist

URL=«http://www.adl.org/backgrounders/joerg_haider.html«.6.6.2001.

Berlusconi.

URL=«<http://europe.cnn.com/2001/WORLD/europe/06/11/berlusconi.cabinet>«.«.

6.11.2001.

Batasuna je preselila sedež v Francijo. Dnevnik, 28.8.2002.

URL= « <http://www.dnevnik.si>

Chebel, Ariane d'Appollonia, Institut d'Etudes Politiques de Paris. The National Front and Anti-Semitism in France.

URL=« <http://www.brook.edu/fp/cusf/analysis/dappollonia.htm>. 26.7.2002.

Contemporary Issues in European Politics - Immigration and the Extreme Right.

URL=«http://www.bris.ac.uk/Depts/Politics/u_grad/notes00-01/104wk9.htm«

6.6.2001.

Ein Programm für das Volk!. URL=« <http://www.npd.net/npd-pv/progrmm/idex.html> «.

10.8.2002.

Electoral Result of the 2001 Norwegian National Election.

URL=« <http://www.ulb.ac.be/cevipol/documentation-e/Norway/National/2001.htm>«.

European Parliament UK Office. A Guide to the European Parliament.

URL=« <http://www.europarl.org.uk/guide/GEPprincip.htm>«. 21.3.2002.

Forbes, Arthur. Irish Business Bureau. European Monthly Newsletter. August 1999,

number 126. URL=« <http://www.ibb.be> «. 20.9.1999.

Gallego, Ferran. The extreme right in Italy. From the Italian Social Movement to Post-

Fascism. URL=«http://www.diba.es/icps/working_papers/WP_I_169.html «. 6.6.2001.

Haider spet ponudil odstop. 5.12.2002.

URL= http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php

Helsingin Sanomat. Extreme right has representation already in seven EU Countries.

URL=« <http://www.helsinki-hs.net/today/090200-01.html> «. 6.6.2001.

Immigration and Germany's Elections. October 1994. Volume 1 Number 10.

URL=« http://www.migrationint.com.au/news/oman/oct_1994-17mn.html «.

Jimenez, Jose L. Rodriguez , Antisemitism and the Extreme Right in Spain (1962-

1997). URL=« <http://sicsa.huji.ac.il/15spain.html> «. 6.6.2001.

Kramžar, Barbara. Schröder bo vladal še štiri leta.

URL=« http://www.delo.si/full.php?lev_0=o&lev_1=0&a_id=10763 «. 24.9.2002.

Lee,A. Martin. The Swastika & the Crescent.

URL=« <http://www.splcenter.org/intelligenceproject/ip-4u3.html> ». 10.5.2002.

Lee, A. Martin. Reawakening the Beast.

URL=« <http://www.splcenter.org/intelligenceproject/ip-4s5.html> «. Fall 2001.

Le Front National.

URL=« <http://www.sunderland.ac.uk/~os0tmc/contemp1/lepen.htm>. «. 23.10.2002.

Lottieri, Carlo. Diffuser les idées libertariennes en Italie.

URL=« <http://www.quebecoislibre.org/990320-10.htm> ». 20.3. 1999.

Nepričakovan uspeh ÖVP.

URL=« http://24ur.com/naslovnica/svet/20021125_2017525.php «. 25.11.2002.

Na Švedskem slavili socialdemokrati. Dnevnik, 16.9.2002.

URL=« <http://www.dnevnik.si/clanek.asp?id=31667>«.

Nepričakovan uspeh ÖVP. Reuters/STA.

URL=« <http://24ur.com/naslovnica/svet/200211252017525.php>«. 25.11.2002.

Razpuščen Avstrijski parlament. STA.

URL=« <http://24ur.com/naslovnica/svet/200209202014483.php>«. 20.9.2002.

Reichhold postal novi predsednik avstrijskih svobodnjakov. STA. Dnevnik, 22.9.2002.

URL=« <http://www.dnevnik.si/clanek.asp?id=32063> «.

Rippert, Ulrich. Germany: state elections in Saxony-Anhalt. Increased vote for the extreme right. URL=« <http://www.wsws.org/news/1998/sax-m9.shtml> «. 9.5.1998.

Schill Partei. URL=« <http://www.schill-partie.de/leit.html> «. 12.8.2002.

Schwarz, Peter. Italian elections: Berlusconi presents himself as the employers' man.

URL=« <http://www.wsws.org/articles/mar2001/ital-m26.shtml> «. 26.3.2001.

Schwarz, Peter. Italy: Berlusconi fans an atmosphere of intimidation.

URL=« <http://www.wsws.org/articles/2001/apr2001/ital.a07.shtml> «. 7.4.2001.

Schwarz, Peter. Italy's Berlusconi and his "House of Freedoms"-a new dimension in the development of the right wing in Europe.

URL=« <http://www.wsws.org/articles/may2001/ital-m07/shtml> «. 7.5.2001.

Sharma, Yojana. Politics – Germany: Extreme Right's Victory Changes Landscape.

URL=« http://www.oneworld.org/ips2/may98/06_33_013.html «. 5.5.2001.

Španija prepovedala stranko Batasuna za tri leta. Dnevnik, 26.8.2002.

URL=« <http://www.dnevnik.si> «.

V Avstriji pred volitvami napeto kot še nikoli. STA.

URL=« <http://www.dnevnik.si/clanek.asp?id=36900> «.21.11.2002.

Val izstopov iz svobodnjaške stranke se nadaljuje. Dnevnik, 28.11.2002.

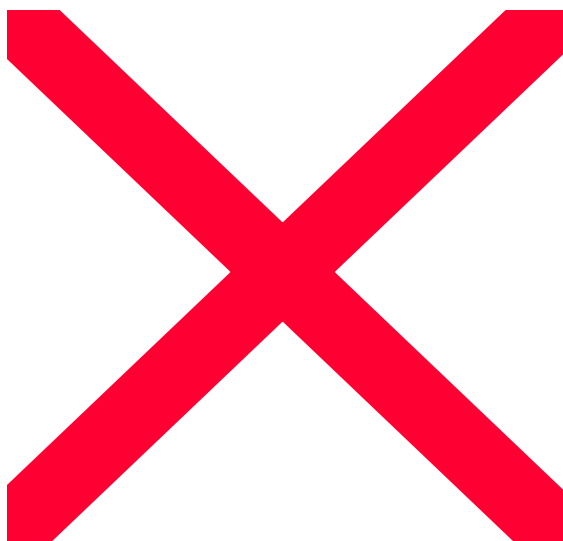
URL= « <http://www.dnevnik.si/clanek.sp?id=37524>«.

World: Europe. France tops Euro racism poll.

URL=« <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/124532.stm>. «. 3.7.1998

Priloga A Evropsko drsenje v desno

Vir: Delo, 6.4.02: Biološka brigada pekov, str. 13.



Z modro barvo so označene desnosredinske vlade, z roza barvo pa socialdemokratske. Posebej so označene države z vplivnimi desničarskimi populistami. Z modro barvo sta se po zadnjih parlamentarnih volitvah obarvali tudi Francija in Nizozemska. Če povzamem: v Franciji skrajna desnica sicer ni prišla v parlament, vendar pa je zmerna desnica vrgla z oblasti levico, predvsem socialiste. Na Nizozemskem so bili na volitvah maja 2002 veliki zmagovalci krščanski demokrati, saj so popolnoma porazili stranke doslej vladajoče koalicije. Druga zmagovalka volitev je bila Lista Pima Fortuyna, ki je zasedla na volitvah drugo mesto s 26 poslanskimi sedeži. Na Švedskem so socialdemokrati obdržali oblast, prav tako v Nemčiji. Na volitvah v Avstriji je FPÖ dobila komaj 10,2 odstotka glasov.